

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

OSMANLI DONANMASINDA MESÛDİYE
KALYONU (1799-1861)

Saim AYTİMURER
195051015

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zekai METE

Bandırma 2022

ÖZET

OSMANLI DONANMASINDA MESÛDİYE KALYONU (1799-1861)

Saim AYTİMURER

Osmanlı donanmasında yer alan savaş gemilerinde kadirganın yerini 17. yüzyıldan itibaren kalyonlar almaya başlamıştır. Donanmada artık bir değişim ve dönüşüm süreci başlamış, kürekli kadirgaların yeterli olmadığı anlaşılmış, yelkenli savaş gemilerinin gereksinimleri ortaya çıkmıştır. Bu değişimde ana etkenlerden birisi gelişen savaş gemileri karşısında donanmanın paralel ölçüde gelişimine katkı sağlamaktır. Savaş gemileri bir devletin denizlerdeki ileri karakolu ve denizleri ile kıyıların ve deniz ticaretinin güvenliğinin sağlanmasında katkı sağlayan ana unsurlardır. Osmanlı donanmasında bu görevi başta kalyonlar olmak üzere birçok farklı tip gemiler icra etmiştir. Akdeniz, Adalar denizi ve Karadeniz’de icra edilen keşif gözetleme faaliyetleri ile düşman devletlerle yapılan savaşlarda belirleyici unsur olarak kalyonlar ön plana çıkmaktadır. Bu tezin hazırlanmasındaki ana amaç Osmanlı donanmasının en etkili ve caydırıcı savaş gemilerinden olan kalyonlardan biri olan ve döneminde inşa edilen en büyük ikinci ve en uzun süre görevde kalan Mesudiye kalyonunun inşa ve fesih süreci içerisinde donanmadaki faaliyetlerini tüm yönleriyle birlikte ele almaktır. İnşa süreci, kalyonun temel özellikleri, personelin maaşları, geminin faaliyetleri ve kaptanları, onarım süreçleri ile fesih süreci kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu süreçlerin incelenmesi sonucunda Osmanlı donanmasında gemi inşa teknolojisi ve üretim kapasitesi, personel yeterlilikleri, donanmaya bakış açısı ile verilen önemin derecesinin incelenmesi sonucunda III. Selim döneminde gözle görülür bir şekilde modernleşme adımlarına ayak uydurulmaya çalışıldığı görülmüştür. Yine bu değişimin paralelinde donanmada modern gemi inşa faaliyetleri ve donanmanın gelişimine katkı sağlamak üzere yabancı gemi inşa mühendislerinden faydalanılmış, ayrıca bahriye personelinin eğitiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Klasik yöntemler kullanılarak yapılan gemi inşa faaliyetleri yerini zamanla modern tekniklerin kullanılmasına bırakmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mesûdiye Kalyonu, Kalyon Personeli, Kalyon İnşası, Üç Ambarlı Kalyon, Osmanlı Donanması

ABSTRACT

MESÛDİYE GALLEON IN THE OTTOMAN NAVY (1799-1861)

Saim AYTİMURER

In the warships of the Ottoman navy, galleons began to take the place of galleys from the 17th century. A process of change and transformation has begun in the navy, and although it is understood that rowing galleys are not enough, the requirements of sailing warships have emerged. One of the main factors in this change is to contribute to the parallel development of the navy against the developing warships. Warships are the main elements that contribute to the security of a state's outpost and seas, coasts and maritime trade. Many different types of ships, especially galleons, perform this task in the Ottoman navy. The galleons come to the fore as the decisive factor in the wars with the enemy states, with the reconnaissance and surveillance activities carried out in the Mediterranean, the Islands and the Black Sea. The main purpose in the preparation of this thesis is to examine all aspects of the activities in the navy, during the construction and dissolution process of the Mesudiye galleon, one of the most effective and deterrent warships of the Ottoman navy, and the second largest and longest serving galleon built in its period. The construction process, the basic features of the galleon, the salaries of the personnel, the activities of the ship and the captains of the ship, the repair processes and the termination process are discussed in detail. As a result of the examination of these processes, as a result of the examination of the degree of importance given to the shipbuilding technology and production capacity, personnel qualifications, and the point of view of the navy in the Ottoman navy, it is seen that there was an effort to keep up with the modernization steps in the III. Selim period. Again in parallel with this change, foreign shipbuilding engineers were used in the navy to contribute to the modern shipbuilding activities and the development of the navy, and significant progress was made in the training of the navy personnel. Shipbuilding activities using classical methods have been replaced by the use of modern techniques.

Key Words: Mesûdiye Galleon, Galleon Staff, Galleon Building, Three Deck Galleon, Ottoman Navy

ÖNSÖZ

Devletlerin savunmasını ve güvenliğini sağlayan unsurların başında kara, deniz ve hava kuvvetleri gelmektedir. Çalışmamızın ana konusunu Mesûdiye kalyonunun biyografisi oluşturmaktadır. Döneminin en büyük gemilerinden birisi olan bu kalyon uzun yıllar Osmanlı donanmasına hizmet etmiştir. Mesûdiye'nin hizmette kaldığı süre içerisinde ne gibi değişim ve dönüşümler geçirdiği, kimlerin görev yaptığı, onarım süreçleri, mali konular, tarih içerisindeki seyri ve fesih konuları eldeki bilgi ve belgeler ışığında detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Kalyonlar bulundukları devrin en önemli ve en büyük savaş gemileridir. Mesûdiye kalyonu da XIX. yüzyılın başlarında modern teknikler kullanılarak yabancı mühendisler tarafından inşa edilmiş büyük bir savaş gemisidir. Sultan III. Selim döneminden Sultan Abdülmecit dönemine kadar uzanan öyküsü bulunmaktadır. Akdeniz ve Karadeniz'de görevler icra etmiş, Firari Ahmet Paşa tarafından Mısır'a kaçırılmış ve ardından Kırım Savaşı sırasında hastane olarak kullanılarak 1861 yılından itibaren hizmetten çekilmiştir.

Osmanlı donanmasının güzide savaş gemilerinden ne yazık ki günümüze ulaşan birkaç parçası dışında bir şey bulunmamaktadır. Gemiler hakkında detaylı bilgileri arşiv belgeleri, kaynak eserler ve gemi jurnallerinden öğrenmekteyiz. Denizciliğin sevdendirilmesi ve özendirilmesi için bir bütün olaraki önemlidir. Bu hem tarihimize olan ilginin artmasına hem de denizciliğin özendirilmesine katkı sağlayabilir. Bu konu ile ilgili en güzel örnek İngilizlerin 18. yüzyılda inşa ettikleri ve Amiral Nelson tarafından sancak gemisi olarak kullanılan Victory kalyonudur. Bu kalyon günümüzde Portsmouth limanı'nda sergilenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde bana yol göster ve buzimin ortaya çıkmasını sağleğeri hocam Prof. Dr. Zekai METE'ye, arşiv belgelerinin çözümünde yardımlarını esirgemeyen Osmanlı Türkçesi Yüksek İhtisas grubuna, Mesûdiye kalyonunun katalog resimlerini elde etmemi sağlayan İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı personeline ve son olarak evde tezimi yazarken bana anlayışla yaklaşan ve desteğini esirmeyen eşime gösterdiği a dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	vii
ŞEKİLLER.....	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

III. SELİM DÖNEMİ OSMANLI DONANMASI.....	5
1. III. SELİM DÖNEMİ OSMANLI DONANMASINA GENEL BAKIŞ	5
2. BAHRİYEDE YAPILAN ISLAHATLAR VE GEMİ İNŞA TEKNOLOJİSİ	8
3. BAHRİYE PERSONELİNİN EĞİTİMİ	15

İKİNCİ BÖLÜM

YELKENLİ SAVAŞ GEMİLERİ	18
1. OSMANLI DONANMASINDA KALYON	18
1.1. Kalyonların Özellikleri	18
1.2. Kalyonların Denize İndirilmesi.....	27
1.3. Kalyonların İsimlendirilmesi	31
1.4. Kalyonlarda Görevli Personel	33
1.5. Kalyonların İnşa Edildiği Yerler	39
2. OSMANLI DONANMASINDA KALYONA GEÇİŞ SÜRECİ.....	43
3. OSMANLI DONANMASINDA LEVENTLER	47
4. KAPUDANE, PATRONA VE RİYALE KAPTANLAR.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESÛDİYE KALYONU (1799-1861).....	51
1. MESÛDİYE KALYONU İNŞASI VE ÖZELLİKLERİ.....	51
1.1. Mesûdiye Kalyonu Personel ve Maaşları	57
1.2. Mesûdiye Kalyonu Onarımları ve Kullanılan Kereste Cinsleri	86
1.3. Mesûdiye Kalyonu Top Döküm Faaliyetleri	99
1.4. Mesûdiye Kalyonunun Tarihi İçindeki Seyri.....	105
1.5. Mesûdiye Kalyonu Süvari Kaptanları	110
1.6. Mesûdiye Kalyonu Fesih Süreci	111
2. 1799-1861 YILLARI ARASI GÖREV YAPAN KAPUDAN-I DERYALAR ...	112
SONUÇ.....	113
KAYNAKLAR.....	116
EKLER.....	124

TABLÖLAR

Tablo 1: 1800 Yılında Savaş Filoları	13
Tablo 2: 1791-1800 Yılları Arasında Gemi İnşa Faaliyetleri	14
Tablo 3: Donanma Gemileri İçin Neferat Tertip Edilen Taşra Kazaları ve Adalar	37
Tablo 4: Üç Ambarlı Selimiye Kalyonu Personel Listesi ve Maaşları.....	38
Tablo 5: Donanma-yı Hümayûn Gemileri Eksik Neferat Miktarları	38
Tablo 6: 1808 Yılı Donanmada Mevcut Kalyonlar	53
Tablo 7: Tersâne-i Âmire’de Mevcut Gemiler ve Denize İniş Tarihleri.....	54
Tablo 8: Donanma Kalyonlarının İnşa Edildikleri Yerler	55
Tablo 9: 1806 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	57
Tablo 10: 1806 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	58
Tablo 11: 1808 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	59
Tablo 12: 1809 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	63
Tablo 13: 1810 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	65
Tablo 14: 1833 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	68
Tablo 15: 1837 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları	70
Tablo 16: 1838 Yılı Mesûdiye Kalyon Personel Listesi	83
Tablo 17: Beşiktaş’ta Demirli Gemilerdeki Personel Miktarı.....	85
Tablo 18: 1815 Senesi Mesûdiye Kalyonu İçin Tertip Edilen Kereste.....	89
Tablo 19: 1816 Senesi Mesûdiye Kalyonu İçin Tertip Edilen Kereste.....	90
Tablo 20: 1845 Yılı Tamir Olacak Gemiler ve Masrafları.....	93
Tablo 21: Mesûdiye Kalyonunda Mevcut Eşyalar	95
Tablo 22: Donanma Gemileri İçin Barut ve Fişek İhtiyacı	100
Tablo 23: Mesûdiye Kalyonu İçin İmal Edilecek 12 Adet Topun Masrafı.....	101
Tablo 24: Mesûdiye Kalyonu İçin İmal Edilen 8 Adet Topun Masrafı	103
Tablo 25: 1806 Yılı Gemilerde Bulunan ve Eksik Olan Asker Miktarları	105
Tablo 26: 1806 Yılı Gemilerin Askerlerine Gerekli Olan Altışar Aylık Zahireleri	105
Tablo 27: 1799-1861 Yılları Arası Görevli Kapudan-ı Deryâlar	112

ŞEKİLLER

Şekil 1: Ahmet Kaptan Tarafından Midilli’de Yaptırılan İki Ambarlı Kalyon	19
Şekil 2: Top ve Kesiti	21
Şekil 3: Üç ve İki Ambarlı Hatt-ı Harp Gemileri.....	22
Şekil 4: XVIII. Yüzyılda Kalyonlarda Bulunan Direk ve Serenler.....	24
Şekil 5: Tersâne-i Âmire’de Bir Kalyonun Deniz İndirilme Merasimi	28
Şekil 6: Tersâne-i Âmire’de Denize Gemi İndirilmesi.....	29
Şekil 7: Tersâne-i Âmire’deki Büyük Vinç	30
Şekil 8: Şehbaz-ı Bahrî Kalyonu	32
Şekil 9: Osmanlı Donanması Personeli	36
Şekil 10: Tersane’de Bulunan Büyük Havuz.....	42
Şekil 11: Venedik Mavnası ve Osmanlı Gökesi	46
Şekil 12: Levent	48
Şekil 13: Mesudiye Kalyonu Yarım Modeli.....	56
Şekil 14: Mesudiye Kalyonu İsim Levhası.....	56
Şekil 15: Sultan II. Mahmut Dönemi Asker Kıyafetleri.....	61
Şekil 16: Sultan Abdülmecit Dönemi Asker Kıyafetleri	62

KISALTMALAR

AE.SMHD.I	: Ali Emiri Mahmud I
AE.SMST.IV	: Ali Emiri Mustafa IV
A.}DVN.	: Sadaret-Divan Kalemi Evrakı
A.}DVN.MHM.	: Sadaret-Mühimme Evrakı
A.}MKT.NZD.	: Sadaret-Nezaret ve Devair Evrakı
A}M.	: Sadaret-Müteferrik Evrakı
a.g.e.	: adı geçen eser
a.e.	: aynı eser
a.y.	: aynı yer
bkz.	: bakınız
bs.	: basım
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
B.	: Recep
C.	: Cemaziye'l-ahir
Ca.	: Cemaziye'l-evvel
C.AS.	: Cevdet-Askeriye
C.BH.	: Cevdet-Bahriye
D.BŞM.d.	: Baş Muhasebe Defterleri
D.BŞM.TRE.d.	: Baş Muhasebe Tersane Emmini Defterleri
DTA	: Deniz Tarih Arşivi
haz.	: Hazırlayan
HAT	: Hatt-ı Hümayûn
HR.MKT.	: Hariciye Mektûbî Kalemi
HR.SYS.	: Hariciye Nezareti Siyasi
İ.DH.	: İrade-Dahiliye
İ.MSM.	: İrade-Mesâil-i Mühimme
KK.	: Kamil Kepeci
L.	: Şevval
M.	: Muharrem
MB.d	: Meclis-i Bahriye
N.	: Ramazan
R.	: Rebiu'l-ahir
Ra.	: Rebiu'l-evvel
s.	: sayfa
S.	: Safer
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ş.	: Şaban
t.y.	: Tarih yok
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TRS.d.	: Tersâne-i Âmire
TS.MA.d.	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri
TS.MA.e.	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı
Z.	: Zilhicce
Za.	: Zilkade

GİRİŞ

Bu çalışmada Osmanlı donanmasına uzun süre hizmet etmiş gemilerden biri olan Mesûdiye kalyonunun inşasından feshine kadar olan süreç, personel, eğitim, malî durum, malzeme, harekât ve gemicilik bağlamında incelenmeye çalışılmıştır. 19. yüzyıl inşa teknolojisinin ürünü olan bir kalyonun biyografisi tüm yönleriyle araştırılarak gemiler hakkında inceleme yapan araştırmacılara katkı sağlamak, donanmamızın bugünü ve geleceği arasında köprü kurmak, kalyonları tanıtmak, dönemin koşullarına göre mevcut imkân ve kabiliyetleri ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Araştırmanın ileride Osmanlı donanmasındaki savaş gemilerinin tarihçesi hakkında yapılacak çalışmalara da katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ana konusu Mesûdiye kalyonunun biyografisi olmakla birlikte bunun yanında Mesûdiye kalyonunun inşasına kadar geçen zaman içerisinde donanmada kalyona geçiş süreci, kalyonların özellikleri, isimlendirilmeleri, görevliler ve Mesûdiye kalyonunun inşa edildiği dönemdeki donanma faaliyetleri hakkında da bilgiler sunulmuştur.

Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Mahmudiye Kalyonu¹, Mesûdiye Zırhlısı², Barbaros Hayrettin Zırhlısı³, Yavuz ve Midilli⁴ ile Chris Oxlade⁵ ve Colin Hynson'un Savaş Gemileri⁶ adlı eserleri ön plana çıkmaktadır. Bahsi geçen eserler içerisinde tezimizle paralel olarak Mahmudiye Kalyonu isimli araştırma öne çıkmaktadır. Araştırmada Mahmudiye kalyonunun inşasından feshine kadar geçirdiği süreçler incelenmiş ve bir kalyonun biyografisi ortaya çıkarılmıştır. Diğer eserlerde ise gemilerin inşası, özellikleri, girdiği savaşlar, tarihteki rolleri genel hatlarıyla belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda ise tek bir kalyon biyografik olarak detaylı bir analizle tüm yönleriyle ele alınmıştır.

---

¹ Hacer Bulgurcuoğlu, **Deniz Tarihimizin Sembol Gemilerinden Mahmudiye Kalyonu**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004.

² Oğuz Otay, **Mesudiye Zırhlısı**, İstanbul, Denizler Kitabevi, 2005.

³ Gökhan Atmaca, **Barbaros Hayrettin Zırhlısı**, İstanbul, Denizler Kitabevi, 2015.

⁴ Ahmet Güleriyüz, **Yavuz ve Midilli**, İstanbul, Denizler Kitabevi, 2007.

⁵ Chris Oxlade, **Savaş Makineleri Savaş Gemileri**, Teleskop Popüler Bilim Yayınevi, 2018.

⁶ Colin Hynson, **Savaş Gemileri**, İstanbul, Alkım Kitabevi, 2001.

Araştırma süreci içerisinde başta Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Milli Kütüphane Dijital Arşivi, Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sisteminden yararlanılmıştır.

Yine bu araştırmada Mesûdiye kalyonu ile ilgili arşivlerden elde edilen belgeler yanında akademik tezler, makale, belge, kitap, fotoğraf, resim, gazete ve mecmualardan da faydalanılmıştır.

İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı Arşivinin, Devlet Arşivleri Başkanlığına devredilmiş olması, Covid-19 pandemi süreci sebebiyle ziyaretçi kabul edilmemesi, devredilen belgelerden de sınırlı sayıda belgenin erişime açılması, gemi jurnallerinin ise tasnifleme işlemlerinin devam etmesi nedeniyle Deniz Tarihi Arşiv belgelerinden yeteri kadar faydalanılamamıştır.

Tezimizde Mesûdiye kalyonu yanında Osmanlı donanmasında kalyona geçişin sebepleri, neden buna ihtiyaç duyulduğu ve kalyona geçişin aşamalarının incelenmesi gerektiği de düşünülmüştür. Bununla Mesûdiye kalyonuna kadar gelen süreçte Osmanlı donanmasındaki değişim ve dönüşümün gösterilmesi amaçlanmıştır.

Kalyonlar özelliklerine göre iki veya üç ambarlı olarak inşa edilen fırkateyn ve korvetten büyük yelkenli savaş gemileridir. Osmanlı devletinde ilk olarak II. Bayezid zamanında inşa edilmiş ve *göke* olarak adlandırılmıştır.⁷ Girit seferi başlamadan önce 1644 yılında uzunluğu bilinmeyen burtun olarak tabir edilen yelkenli bir savaş gemisi inşa edildi.⁸ Kalyona geçişi hızlandıran asıl sebep Girit seferi sırasında kalyonların çoğunlukta olduğu Venedik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı abluka altına almasıdır. Venedik donanması karşısında istenen yardımları ulaştırmakta büyük sıkıntı çeken Osmanlı donanmasında belirli bir dönüşümün gerçekleşmesi fikri devlet bürokrasisi üzerinde etkili olmaya başlamıştır.

Kalyona geçiş süreci iki aşamalı olarak gerçekleşmiştir. 1650-1662 yılları arası ilk kalyon dönemi olmakla birlikte daha sonraları kalyon kullanımı ve eğitim eksikliğinden kaynaklı birtakım problemlerin çıkmasıyla birlikte kadırgaya geri dönülmüştür. Bir süre sonra kalyona geçmenin gerekliliği konusunda hemfikir olunmasıyla 1682 yılında

---

⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s. 469.

⁸ Yusuf Alperen Aydın, **Sultanın Kalyonları**, İstanbul, Küre Yayınları, 2011, s. 24.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın 10 adet kalyon inşa ettirmesi üzerine kalıcı olarak ikinci kalyon dönemi başlamıştır. Artık bundan sonra kadırgaların sayısının giderek azaldığı ve kalyonların sayısının arttığı görülmektedir.

1701 yılında Mezemorta Hüseyin Paşa öncülüğünde hazırlanan Bahriye Kanunnâmesi ile Osmanlı donanmasında belirli düzenlemeler yapılmıştır. Denizcilikten yetişme Mezemorta Hüseyin Paşa donanmadaki birtakım aksaklıkları tespit etmiş ve bu kanunnâmenin mimarlarından olmuştur. Denizcilik ile ilgili faaliyetlerde denizcilikten yetişmiş olma şartı getirilmiş, kalyon sayısı en az 40 olarak belirlenmiş, donanmada görev yapacak olan kaptanların tayin ve terfi işlemlerinde liyakat ve tecrübe sahibi olma prensipleri getirilmiştir.⁹

Çeşme deniz savaşı ile birlikte Osmanlı donanmasında Mezemorta Hüseyin Paşa'nın düzenlemelerinin aksadığı ve ciddi eğitim ve liyakat zafiyetleri olduğu ortaya çıktı. Bu savaş sonuçları itibarıyla donanmada eğitilmiş ve liyakat sahibi personel eksikliğini gözler önüne serdi. Bir yandan yeni gemi inşa çalışmalarına hız verilirken bir yandan Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından donanmanın ıslahı konusunda çalışmalar yapıldı. Hasan Paşa donanmadaki en büyük problemin personel eğitimindeki yetersizlik olduğunun farkındaydı. Önce başıbozuk olarak düzensiz birlik havasında olan kalyoncuları bir araya toplamayı ve disiplini sağlamayı amaçladı, akabinde kalyoncular kışlasını inşa ettirdi. Yetişmiş, liyakatli ve eğitilmiş insan gücü eksikliği donanma ile yapılan her faaliyette kendisini göstermekteydi. İkinci aşama olarak denizcilere mühendislik eğitimi verecek olan Hendesehâne veya Hendese odası denilen kurum Tersane içerisinde açıldı. Bu eğitimle gemilerde görev yapacak süvari kaptanların eğitilmesi amaçlanmıştır.¹⁰

Osmanlı donanmasındaki bu modernleşme çabalarının III. Selim döneminde hızlandığı görülmekle olup bunda en büyük etken olan kişilerden birisi Kaptan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa'dır. III. Selim ordunun her kademesinde köklü değişiklikleri hayata geçirmeyi ve Osmanlı ordusunu batılı anlamda modern tekniklerle donatmayı amaç edinmiştir. Donanmada özellikle modern teknikler ile gemi inşasına önem

⁹ İdris Bostan, "Mezemorta Hüseyin Paşa ve 1701 Tarihli Bahriye Kanunnamesi", Ed.: İdris Bostan Salih Özbaran, **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi, 2009, s. 284.

¹⁰ Mustafa Kaçar, Tersâne Hendesehânesi'nden Bahriye Mektebi'ne Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn, **Osmanlı Bilim Araştırmaları**, IX/1-2, 2007-2008, s. 53.

verilmiş ve bunun için yabancı gemi inşa mühendislerinden yararlanılmıştır. Bu dönemde kalyonlar başta olmak üzere yabancı gemi inşa mühendisleri tarafından başta padişahın ismine hitaben Selimiye, ardından çalışmanın konusunu oluşturan Mesûdiye ve Fethiye ismiyle üç ambarlı tabir olunan büyük kalyonlar inşa edilmiştir. Şüphesiz tüm bu gelişme ve modernleşme çabaları Kabakçı Mustafa isyanıyla kesintiye uğramış olup II. Mahmut'un tahta geçmesi ve ardından yaşanan Navarin faciası, Osmanlı denizciliğinin içinde bulunduğu kötü durumu daha da ağırlaştırmıştır. Ancak tüm yaşanan olumsuzluklara rağmen gemi inşa faaliyetleri devam etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

III. SELİM DÖNEMİ OSMANLI DONANMASI

1. III. SELİM DÖNEMİ OSMANLI DONANMASINA GENEL BAKIŞ

XVIII. yüzyılda Osmanlı denizciliği yeniçerilerde olduğu gibi hızlı bir düşüşe doğru sürüklenmeye başlamıştır. Donanmanın ıslahı için yapılmış kanunnamelere uyulmamaya başlanmış bunun sonucunda tecrübesiz ve liyakatsiz personel hak etmediği görevlere gelmiştir. Kaptan paşalar denizcilikten yetişmeyen kimseler arasından seçilirken gemilerde görevlendirilecek askerlerin de denizcilik ile alakaları yoktur. Gemi inşa usulleri modern teknolojinin uzağında ve en önemlisi eğitim müessesesi yeterli düzeyde değildir. Bu süreçte yaşanan Çeşme faciası da Osmanlı donanmasını ciddi şekilde etkilemiştir.¹¹

Çeşme savaşında Osmanlı donanması yanlış bir taktiğin kurbanı olmuş ve birçok gemisini kaybetmiştir. Rus donanması Çeşme açıklarında dolaştığı sırada Osmanlı donanması Cezayirli Hasan Paşa'nın uyarılarına rağmen Kaptan-ı Deryâ Hüsametdin Paşa ve Rodos Beyi Cafer Bey tarafından hareket imkânı kısıtlı olan Çeşme limanına sokulmuştur. Bunu fırsat bilen Ruslar 6 Temmuz 1770 günü Çeşme limanının içerisine ateş gemisi göndermiş ve neredeyse donanmanın tamamına yakını yanmıştır. Sadece Hüsametdin Paşa'nın başardası Sakız adasına kaçarak kurtulabilmiştir.¹² Bu savaş sonucu Ruslara ait Amiral gemisi Yevstafiy ile birlikte 4 ateş gemisi yanmış, bunun yanında Osmanlı donanmasında da Burc-ı Zafer kalyonu ile birlikte irili ufaklı 70'e yakın gemi sulara gömülmüştür.¹³

¹¹ Enver Ziya Karal, "Selim III. Devrinde Osmanlı Bahriyesi Hakkında Vesikalar", **Tarih Vesikaları** 1, 1941, s. 203.

¹² Münir Aktepe, Çeşme Vakası, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, s. 289.

¹³ Ahmet Üstüner, "1770 Çeşme Vakasında Batıklar Meselesi", **History Studies**, Vol 11, Issue 6, 12-2019, s. 1886.

Tüm bunların yanında Çeşme faciasının üzerinden belirli bir zaman geçmesine rağmen Kont Bonneval tarafından 22 Nisan 1784 yılında sunulan raporda geçen ifadelerde; Çeşme faciasından yeterli dersler alınmadığı, Donanma gemilerinin komutanlarının seyir, manevra ve savaş taktikler konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu; kılavuzların Rum oldukları ve uzun süre elde edilen pratik bilgiler hariç başka bir şey bilmedikleri; gemilerde intizam ve disiplin konularında sıkıntılar olduğu: gemi inşası konularında eksikliklerin olduğu, tamir ve kalafat işlemlerinin ihmal edildiği gibi hususlar belirtilmiştir.¹⁴

Tüm bu koşullar altında Sultan III. Selim (1789-1807) padişah olduğunda Osmanlı donanması açısından manzaranın pek iç açıcı olmadığı görülmektedir. Tersane, görevini tam olarak yapamamakta ve bir nevi kalafat yerine benzetilmekteydi. Askerler sokak kalyoncusu görüntüsünde, ciddi terbiye ve nizamsızlık söz konusuydu. Bu dönemde donanmada 18 kalyon (4 tanesi Faş Emirinin hediyesi), 24 fırkateyn, 6 kırılgaç gemisi, 10 çektiri şehtiye, 8 şalope, birkaç brik, 20 kadar da Bülbülce, Suluca, Çamlıca, Kerpe ve Rum tırhandillerinden oluşan irili ufaklı toplam 90 gemi bulunmaktaydı.¹⁵

Sultan III. Selim yenilikçi ve modernleşme öncüsü bir padişah olarak birtakım ıslahat faaliyetlerine girişmiştir. Bunları yaparken en büyük destekçisi olarak süt kardeşi 1792 yılında Kaptan-ı Deryâ olarak tayin edilen Küçük Hüseyin Paşa'dır. Küçük Hüseyin Paşa denizcilik alanında birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Ege Denizinde korsanlık faaliyetlerinin azalmasını sağlamış, Tersâne ve donanmayı İngiliz ve Fransız örneklerine uygun yabancı uzmanların yardımlarıyla ıslah etmeye çalışmıştır. 1804 yılında Bahriye Nizamnamesini yayınlanmış ve donanmadaki faaliyetler bir nizamla bağlanmıştır. Bu dönemde birçok yabancı gemi inşa mühendisleri tarafından modern tekniklerle gemiler inşa edilmiştir. **Kalyonlar sırasıyla;** *Selimiye, Tâvus-ı Bahrî, Heybetendâz, Beşâretnüma, Bedi-i Nusret, Arslan-ı Bahrî, Şehbaz-ı Bahrî, Sayyad-ı Bahrî, Ejder-i Bahrî, Ziver-i Bahrî, Pertev-i Nusret, Âsar-ı Nusret, Kaplan-ı Bahrî, Seddü'l-bahir, Fatih-i Bahrî, Bahr-i Zafer, Fevz-i Hüda, Hilal-i Zafer,*

¹⁴ Enver Ziya Karal, "Osmanlı Tarihine Dair Vesikalar", **Belleten**, C. 4, Sayı 14-15, 1940, s. 178-179.

¹⁵ Safvet, "1205'te Donanmamız", **Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası**, C. 3, 1331, s. 1372-1373.

Fırkateynler; *Mesken-i Gazi, Şahin-i Derya, Bedr-i Zafer, Hüma-yı Zafer, Şehper-i Zafer, Şevketnüma, Şiar-ı Nusret, Nesim-i Zafer, Gazal-ı Bahrî, Bü'l-heves, Hediye-tülmülk, Tiz-i Hareket, Ferahnüma, Küşad-ı Bahrî,*

Korvetler; *Zaferküşa, Cengâver, Şuca-i Bahrî, Saika, Ateş Feşan, Selabetnüma, Rehber-i Nusret, Meserret-i Bahrî, Rüzgar-ı Bahrî, Fas Sultanı hediyesi bir adet korvet.*¹⁶

Yine Cevdet Paşa'nın 1801 (1216) yılı tersane mevcut listesinde kalyon, fırkateyn ve korvetten oluşan 60 parça donanma gemisi bulunmaktaydı.¹⁷ Bunlar sırasıyla **Kalyonlar;** *Selimiye, Mansuriye, Fethiye, Mesûdiye, Tâvus-ı Bahrî, Seddü'l-bahir, Arslan-ı Bahrî, Heybetendâz, Şehbâz-ı Bahrî, Sayyad-ı Bahrî, Beşâretnüma, Bahr-i Zafer, Pertev-i Nusret, Ejder-i Bahrî, Âsar-ı Nusret, Zîver-i Bahrî, Feyz-i Hüda, Bedi-i Nusret, Anka-i Bahrî, Menba-i Bahrî, Kilidü'l-bahir, Nümethüda, Kaplan-ı Bahrî, Bir adet tersanede inşa aşamasında kalyon, Fırkateynler;* *Mesken-i Gazi, Şehber-i Zafer, Şahin-i Derya, Şevketnüma, Hüma-yı Zafer, Bede'-i Nusret, Şiâr-ı Nusret, Nesim-i Zafer, Gazâl-ı Bahrî, Ceyrân-ı Bahrî, Polâd-ı Bahrî, Bü'l-heves, Tunus, Bahr-i Âmîk, Mürğ-i Bahrî, Hurî-i Bahrî, İskenderiye, Aktarma, Sadr-ı sabıka mensup fırkateyn, Tersâne-i Âmire ile Ereğli ve Limanda inşa halinde 3 adet fırkateyn, Korvetler;* *Ateş feşan, Sâika-ı Bâd, Selâbetnüma, Zafer Küşa, Cengâver, Rehber-i Nusret, Şuca-i Bahrî, Medînetü'l-mülk, Burc-ı Zafer, Meşreb-ı Bahrî, İyd-i Nusret, Zü'l-ukab, Süreyya, Halil bey korveti, Tersâne'de inşa bir adet korvet.*

III. Selim tüm bu ıslahat hareketlerini yaparken ilmiye ve kazasker sınıfının desteğini de almıştır. Burada Şeyhülislam Tatarcık Abdullah Efendi hazırladığı lâhiya askeri eğitim için batılı metot ve taktikler ile batılı bilim yöntemlerini önermekteydi. Her ne kadar bu ıslahatların gerçekleşmesini isteyenler olsa da istemeyenlerin de sayısı bir hayli fazlaydı. Tüm bu çabalar ve gelişmeler 1807 yılında gerçekleşen bir isyan sonucu ortadan kalkmıştır.¹⁸

¹⁶ Nejat Gülen, **Şanlı Bahriye Türk Bahriyesinin İkiyüz Yıllık Tarihçesi 1773-1973**, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 2001, s. 36,36,38.

¹⁷ Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, C. 7, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1974, s. 463-465.

¹⁸ Daniel Panzac, **Osmanlı Donanması (1572-1923)**, 2.bs., İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. 215-216.

2. BAHİRİYEDE YAPILAN ISLAHATLAR VE GEMİ İNŞA TEKNOLOJİSİ

III. Selim, Osmanlı devletinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumun farkında olarak dar alanda yapılan birtakım ıslahat faaliyetleri yerine daha kapsamlı ve geniş ıslahat hareketlerine ihtiyaç duymaktaydı. Bu yüzden devlet bürokrasisi ve ilmiye erbabına bozulan nizamın düzeltilmesi için lâhiya hazırlamasını emretti. Hazırlanan bu lâhiya akabinde bir ıslahat programı olarak tanzim edildi. Bu program Nizâm-ı Cedîd adını almış ve içeriğinde Avrupa'nın ilim, fen ve teknik alanındaki tecrübelerinden faydalanılmaya çalışılmış. Bu ıslahat programının içerisinde donanmada bulunmaktaydı. Donanmanın ıslahı konusunda yapılan ilk faaliyet tersaneyi nizam altına almak olmuştur. Önce gemiler büyük ve küçük olarak yani kalyon, fırkateyn, şehtiye olarak üç grup üzere tertip edilmiştir. Her geminin kaptanının liyakat ve ehliyet sahibi olmasına dikkat edilmiş ayrıca açıkta bulunan kaptanlar da Mülazım Kaptan olarak gemi kaptanlarının komutası altına verilmiştir.¹⁹

Devlet malının zarar uğramaması ve rüşvetin önüne geçmek için bahriye kaptanlarının maaşları yükseltilmiştir. Kapudâne-i hümayûn'un 3333 kuruş 40 akçe olan maaşı 7500 kuruşa, Patrona-i hümayûn'un 2375 kuruş olan maaşı 6000 kuruşa, liman reisinin 2000 kuruş olan maaşı 6000 kuruşa, Riyale-i hümayûn'un 1875 kuruş olan maaşı 5000 kuruşa, üç ambarlı kalyon kapudanının 500 kuruş olan maaşı 1500 kuruşa, Kapudâne-i hümayûn kapudanının 833 kuruş olan maaşı 2433 kuruşu yükseltilmiştir. Yine seferber olan gemilerin süvari kaptanlarının 1000'er kuruş olan maaşları, içlerinden 53-55 arşın kalyon kaptanının 2800 kuruşa, 47-51 arşın kalyon kaptanının 2600 kuruşa, 41-43-45 arşın kalyon kaptanının 2350 kuruşa, 45-47-51 arşın fırkateyn kaptanının 1850 kuruşa, 43 zira'dan 30 zira'ya kadar fırkateyn ve şehtiye kaptanlarınınki de 1600 kuruşa yükseltilmiştir.²⁰

¹⁹ Ali İhsan Gencer, **Bahriye'de Yapılan Islâhât Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001, s. 32,33,35.

²⁰ Halil Nuri Bey, **Nuri Tarihi**, Haz.: Seydi Vakkas Toprak, Ankara, TTK Yayınları, 2015, s. 357-358.

Yine 11 Aralık 1792 yılında çıkarılan nizamnameye göre:²¹

Donanma-yı hümayûn Kapudâne-i, Patronası, Riyalesi ve Liman Reisliği makamları boşalır ise veya azil durumu söz konusu olursa yerine yapılacak tayinler Kaptan Paşa tarafından tespit edildikten sonra Bâb-ı Âli'ye bildirilecek, Kalyon, fırkateyn, şehtiye kaptanlıklarının boşalması halinde yine Kaptan Paşa'nın Bâb-ı Âli'ye vereceği takrire istinaden süvari kaptanlardan birisi tayin edilecek, Süvari olacak kaptanların liyakatli ve denizcilik fennine olan yeterlilikleri dikkate alınacak ve tayin konusunda rica ve hatır gözetilmeyecek, Kaptanlar devlet tarafından birtakım ikramiyeler ile taltif edilecek ve süvarisi oldukları gemide kasap ve kahvehane gibi hizmetleri müzâyede ile satmayacak, gemi gediklisi olan topçubaşı, yelkenci ve reislere istihkakı oranında ücretsiz verecek, Harp veya sulh zamanlarında hiçbir personel geminin nezaretinden ayrılmayacak, Gemilere ait mühimmat, Tersane Emni ve Liman Reisi tarafından süvari kaptanlara teslim edilecek ve liman defterine kayıt olduktan sonra bir sureti Kaptan Paşa'ya diğer sureti incelendikten sonra Baş Muhasebeciye teslim edilecek, Gemilerin temiz tutulması özen gösterilecek olup bu sorumluluk kaptanlarda olacak, Süvari kaptanlar görevini layıkıyla yapmaz ise suçluluk derecesi nispetinde cezalandırılacak, makamı boşalır ise Kaptan Paşa'nın oluru ile başka bir kaptan tayin edilecek, Suç işlediği tespit edilen kaptanları, sancak kaptanları ihbar etmemesi halinde onlar da suçlu sayılıp cezalandırılacak, Bir suç üzerine sancak kaptanlarının azli lazım gelirse nizamname üzere yerine geçecek kişi Kaptan Paşa'nın oluru ile seçilecek, Boşalan mülazım kaptanın yerine Kapudâne-i hümayûn baş reisi tayin edilecektir. Bu durumda Patrona baş reisi, Kapudâne baş reisliğine, Riyale baş reisi, Patrona baş reisliğine tayin olacak, Belirli imtihan sonucu aynı seviyede oldukları anlaşılanların seçiminde kaptanların ve soyunda Tersâne'de hizmet etmiş kişilerin oğulları tercih edilecek, Tersâne'de hizmet görmemiş deniz fenninde liyakatli olmayan yabancılara rica ile kaptanlık tevcih edilmeyecek ancak deniz fenninde kendisini ispatlamış ve denize aşına ise kaptanlık verilecek, Süvari kaptanlar arasından Tersâne nizamını bilen, bir gemiyi teçhiz edebilecek yetenekte ve tecrübeli, okur-yazar olan birisi Liman Reisi olarak tayin edilecek, Gemide bulunan erzak, alet, edevat ve mühimmatın zayi olması durumunda Mülazım kaptan, baş reis ve diğer gedikli personel

---

²¹ Gencer, **a.g.e.**, s. 38, 39, 40.

soruşturulmadıkça yenisinin verilmemesi ve kusuru görülenlerin cezalandırılması sağlanacaktır.

Donanmaya asker temini, Ege bölgesi halkı için zorunlu hizmet vazifesi haline getirilmiştir. Bunun yanında Tersâne genişletilmiş ve Mühendishane dersleri daha kapsamlı olacak şekilde tanzim edilmiştir. Bahriye için bir top okulu ile sağlık örgütü kurulmuştur. Avrupa'dan tıp aletleri ile kitapları getirtilmiş ve bu kitaplar Türkçeye tercüme edilmiştir.²² 1792 Nizamına ek olarak yine bu dönemde 1804 yılında Bahriye Kanunnamesi çıkarılmıştır. Burada yeniliklerin gerçekleştirilmesi için gerekli maddi desteği sağlamak üzere Bahriye Hazinesi ve Tersane Eminliği kaldırılarak bunların yerine Umûr-ı Bahriye Nezareti kurulmuştur. Kaptan Paşa ile Nezaret arasında yapılan iş bölümüne göre Kaptan Paşa donanmanın disiplini, teçhizi, düzeni ve cephanenin sarf konularında yetkili olup Umûr-ı Bahriye Nazırı ise malzeme alımı konularında yetkili olacaktır.²³

Osmanlı bahriyesinin ıslahı konusunda ilk öne çıkan genellikle Fransızlar olmuştur. III. Selim döneminde Küçük Hüseyin Paşa bu konuda ilk ciddi teşebbüste bulunan kişidir. Tersane'de gerçekleştirilecek modernleşme çalışmalarının ana amacı modern tekniklerle gemi inşa edilmesidir. 1784 yılında Fransa'dan getirtilen bir mimar ve dört yardımcısı yeni tarzda kalyon inşasına başladılar. Bunu ardından 1784 yılında Jean Jacques Sebastian Le Roy ardından 1787 yılında ise meslektaşı olan Du Rest'de İstanbul'a gelmiştir. 1784-1788 seneleri arasında inşa edilen gemi sayısının 112 olduğu anlaşılmakla birlikte bunlar içerisinde 74 toplu *Mukaddime-i Nusret* kalyonu en göze çarpanıdır.²⁴ Daha sonra 4 olan uzman sayısının ilerleyen zamanda 12'ye kadar çıktığı görülmektedir. 1784 yılından itibaren dokuz yıl sonra 1793 senesinde dört kişiden oluşan uzman bir heyette İstanbul'a gelmiştir. Bunlar arasında ünlü gemi inşa mühendisi Le Brun'da bulunmaktadır. Gerek Tersâne-i Âmire gerek diğer gemi inşa tezgâhlarında Fransız usulü gemi inşası hız kazanmıştır. 1796 yılında Le Brun'un kardeşi Polid Brun'da Küçük Hüseyin Paşa'nın isteği üzerine İstanbul'a gelmiş ve

²² Sema Yeli, III. Selim Dönemi Askeri ve Eğitim Alanındaki Islahat Hareketleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi S. B. E.**, Elazığ, 2005, s. 44.

²³ Nurcan Bal, **XIX. Yüzyıl Buharlı Gemiler Dönemi Osmanlı Bahriyesi**, İstanbul, Kopernik Kitap, 2018, s. 25.

²⁴ Tuncay Zorlu, **Osmanlı ve Modernleşme, III. Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014, s. 149.

kendisinden bir korvet inşa etmesi istenmiştir. Brun'un Osmanlı'da bulunduğu süre içerisinde inşa edilen tüm kalyon, fırkateyn ve korvetler onun verdiği ölçüler doğrultusunda inşa edilmiştir. 1793-1799 seneleri arasında donanmaya kazandırılan 9 kalyon, 8 fırkateyn ve 6 korvet, Brun'un eseridir. Fransa'nın 1798 yılında Mısır'a saldırması sonucu zor durumda kalan gemi inşa mühendisleri Osmanlı'yı terk etmek istemiştir. 1799 yılında Brun'un Rusya'ya gitmesi sonucu yerine yardımcısı Benuva tayin edildi. Benuva'nın yanında oğlu Benuva, yelkenci Petri, tercüman Aleksandır, mimar Andriya ve kalafatçı Kiryas bulunmaktaydı.²⁵

Adolphus Slade yabancı uzmanlardan bahsederken; *“Sultan III. Selim döneminde yeniden canlanan İstanbul Tersânesine yabancı uzmanlar celbedilmişti. Bunlar arasında en değerli olanları Fransız gemi inşaiye mühendisleri olan Le Brun ve Benois idi. Le Brun, İstanbul'da bulunduğu süre zarfında 12 harp gemisi inşa etmiştir ki, bunlar arasında 79 toplu Âsar-ı Nusret gibi ünlü harp gemileri vardır”* demiştir.²⁶

Tersâne'de hizmet eden Fransız uzmanlardan ayrı olarak İsveçli gemi inşa mühendisleri de istihdam edilmiştir. Bunlar için İstanbul'da İsveç Konsoloslugu tercümanı D'Ohsson vasıtasıyla girişimlerde bulunulmuştur.²⁷ 1790 yılında Rosenblab ve Ranchot isimli iki mühendis gelmiş ancak çok kısa bir süre sonra yeterince ehil olmadıkları gerekçesiyle ülkelerine geri gönderilmişlerdir. 1795 yılında ise İstanbul'a tekrar bir uzman heyeti gelmiştir. Heyette, A.E.Rhodé, Fredrick Ludwig Af Klintberg Kihlberg, Schantz, Mihrhen, Weidenhelm, Hörling, Malmen, Carlstrand, Hallen, Lijorgen, Löngren ve Elmström gibi gemi inşa mühendisleri bulunmaktaydı. Bunlar içerisinde en önemli kişi hem mühendis hem de asker olan A.E.Rhodé'dir.²⁸

Gemilerin daha fazla dayanıklı olması ve daha uzun süre kullanılabilmesi için bir havuz yapılması fikri ortaya atılmıştır. Avrupa'da havuzlama işlemine tabi tutulan gemilerin 40-45 yıl kadar dayandığı bunun yanında Osmanlı gemilerinin ise 15 yıldan fazla dayanmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda Şubat 1797 yılında İsveçli mühendis

²⁵ İdris Bostan, Osmanlı Bahriyesinin Modernleşmesinde Yabancı Uzmanların Rolü 1785-1819, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, 1994, 178-182.

²⁶ Adolphus Slade, **Kapdan Paşa**, Çeviren: Osman Öndeş, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1973, s. 64.

²⁷ Yaşar Bedirhan, Figen Atabey, “Osmanlı Bahriyesinde Yabancı Danışmanlar (1808-1918)”, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish**, Vol 8/5, 2013, s. 129.

²⁸ Zorlu, **a.g.e**, s. 167-168.

Rhodé öncülüğünde başlanan havuz inşaatı Mayıs 1800 yılında tamamlanmıştır.²⁹ Büyük havuz tamamlanması hitamında Rhodé haricindeki İsveçli uzmanlar ülkelerine geri dönmüşler ancak Rhodé ise 1811 yılına kadar hizmete devam etmiştir.³⁰ Bu dönemde uzun süredir hizmet dışı kalan 15 tersane tekrar faaliyete geçirildi. Bunlar, başta İstanbul olmak üzere Kal'a-i Sultaniye, Rodos, Midilli, Sinop, Ereğli, Bodrum, Limni, Kemer, Kıbrıs, Silistre, Kalas, Sohum tersaneleriydi.³¹

Rhodé tarafından 5'i Haliç'te, 2'si Hasköy'de ve 2'si de Ayvansaray'da olmak üzere 9 yeni gemi tezgâhı inşa edilmiştir. Bununla birlikte gemilerin su altında kalan kısımlarının bozulmasını önlemek, daha uzun ömürlü olmasını sağlamak ve hızlarını arttırmak amacıyla bakır kaplama uygulamasına başlanmıştır. Ayrıca gemilerin suya indirilmesi yönteminde de değişiklikler yapılmıştır. Eski dönemde gemiler donanım olarak karada tamamlanır sonra suya indirilirdi. Bu yöntem terk edilmiş ve Le Brun tarafından 1795 tarihinde inşa edilen Arslan-ı Bahrî kalyonu, lumboz seviyesine kadar kızaklar üzerinde inşa edilmiş ve geriye kalan kısımları da denize indirildikten sonra tamamlanmıştır. Bu sayede gemiler denize indirilirken meydana gelen kazaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır.³²

Le Brun tarafından inşa edilen gemiler:³³

- 1794-1795 arasında *Arslan-ı Bahrî* kalyonu (76 toplu, 44 m),
- 1795-1796 arasında *Selâbetnüma* korveti (26 toplu, 25 m),
- 1796 yılında üç ambarlı *Selimiye* kalyonu (122 toplu, 47 m),
- 1796-1797 yılları arasında *Mesken-i Gazi* firkateyni (50 toplu, 40 m)
- 1797 yılında *Bâdi-i Nusret* kalyonu (82 toplu, 47 m),
- 1798 yılında *Tâvus-ı Bahrî* kalyonu (82 toplu, 47 m),

²⁹ İdris Bostan, **Osmanlı Bahriyesinde Modernleşme Hareketleri I, Tersane'de Büyük Havuz İnşası**, Ankara, TTK Basımevi, 1992, s. 71,79.

³⁰ Mustafa Gençoğlu, "Batı Bilgi ve Teknolojisinin Osmanlı Bahriyesine Aktarımı", **TAD**, C. 34, 2015, s. 607.

³¹ Uğur Ünal, "III. Selim Dönemi Islahat Çabaları", Master Tezi, **Gazi Üniversitesi S.B.E**, Ankara, 2001, s. 73.

³² Ali Fuat Örenç, "Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayi", Ed.: Gültekin Yıldız, **Osmanlı Askeri Tarihi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2017, s. 188-189.

³³ Zorlu, **a.g.e**, s. 154-155.

- 1799-1800 yılları arsında *Bedr-i Zafer* fırkateyni (50 toplu, 40 m),

Antoin tarafından inşa edilen gemiler:³⁴

- 1797-1798 yılları arsında *Cengâver* korveti (26 toplu, 20 m),
- 1797-1798 yılları arsında *Şuca-i Bahrî* korveti (26 toplu, 20 m)
- 1797-1798 yılları arsında *Sâika-i Bâd* korveti (26 toplu, 28 m),
- 1797-1798 yılları arsında *Ateşfeşan* korveti (26 toplu, 20 m)

Frdrick Ludwig Af Klintberg tarafından Rodos'ta inşa edilen gemiler:³⁵

- 1796 yılında *Rehber-i Nusret* korveti (26 toplu, 26 m),
- 1799-1800 yılları arasında *Kaplan-ı Bahri* kalyonu (76 toplu, 44 m),
- 1799-1800 yılları arasında *Meserret-i Bahrî* korveti (22 toplu, 25 m).

Tablo 1. 1800 Yılında Savaş Filoları³⁶

ÜLKELER	TOPLAM	KALYON	FIRKATEYN-KORVET
Osmanlı İmparatorluğu	60	26	34
İngiltere	328	127	201
Fransa	110	44	66
İspanya	113	66	47
Portekiz	36	12	24
Rusya Baltık	78	54	24
Rusya Karadeniz	24	13	11
Napoli	12	2	10

³⁴ A.y.

³⁵ A.e., s. 170.

³⁶ Panzac, a.g.e, s. 238.

Tablo 2. 1791-1800 Yılları Arasında Gemi İnşa Faaliyetleri³⁷

Ülkeler	1791-1795		1796-1800		Toplam
	Kalyon	Fırkateyn-Korvet	Kalyon	Fırkateyn-Korvet	
Osmanlı İmparatorluğu	13	10	12	21	56
İngiltere	5	35	18	32	90
Fransa	20	39	11	28	98
Rusya Baltık	5	2	10	5	22
Rusya Karadeniz	5	7	7	3	22
İspanya	8	13	2	6	29
Portekiz	2	5	4	4	15

Tabloda, 1791-1800 yılları arasında Osmanlı donanmasında gemi inşa faaliyetlerinin hız kesmeden devam ettiği görülmekte birlikte III. Selim'in donanmaya verdiği önem gözler önüne serilmektedir.

³⁷ A.e., s. 239.

3. BAHİRİYE PERSONELİNİN EĞİTİMİ

Osmanlı devletinin her alanda eksikliğini hissettiği hususların başında eğitim gelmektedir. Özellikle bu eksiklik askerî alanda kendisini hissettirmektedir. XVIII. yüzyılda özellikle Rusya ve Avusturya'ya karşı alınan mağlubiyetler artık birtakım yeniliklerin yapılmasını gerekli kılmaktaydı. Avrupaî tarzı denilen eğitilmiş ve düzenli bir ordu ile donanmaya, askerî teknik sınıflara, teknik eğitim modeline ve askerî mühendislik bilimlerine olan ihtiyaç bazı adımların atılmasını sağladı. Bunun ilk örnekleri I. Mahmut zamanında Üsküdar'da bulunan Humbarahane ve Mühendishane olarak karşımıza çıkmaktadır. Mühendishane 1734 (1147) tarihinde inşa edilmiş olup burada mühendisten kasıt zabıt yetiştirmektir. Yeniçerilerin zorbalıkları sonucu bu kurumlar fazla çalışmamış ve faaliyetlerini durdurmuştur. Mühendislik eğitimi veren ilk kurum I. Abdülhamit devrinde³⁸ Cezayirli Gazi Hasan Paşa girişimleri sonucu açılmıştır.³⁹

Kaptan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa'nın 1797 yılında III. Selim'e sunduğu lahiyada donanma gemilerinde çalışacak personelin *hendese ve coğrafya* ilmine hakim olmaları gerektiği belirtilmiştir. Bu şekilde personel yetiştirmek üzere 1776 (1190)⁴⁰ tarihinde Tersâne'nin Darağacı mevkiinde eski gemilerin çekildiği hangar içinde *Hendese Odası* (Hendesehâne-i Bahrî)⁴¹ açılmış ve buraya bir hoca, bir halife, bir alet sorumlusu ve on tane öğrenci tayin edilmiştir. Burada haftada beş gün boyunca geometri (hendese) ve deniz haritaları ile ilgili nazarî dersler verilmektedir. Okulun hocası olan Cezayirli Hasan Hoca İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve İspanyolca dillerini bilmekteydi. Okulda istenen seviye yakalanamadığından Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın reform çalışmaları kapsamında tekrar düzenleme ihtiyacı duyulmuştur. Öncelikle mekân problemini çözmek üzere Tersâne Emni Mehmet Ataullah Efendi tarafından, Tersâne Zindanı yanında üç ambarlı kalyonların inşa edildiği yere birkaç

³⁸ Ali Haydar Alpagut, **Marmarada Türkler**, İstanbul, Deniz Matbaası, 1941, s. 15.

³⁹ **Deniz Mektepleri Tarihçesi 1929**, İstanbul, Deniz Matbaası, 1931, s. 3.

⁴⁰ Mühendishâne-i Bahriyenin kuruluşu ile ilgili olarak 1776 yılından ziyade 1773 yılı da zikredilmektedir. Bunu tespiti için yapılan çalışmalar sonucu hâlihazırda 1773 tarihinin resmi olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Fahri Çoker, **Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler**, Ankara, Dz.K.K.lığı Karargâh Basımevi, 1994, s. 8-11.

⁴¹ Emin Yakıt, Bahriye Mektebi, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, s. 509.

odali bir bina yapılmış ve 1784 yılında okul eski yerinden hocalar ve talebeleri ile birlikte aktarılmıştır. Ders programında düzenlemeler yapılmış ve eğitim kadrosu güçlendirilerek Fransa'dan Lafitte-Clavé ve Monnier gibi mühendisler istihdam edilmiştir. Burada verilen hendese, tâbiye ve istihkâm gibi dersler sonucunda kara mühendisliğinin ilk adımları atılmıştır. Fransız mühendisler ayrıca Aynalıkavak Sarayı bahçesinde yaptıkları istihkâm modeli çerçevesinde tatbikî dersler de vermekteydi. Derslerin hendese ağırlıklı kısımları için iki yeni hoca atanmıştır. Bunlar Gelenbevî İsmail Efendi ile Kassâbbaşızade İbrahim Efendi'lerdir.⁴²

Okulda ders veren hocalar arasında Fransız mühendis ve Fransız kraliyet korveti kaptanı Albay Laurent-Jean François Truguet'te bulunmaktadır. 1782 yılında yardımcısı Tondü ile birlikte İstanbul'a gelerek Hendesehâne'de dersler vermişlerdir. Fransızca olarak verilen dersler Kirkor ve Mihran Efendiler tarafından tercüme edilerek ders kitabı olarak basılmıştır.⁴³

Bu okul başlangıçta dört sınıftan oluşmaktaydı. Birisi kaptan ve güverte subayı diğeri inşa mühendisi yetiştirmek üzere iki kısım olarak tasarlanmıştır. Güverte sınıfını bitirenler jurnal hocası (mal sorumlusu), çorba hocası (ikmal subayı), baş hoca (seyir subayı) olmakta ve sınavlardan başarılı olanlar da gemi kaptanlığına kadar terfi etmekteydi.⁴⁴

1795 (1210) yılında iki sınıflı bir Mühendishâne-i Bahrî (Denizcilik Mühendisliği Fakültesi) kurulmuştur. Bu sınıfların birinde Fenn-i coğrafya ve harita (Coğrafya ve harita bilimleri) dersleri okutulurken ve gemide seyir işleriyle ilgilenecek öğrenciler yetiştirilirken diğesinde de İnşaat-ı bahriye (Gemi yapımıcılığı) dersleri gösterilirdi.⁴⁵ Yine 1795 tarihinde Kara Mühendishanesi ile Tersâne Mühendishanesi Halıcıoğlu'nda bulunan binada birleştirilmiş ve Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn kuruluşu gerçekleşmiştir.⁴⁶ Bahriye Mektebi 1834 yılında Heybeliada'ya taşınmış ve

---

⁴² Kemal Beydilli, **Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)**, İstanbul, Eren Yayıncılık, 1995, s. 24.

⁴³ Kaçar, **a.g.e.**, s. 56.

⁴⁴ Yakıt, **a.g.e.**, s. 509.

⁴⁵ Safvet, **Bahriyemiz Tarihinden Filasalar**, Bahriye Matbaası, 1912, s. 3.

⁴⁶ Örenç, **a.g.e.**, s. 186.

1838 yılında Mekteb-i Fünûn-ı Bahriye ismiyle tekrar düzenleme yapılmıştır.⁴⁷ Bu okulda bulunan hocalardan Mehmet Salih Efendi'nin Arabî meşk dersleri, Süleyman Efendi'nin de inşâiye dersleri verdiği anlaşılmaktadır. 1840 yılında okulda resim dersleri de verilmeye başlanmıştır. II. Mahmut bahriye personelinin eğitimine daima özen göstermiş, Avrupa'dan hocalar getirmekle birlikte öğrenciler de İngiltere'ye eğitimlere gönderilmiştir. Burada İngiliz gemilerinde talim ettirilen öğrenciler vasıtasıyla işlerinde ehliyetli ve liyakatli kaptan ve zabıtlar yetiştirilmeye çalışılmıştır.⁴⁸

1825 yılında Mühendishâne-i Bahrî hocası Tulumbavîzâde Mehmet Emin Efendi'nin görevinden ayrılması sonucu yerine gelen Mühendishâne-i Berrî'de ikinci halife olarak görev yapan Mehmet Ruheddin Efendinin tayini vesilesiyle yapılan yoklamada tespit edilenler alet, edevat ve kitaplar zimmet defterine kayıt edilerek yeni hocaya devir teslim edilmiştir. Bu kitaplar arasında; *Usûl-ı hendese, Mecmû'atü'l-mühendisîn, Vankulu, Tıbyân-ı nâfi, Lehcetü'l-lügât, Cihânnümâ, Pirî Reis, Liman portolanı sagîr, Türkî, Lağım Risalesi, Frengî Atlas, İngilizce kitabı, Fransızca sarf-ı nahvi, Nemçe lisanı üzere kütüb-i kadîme, Evsâf-ı Memket-i Beç, İstihkâmâtâ dair Fransızca kütüb, İnşâ-i sefâyine dair İsveçkârî kitap, Kütüb-i Dürr-i Yekta, Siyer-i Nebî, Fransızca logaritma-i kebîr, Şivit lisanı üzere inşâ-i sefâyine dair*, isimli kitaplar bulunmaktadır.⁴⁹

---

⁴⁷ Mücteba İlgürel, "Buharlı Gemi Teknolojisini Osmanlı Devletinde Kurma Teşebbüsleri", Haz.: Ekmeleddin İhsanoğlu, Mustafa Kaçar, **Çağının Yakalayan Osmanlı**, İstanbul, IRCICA, 1995, s. 146.

⁴⁸ Haluk Y. Şehsuvaroğlu, **Deniz Tarihimize Ait Makaleler**, İstanbul, Deniz Basımevi, 1965, s. 2-3.

⁴⁹ Beydilli, **a.g.e**, s. 304-305.

İKİNCİ BÖLÜM

YELKENLİ SAVAŞ GEMİLERİ

1. OSMANLI DONANMASINDA KALYON

1.1. Kalyonların Özellikleri

Kalyonun kökenleri konusundan çok belirgin bir bilgi bulunmamakla birlikte ilk olarak Avrupa’da kürekli savaş gemisi olarak kullanılmıştır. Portekizliler 1510 yılında kalyonları, Hint Okyanusu’nda kürekle donatılmış bir şekilde kullanmışlardır. Fransız kaynaklarında İspanyol kalyonları için Akdeniz’de korku salan baskın amaçlı kullanılan tekneler olarak bahsedilmektedir. İngiltere’de ise kalyonun geleceğinin işareti olarak 1520-1550 yılların arasında düz güverteli ve alçak olarak inşa edilen mavnalardan bahsedilir. 1525 yılında Hint Okyanusu’ndan Portekiz donanmasına ait 21 adet kalyon bulunduğu ve bunlardan birisinin 1526-1530 yılları arasında Venedik Tersanesi’nde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu kalyonlar küreksiz olarak kullanılmaktaydı. 1538 yılında Preveze deniz savaşında Venedik kalyonları kullanılmakla birlikte asıl olarak 1540 yılında gözle görülür bir şekilde kalyonlar yaygınlaşmaya başlamıştır. Ülkelere göre kalyon kelimesi farklı anlamlara gelmekle birlikte genel olarak ticari veya askeri gemileri tanımlamak için kullanılmıştır. Portekizlilerde “*galeão*” askeri amaçlı kullanılan savaş gemilerini, İspanyollarda “*galeón*” hem savaş gemilerini hem de silahlı olarak kullanılan ticaret gemilerini, Hollandalılarda ise “*galjoen*” deniz vasıtalarını tanımlamak için kullanılırdı.⁵⁰

Kalyonların en üst güvertesinden itibaren alt alta üç batarya topu olanlarına üç ambarlı harp gemileri, alt alta iki batarya topu olanlarına ise iki ambarlı kapak kalyon denilmektedir.⁵¹ Kalyonlar, üç direkli *kabasorta*⁵² donanımlı yelkenli *civadrasi*⁵³ olan ve iki ile üç ambarlı olarak inşa edilen gemilerdir. Uzunlukları genellikle 43 zira (32 m.)

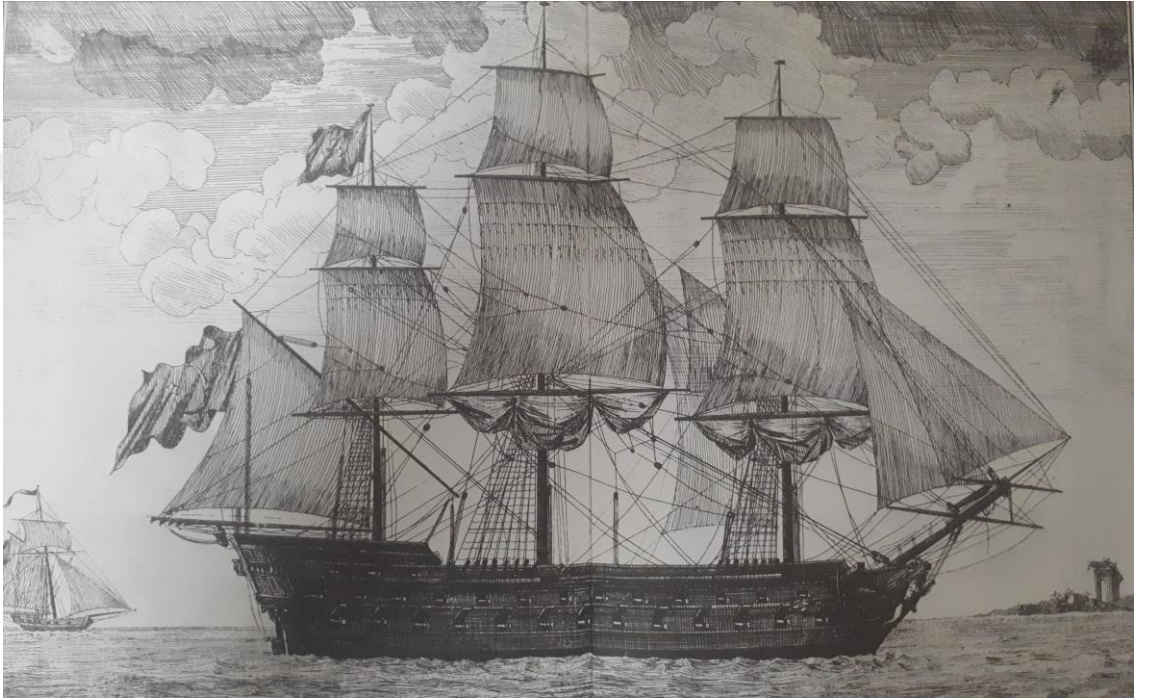
⁵⁰ John F. Guilmartin, **Kalyonlar ve Kadırgalar**, Çeviren: Ali Özdamar, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2010, s. 170.

⁵¹ Lütfi Gürçay, **Gemici Dili**, İstanbul, Deniz Matbaası, 1943, s. 223-224.

⁵² Direk donanımları serenli ve seren yelkenli olan armalardır. Bu tarz donanımlı olan gemilere Kabasorta armalı denir.” **A.e.**, s. 217.

⁵³ Gemilerin baş taraflarından mail olarak uzatılan ve pruva direği ile çubuklarının ıstralyaları bağlanan serendir.” **A.e.**, s. 91.

ile 64 (48 m.) zira arasında değişmektedir.⁵⁴ Aynı zamanda kalyonlar, kadırgalardan esinlenerek inşa edilmiş ve diğer yelkenli savaş gemilerinden farklı olarak gövdeleri daha uzundur. Baş kısmı gaga şeklinde, bordası baş ile kıç kasaralara nazaran daha basıktır. Kalyonun ismi ve şekli kadırgadan türemiş olduğundan dolayı İspanyol menşeli olduğunu doğrular niteliktedir. Mevcut haliyle kalyonlardan en fazla İngiliz ve Hollandalılar faydalanmışlardır.⁵⁵

Şekil 1. Ahmet Kaptan Tarafından Midilli’de Yaptırılan İki Ambarlı Kalyon⁵⁶

Kendine özgü gemilere sahip olan Venedik, XV. yüzyılda büyük yelkenli gemilere karşı olan eğilimini değiştirmiş ve XVI. yüzyılda kürekli gemileri kullanmaya karar vermiştir. Venedik tersanelerinde kalyon inşası ise XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamıştır.⁵⁷

⁵⁴ Selim Sırrı Altıer, **Osmanlı Bahriyesi’nin Yelken Devri ve Türk Korsanları**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, t.y., s. 43.

⁵⁵ Carlo M. Cipolla, **Yelken ve Top**, Çeviren: Aslı Kayabal, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2003, s. 44.

⁵⁶ Mahmut Raif Efendi, **Osmanlı İmparatorluğunda Yeni Nizamlar Cedveli**, Çeviren: Arslan Terzioğlu & Hüsrev Hatemi, İstanbul, Abdurrahman Efendi’ye Ait Yeni Mühendishane Matbaası, 1798.

⁵⁷ İdris Bostan, “XVII. Yüzyılda Gemi Teknolojisinde Değişim: Kürekten Yelkene Geçiş”, Ed.: İdris Bostan Salih Özbaran, **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi, 2009, s. 269.

Osmanlı donanmasında kalyonların kullanımına ilk örnekler arasında 1488 yılında Mustafa Tanburî'ye ait bir kalyon ile 1498 yılında İstanbul'dan ikmal yaparak İskenderiye'ye giden bir kalyon bulunmaktadır. Bunu yanında Kemal ve Barak reisler tarafından Sinop'ta inşa edilerek İnebahtı, Modon ve Koron savaşlarında (1499-1500) kullanılan barça/göke cinsi kalyonlar da örnek gösterilebilir. 1554 senesinde Mısır'a hareket eden kalyon ticari amaçlar için kullanılmıştır. Kılıç Ali Paşa'nın Kaptan-ı deryâlığı (1572-1587) döneminde donanmada iki ambarlı kalyonlar bulunsa da bunlar genellikle nakliye gemileri olarak kullanılmışlardır. Kalyonların inşasında keresteler kullanılmakla birlikte sütun ve serenleri de gemi büyüklüğüne göre değişmektedir. 1672 yılında inşa edilen kalyonda yirmi adet sütun ve seren bulunmaktaydı. Büyük direk 37 zira (28 m.) uzunluğunda, tirinkete sütunu 33 zira (25 m.) uzunluğunda, civadora sütunu ise 32 zira (24 m.) uzunluğunda iken diğer serenlerin uzunlukları 24-30 zira (18-23 m.) arasında değişkenlik göstermektedir. Kalyonların ana direk uzunlukları kalyonun tekne uzunluğuna eşit bir değerde olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla kalyonun seren ve sütunları inşa edilen kalyonun büyüklüğüne göre değişiklik gösteriyor.⁵⁸

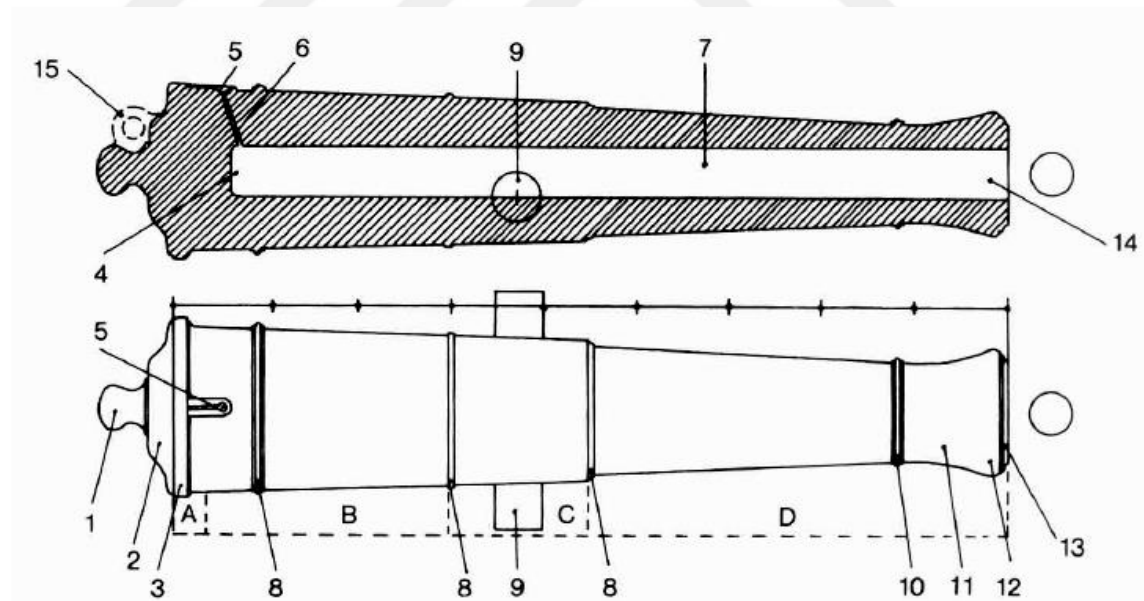
Osmanlı donanmasında XV.yüzyıl içerisinde bahsi geçen kalyonların varlığı yaygınlık kazanmadığı anlaşılmakla birlikte savaş gemisi olarak kullanılmak için ilk ciddi teşebbüse 1644 yılında başlamış ve inşa edilen bu kalyonun toplam masrafı 756.330 akçeyi bulmuştur. Kalyon inşası sırasında gerekli malzemeler arasında kereste, demir, zift, üstüğü, katran, yağ, yelken bezi vb. bulunmaktaydı. Bahriye Kanunnâmesi ile birlikte donanmada her sene 40 kalyon inşa edilmesi prensibi benimsenmiştir. Bununla birlikte XVIII. yüzyılda *üç kantarlı*⁵⁹ olarak tabir edilen kalyonların inşası başlamıştır. Kalyonları ana yapı maddesi olan kereste ise ormanlık alanların çokluğu dolayısıyla büyük bir ölçüde Kocaeli ve havalisinden tedarik edilmektedir. Keresteler şekil, büyüklük ve ölçüleri ile kullanım yerlerine göre sınıflandırılmaktadır. 17.yüzyılda kullanılan bazı kereste cinslerine örnek olarak; *kemer-i kadirga*, *eygü-i kadirga*, *dümen-i paşa*, *pıraçol-ı kebir*, *tırhandil-i kebir*, *vürdinar-ı bellut*, *ser kemere-i paşa*, *omuzluk-ı kadirga*, *ser-i sütun-ı paşa*, *taban-ı koğuş-ı çam*, *döşek-i paşa*, *vürdinar-ı çam*, *kereste-i sandal*, *ırgad-ı paşa*, *sütun-ı mavna*, *seren-i mavna*, *sütun-ı tirinkete-i mavna*, *çibuk-ı*

⁵⁸ İdris Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, İstanbul, Bilge Yayın, 2005, s. 278, 279.

⁵⁹ Üç kantar (169,34 kg) ağırlığında güller atan topları taşıyan kalyonlara denmektedir." Aydın, **a.g.e**, s. 60.

çam-ı paşa, eğri-i yan-ı zevrak, kubbe-i siyah, pare-i kabalık, pare-i omuzluk, feleng-i paşa gibi isimlerle anılmaktaydı.⁶⁰

Kalyonların harp donanımı olarak en büyük silahı toplardı. Bu toplar genellikle tunçtan imal edilirdi. Donanmanın sefere hazırlandığı zamanlarda Tophâne-i Âmire de hummalı bir çalışma olurdu. Topların adedi kalyonların ambar sayısı ve büyüklüklerine göre değişiklikler göstermekteydi. XVIII. yüzyılda kalyonlarda 80-110 arasında değişen sayılarda toplar bulunmaktaydı. Yine bu yüzyılda inşa edilen “kebir kalyon” olarak adlandırılan kalyonda 130 top, üç ambarlı kalyonda ise 112 top bulunmaktaydı. Bu toplar ikişer sıra olarak her iki borda kısmına yarısı güverte üzerine, yarısı kürek katı üzerinde bulunan top ambarının olduğu orta katlara yerleştirilmekteydi. Daha büyük kalyonlarda bulunan top sayısı da 110-120 arasında değişiklik göstermektedir. Savaş gemilerinde topun yanında taş ve demir güllerde kullanılmaktaydı. Bu güllerle düşmana ait gemilerin direklerini kırmak, ateşte kızdırılmış olanları ile de ahşap gemileri yakmak amaçlanmıştır.⁶¹

Şekil 2. Top ve Kesiti⁶²

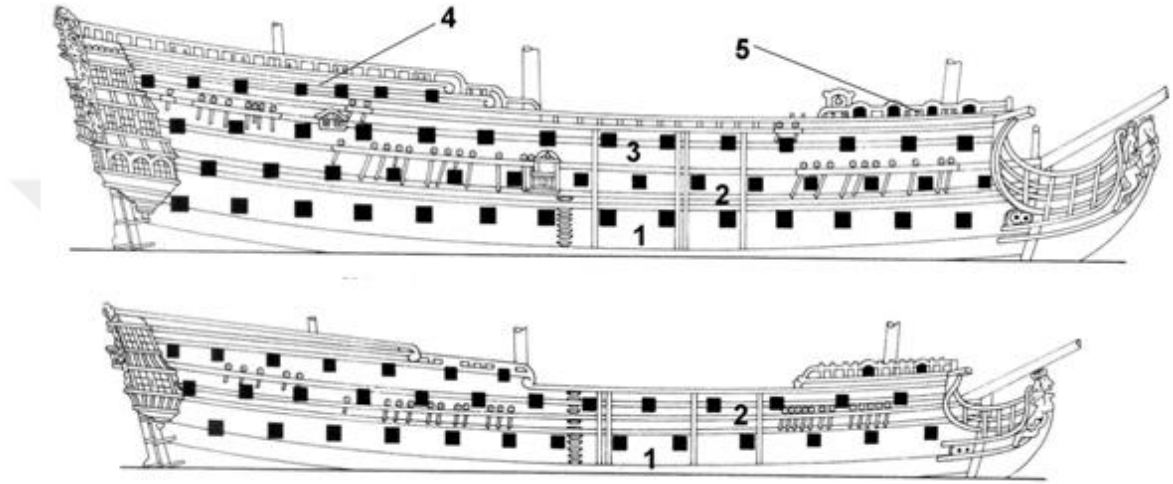
⁶⁰ İdris Bostan, **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s. 94,95,102,105.

⁶¹ Salim Aydın, **Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006, s. 204,333,463,469.

⁶² Muharrem Sinan Dereli, XVIII. Yüzyılda Kalyon Teknolojisi ve Osmanlı Kalyonları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul, 2010, s. 157.

Şekil 2’deki topun kısımları;

“A” kesiti topun kuyruk kısmı, “B” kesiti birinci destek, “C” kesiti ikinci destek ve “D” kesiti namlu, 3,8,10 numaralı kısımlar topun çevresini saran destek bilezikleri, 5,6 numaralı alanlar falya delikleri, 4 numaralı alan barut yatağı, 7 numaralı alan namlu içi, 14 numaralı alan namlu ağzı, 15 numaralı alan halatın kuyruktan geçtiği halka, 9 numaralı alan topun kundakta durmasını sağlayan kollardır.

Şekil 3. Üç ve İki Ambarlı Hatt-ı Harp Gemileri⁶³

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere 1 numaralı bölüm kalyonda birinci ambar, 2 numaralı bölüm ikinci ambar ve 3 numaralı bölüm üçüncü ambardır. Üç ve iki ambarlı kalyonların topları bu ambarların *alabandalarına*⁶⁴ belirli bir mesafede aralıklarla açılan lombar adı verilen deliklerden dışa doğru uzanan bir kundağın içerisine yerleştirilirlerdi. 4 numaralı bölüm kalyonda *kıç kasarası*⁶⁵ ve palavra, 5 numaralı bölüm de *baş kasara*⁶⁶ ve palavra olarak adlandırılmaktadır.⁶⁷

Kalyonlarda kullanılan bir diğer önemli malzemede yelkendir. Bunlar sırasıyla mancana, gabya, tirinkete, mayıstra, cıvadra, alborta ve babafingo olarak adlandırılan büyük ölçülü yelkenlerdir. Yelkenlerin bezleri de Eğriboz, Kıbrıs, Benefşe, Ege Bölgesi, Gelibolu ve Mısır dolaylarından tedarik edilmekteydi. Yelken bezleri cullah

⁶³ A. e., s. 257.

⁶⁴ Gemi ve deniz araçlarının su kesiminden yukarıda bulunan iç kısmına denir. Mustafa Zaloğlu, **Gemici Dili**, İstanbul, Türk Deniz Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı Yayınları, 1988, s. 5.

⁶⁵ Gemilerin kıç tarafları ve ana güverte üstündeki bölümdür. A.e., s. 215.

⁶⁶ Ana güvertenin üstünde ve baş tarafta bulunan güvertedir. A.e., s. 40.

⁶⁷ Dereli, a.g.e., s. 256, 257.

denen dokumacılar tarafında pamuk ipliği ile dokunarak ardından boyama işlemine tabi tutulur ve istenilen ölçülere uygun olarak terziler tarafından dikilirlerdi.⁶⁸

Yelken bezleri içerisinde tirinkete, mayıstra, cıvadra, alborta ve babafingo bezlerine ilave olarak gabya, mizana, kontra mizana, ıstralya, kontra cıvadra bezleri de bulunmaktadır. Mayıstra ve alborta olanlar en çok kullanılan cinslerdendir. Mayıstra bezi Tersâne-i Âmire’de bulunan Bezhane’de veya Boğazhisarı’nda dokumacılar tarafından dokunmaktadır. Alborta bezi de yine ya Tersâne-i Âmire ya da Boğazhisarı’nda dokunurdu. Bunların haricinde Moskovi olarak adlandırılan bir yelken bezinin de donanmada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Moskovi, Bezhane’de imal edilen bir bez olmadığından dolayı yabancı tüccarlardan temin edilmiştir.⁶⁹

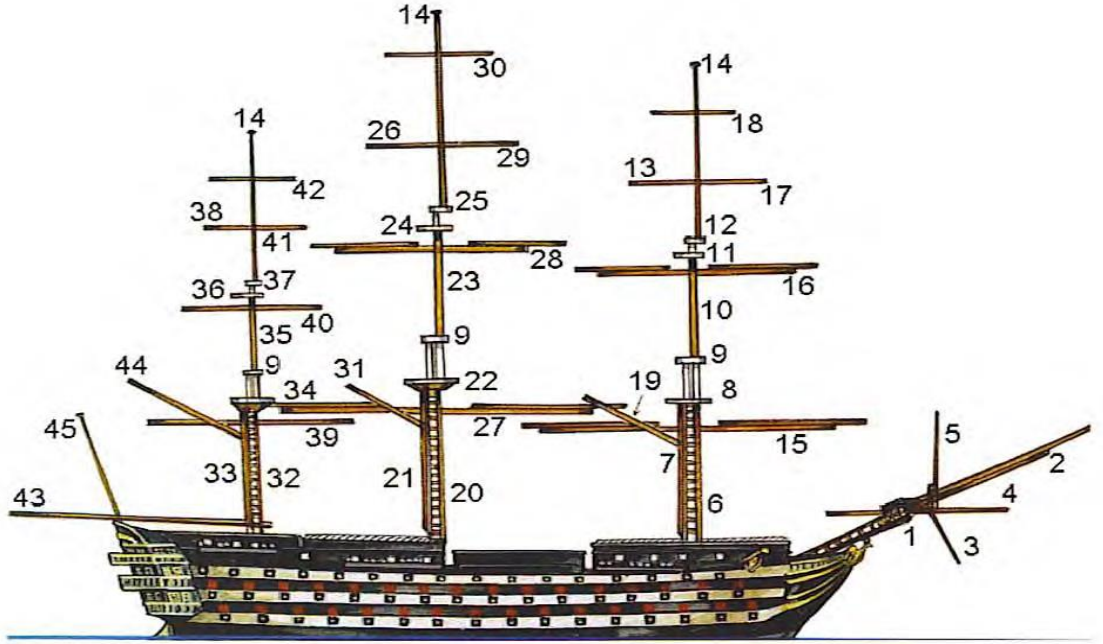
Kalyonların güvertesinden yukarıya doğru ve güverte üzerine açılan yuvalara dik olarak monte edilen, eğilmemesi için halatlarla baş, kış ve yanlardan bağlanan direklerle sütun, direklerin üzerine yelkenleri fora etmek için yatay bir şekilde bağlanmış gönderlere de seren denilmektedir. Kalyonlar büyük çoğunlukla üç direklidirler ve bu direklerin yapımında önemli ölçüde köknar çamı kullanılmaktadır. Sütun ve serenler Kitros, Alaçam, Çayağzı, Sinop, Samsun havalisinden tedarik edilirdi. XVII. yüzyıl sonlarında Bolu ormanlarından da sütun ve seren tedarik edilmiştir. İhtiyaç hâsıl olduğunda İstanbul’dan da sütun ve seren satın alınabilmektedir.⁷⁰ XVIII. yüzyılda sütun ve serenler Karadeniz bölgesi dolaylarında, Çayağzı, Alaplı, Hendek ve Kitros kazaları civarındaki dağlardan tedarik edilmektedir. Yine bu kazalardan ihtiyaç duyuldukça esnaftan da sütun ve seren tedarik edilmekteydi. Bu bölgeler kadar etkin olmamakla birlikte Karadeniz bölgesinde bulunan Saray, Milan, Alaçam, Cide, Gerze, Sinop, Ereğli, Sakarya civarınlarından sütun ve seren tedarik edilmektedir. Sütun ve serenler Hendek, Kitros, Alaplı, Çayağzı dağlarından kesimi müteakip civarda bulunan Bartın, Amasra, Çakraz, Tekkeönü, Deliklişile, İnebolu, Karaağaç, Ereğli, Alaplı, Kitros ve Aydos’ta bulunan iskelelere getirilirdi. Buradan taşıma ücretleri ödenerek çekeleve, tüccar kalyonları, rençber gemilerine yüklenerak tersaneye nakli sağlanırdı. Sütun ve serenler cinslerine göre; *sütun-ı kebir*, *sütun-ı kebir deste*, *sütun-ı bayağı deste*, *sütun-ı*

⁶⁸ İdris Bostan, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, 4. bs., İstanbul, Kitap Yayınevi, 2011, s. 198, 199.

⁶⁹ Mehmet Taş, 18. Yüzyılda Osmanlı Donanmasında Kullanılan Yelken Bezi Türleri ve Miktarları, **Social Sciences Studies Journal**, Vol 4 Issue 19, 2018, s. 2315.

⁷⁰ Bostan, **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, s. 119-120

voynuk, seren-i kaba baştarda, seren-i bayağı baştarda, seren-i kadirga olarak adlandırılırlardı.⁷¹

Şekil 4. XVIII. Yüzyılda Kalyonlarda Bulunan Direk ve Serenler⁷²

1. Cıvadra	24. Grandi Gabya Gurcatası
2. Baston	25. Grandi Gabya Destamorası
3. Sakal	26. Grandi Babafingo Çubuğu
4. Bıyık	27. Mayıstra Sereni
5. Cıvadra Gönderi	28. Grandi Gabya Sereni
6. Pruva Direği	29. Grandi Babafingo Sereni
7. Pruva Yan Yelken Direği	30. Grandi Kotra Sereni
8. Pruva Çanaklığı	31. Pokruva Gizi
9. Destamora	32. Mizana Direği
10. Pruva Gabya Çubuğu	33. Mizana Yan Yelkeni
11. Pruva Gabya Gurcatası	34. Mizana Çanaklığı
12. Pruva Gabya Destamorası	35. Mizana Gabya Çubuğu
13. Pruva Babafingo Çubuğu	36. Mizana Gabya Gurcatası
14. Gönder Şapkası	37. Mizana Gabya Destamorası
15. Tirinket Sereni	38. Mizana Babafingo Çubuğu
16. Pruva Gabya Sereni	39. Foa Sereni

⁷¹ Aydın, a.g.e, s. 256, 260, 262.

⁷² Mustafa Gürbüz Beydiz, XVI. Yüzyıldan XIX.Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, S.B.E., Ankara, 2008, s. 39, 40.

17. Pruva Babafingo Sereni	40. Mizana Gabya Sereni
18. Pruva Kontra Sereni	41. Mizana Babafingo Sereni
19. Veleıstralya Gizi	42. Mizana Kotra Sereni
20. Grandi Direği	43. Bumba
21. Grandi Yan Yelken Direği	44. Randa Gizi
22. Grandi anaklığı	45. Kı Gönder
23. Grandi Gabya ubuğu	

Kalyonlarda kullanılan malzemelerden biri de camdır. Bu camlar, kalyonlarda yedeklik, kamara ve diğer yerlerinde farklı ölçülerde kullanılmaktaydı. Bu camların ölçüleri 10,8 cm, 75,8 cm, 37,9 cm, 19 cm, 15 cm, 12,5 cm arasında değişiklik göstermektedir. Yine kalyonların stnlarına geceleri haberleşme amacıyla ayna camlı fanuslar konulmaktaydı. Kalyonların önemli seyir malzemeleri arasında pusula, harita ve fugla (kum saati) bulunmaktadır. Bu malzemeler, gemilerin emniyetli seyir yapmasında ve rotalarının doğru bir şekilde tayin edilmesinde kullanılırdı. Kalyonlarda seyir esnasındaki faaliyetlerin kaydedildiği bir jurnal tutulmaktadır. Jurnal tutma uygulaması ilk defa Kapudan-ı deryâ Küçük Hüseyin Paşa'nın zamanında başlamıştır. Bu defterden ebru ciltli olan 15 adet, al sahtiyan ve altın zencerekli olandan da 15 adet olmak üzere 30 cilt defter kalyonlara dağıtılmıştır.⁷³ Bahse konu jurnal ile ilgili olarak hicri 1798 tarihli bir belgede “.....donanma-yı hmyun kalyonları keyfiyetine müteallik kaideleri ve ceride-i mrr ve ubrun ahvalini tahrir eylemeleri n beher kalyonda iki aded defter olub tahrir olunmak üzere tanzm ve rbta verilmiş olduğundan işbu sene-i bhir'l-meymenede dahi otuz aded mcelled ve telhs kağıtlı deftir matlbları olmağla ber-vech-i bl basılıb yzaltmışbeş kuruş sarf olunmağla meblağ-ı merkur yzaltmışbeş kuruş sarfımız baş muhasebeye kayd olup...” şeklinde belirtilmiştir.⁷⁴

Gemilerin dayanıklılığını arttırmak için su altında kalan kısımlarına bakır kaplama işlemi uygulanırdı. Kalyonlar ve diğer gemiler keresteden inşa edildiğinden yapılan bu işlem ile gemilerin dayanıklılığı arttırılarak daha uzun süre envanterde kalmalarını sağırlardı. Donanma gemilerinde kaplama işlemi XVIII. yüzyıl sonundan itibaren başlamaktadır. Eski dönemlerde  ambarlı ve kapak kalyonlara (iki ambarlı) her tahta levha için 3'er vukiyye bakır harcanırdı. Bakır kaplanma işlemi Tersâne-i

⁷³ İdris Bostan, **Osmanlılar ve Deniz**, 4. bs., İstanbul, Küre Yayınları, 2017, s. 173.

⁷⁴ BOA, **C.BH**, 8916, s. 1, 24 L. 1212, 11 Nisan 1798, Ayr. Bkz. **A.y.**

Âmire’de bulunan Haddehane’de yapılmaktaydı. Bakırın teminini sağlayan yer ise Darphane-i Âmiredir. Tersane’de kullanılacak bakırın miktarı Darphaneye bildirilir ve ücreti mukabil istenen miktarın temini sağlanırdı. Darphanenin bakır ihtiyacı da Ergani Madenlerinden karşılanırdı.⁷⁵

Bu tekniğin birtakım istenmeyen yönleri de bulunmaktaydı. Bakır öncelikle yüksek maliyetli bir malzemeydi ve ek bir maliyet yükü getiriyordu. Korozyon riski de barındırdığından demirleri tutturucu çivilerin zarar görmesine neden oluyordu. Geminin limana girmesi esnasında kaplamaların zarar uğrama ihtimali bulunmaktaydı. Her şeye rağmen bu teknik donanmada tereddütsüz bir şekilde uygulanmıştır.⁷⁶

Osmanlı donanmasında 1796 yılında Arslan-ı Bahrî ve Şehbaz-ı Bahrî kalyonları ile Hüma-yı Zafer fırkateyni ile Şehiye sefinelerinin su kesimi altında kısımlarının nühas-ı elvah (bakır levha) ile kaplanması ve dahi cümle savaşa girebilecek durumda olanlarında bakırla kaplanması emredilmiştir.⁷⁷ 1809 yılında ait bir belgede donanma-yı hümayun kalyonlarına kaplanacak nühas-ı tahta imali için Saraçhane-i Âmire’den 10000 vukiyye nühas verilmesi talep edilmiştir.⁷⁸ Yine 1815 yılına ait bir belgede müceddeden inşa olunacak olan Mansuriye kalyonu bakır kaplaması için Saraçhane-i Âmire’den 20000 vukiyye nühas verilmesi,⁷⁹ 1821 yılındaki bir belgede ise mücedden inşa olan Peyk-i Meserret kalyon için yine Saraçhane-i Âmire’den 20000 vukiyye bakır verilmesi talep edilmiştir.⁸⁰ 1836 tarihli belgede çeşitli mahallerde inşa edilen 12 kıta sefaının bakır kaplaması için 100000 vukiyye bakıra ihtiyaç duyulmuştur.⁸¹ Donanma gemilerinden Şehber-i Zafer kalyonu bakır kaplaması için 100 adet kebir elvah-ı kurşuna ihtiyaç olduğu bildirilmiştir.⁸² Görüldüğü üzere donanmada bakır kaplanması işleminin itinalı bir şekilde uygulanmasına özen gösterilmiştir.

⁷⁵ Levent Düzcü, *Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği (1825-1855)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi, S. B. E.**, Ankara, 2012, s. 277,278.

⁷⁶ Zorlu, **a.g.e.**, s. 71,72.

⁷⁷ BOA, **C.BH.**, 1202, 18 Za. 1210, 25 Mayıs 1796.

⁷⁸ BOA, **C.BH.**, 6210, 09 C. 1224, 22 Temmuz 1809.

⁷⁹ BOA, **C.BH.**, 8184, 17 N. 1230, 23 Ağustos 1815.

⁸⁰ BOA, **C.BH.**, 9428, 05 Z. 1236, 03 Eylül 1821.

⁸¹ BOA, **HAT**, 27923, 29 Z. 1251, 16 Nisan 1836

⁸² BOA, **C.BH.**, 11619, 29 Z. 1255, 04 Mart 1840.

1.2. Kalyonların Denize İndirilmesi

Tersâne-i Âmire sahasında inşası tamamlanan gemilerin denize indirilmesi işlemleri padişahın da hazır olarak bulunduğu bir tören ile icra edilirdi. Bu törenler yeni inşa edilen gemilerin denize indirilmesi dışında külli tamirat geçiren gemiler içinde icra edilmektedir. Gemilerin deniz indirileceği törenin yapılacağı zaman müneccimbaşı tarafından belirlenirdi. Gemilerin tahmini denize indirilecekleri zaman padişaha haber verilerek önceden irâde-i seniyye çıkarılırdı. Padişah irâdesi çıkmasını müteakip Kaptan Paşa tarafından müneccimbaşına başvurulurdu. Müneccimbaşıdan denize indirilme ile ilgili uygun bir vakit tayin etmesi talep edilirdi. Gemilerin deniz indirilmesine ne kadar süre kaldığına ilişkin müneccimbaşı tarafından verilen ve uğurlu zamanı gösteren zâiçe, sadaret makamına takdim edilirdi. Ardından bu zâiçe tekrar padişaha arz edilirdi. Padişahın da uygun görmesi üzerine sadrazam törene davet edileceklerle belirlenen tarihi bildirirdi. Bu zâiçeye uygun olarak törenler icra edilirdi.⁸³

Kalyonların altında bulunan kızaklar ile indirileceği yol üzerinde bulunan felenkler haricinde denize indirme esnasında kolay bir şekilde akışkanlığı sağlamak için don yağı kullanılmaktaydı. Bu felenk ve kızaklar büyük oranda Kocaeli civarından temin edilmekte olup özellikle gürgen ağaçlarından seçilmekteydi. Taşra tezgâhlarında denize indirilecek gemiler için don yağı İstanbul'da bulunan Yağ Kapanı'ndan tedarik edilmekteydi. Ayrıca taşra tezgâhlarında indirme işlemi için yüksek oranda personel İstanbul'dan gelmekteydi. 1761 yılında Sinop'ta inşa edilen ve denize indirilecek iki kalyonda görev yapmak için 200 levend gönderilmiştir. Bununla birlikte 1777 yılında deniz indirilecek kalyonlar için Tersâne-i Âmire'den 40 mellah denize indirme işlemi için görevlendirilmiştir.⁸⁴

Padişah ve sadrazam için tören günlerinden önce hazırlıklar yapılır ve oturacakları yerler belirlenirdi. Geminin denize indirileceği alana yakın başka bir gemi genellikle törenin izlenme yeri olarak seçilirdi. Geminin arka bölümünde padişah orta direğin bulunduğu yerde sadrazam için birer gölgelik hazır edilirdi. Gemilerin denize indirilmesinden önceki gün tersane amelesi ile fakirlere pilav ve zerde gibi yiyecekler

⁸³ Şakir Batmaz, **Bilinmeyen Yönleriyle Osmanlı Bahriyesi**, İzmir, Yitik Hazine Yayınları, 2010, s. 14,15.

⁸⁴ Enis Depe, "18. yy.'da Taşra Tezgâhlarında Kalyon İnşa Organizasyonu", **İstanbul Üniversitesi S.B.E.**, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul, 2017, s. 43.

verilirdi. Devlet görevlileri törenden 2-3 saat öncesinde tersaneye gelmekteydiler. Törene önce yeniçeri ağası, defterdar ve rikab-ı hümayun ağaları, daha sonra şeyhülislam ardından sadrazam ve en son padişah teşrif etmekteydi. Belirlenen saat geldiğinde padişahın müsaadesi alınır ve kalyonun baş ve kıç tarafında dua ile kurbanlar kesilir, dua eden şeyhe çuka ferace giydirilir ve ardından gemi denize indirilmeye başlanırdı. Denize indirme işlemlerinin ardından tersane çalışanları ile birtakım devlet görevlilerine hilat verilirdi.⁸⁵

Şekil 5. Tersâne-i Âmire’de Bir Kalyonun Deniz İndirilme Merasimi (Pertusier)⁸⁶

⁸⁵ Şenay Özdemir Gümüş, Osmanlı’da Gemilerin Denize İndirilmesi, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler**, C. 8, Sayı: 1, 2010, s. 17-18.

⁸⁶ Tuncay Zorlu, Osmanlı İstanbul’unda Deniz Teknolojisi, **Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi**, C. 9, s. 352, Çevrim içi” <http://istanbultarihi.ist>, Erişim Tarihi: 04/07/2021.

Vasıf tarihinde Bed-i Nusret adlı kalyonun deniz indirilmesi ile ilgili olarak “*Bundan akdem mücedden binâsına irade-i aliyeye ta'alluk eden kalyonlardan Bed'-i Nusret nâmiyle müsemma kırkbeş zira' bir kıt'a kalyon Tersâne-i Âmire'de kurulup bu esnada hitâma resîde olduğu rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneye arz olunmuş idi. İşbu şehir-i merkûmun yirmidördüncü Perşembe günü kalyon-ı mezkûrun deryâya indirilmesi için sadrazam ve şeyhülislam ve kapudan paşa hazerâtı Tersâne-i Âmire'de müctemi' olup şehriyâr-ı sutûde-âsâr hazretleri dahi teşrif buyurmaları ile ihtiyâr olunan vakt-i mes'ûd hulûlünde mecrâhâ ve mursâhâ âyeti tilâvet olunarak kalyon-ı mezkûr deryâya indirilüp müşârün-ileyhim hazerâtı semmûr kürklerle mükerrer ve ricâl-i tersâne ile şâd ve hurrem oldular.*” ifadesiyle mevcut durum hakkında bilgi verilmiştir. Yine Fransız bir mimar tarafından inşa edilen 59 zira (44 m) bir kıta kalyonun indirilmeye hazır olduğu ve şaban-ı şerifin on üçüncü çarşamba günü padişahın teşrifiyle denize indirileceği, törende şeyhülislam, sadrazam ve sair ricalin de hazır bulunacağı, kalyon mimarına denize indirme işlemi sonrasında kakum kürk giydirileceği ve yeni kalyonun da adının Mukaddime-i Zafer olacağı belirtilmiştir.⁸⁷

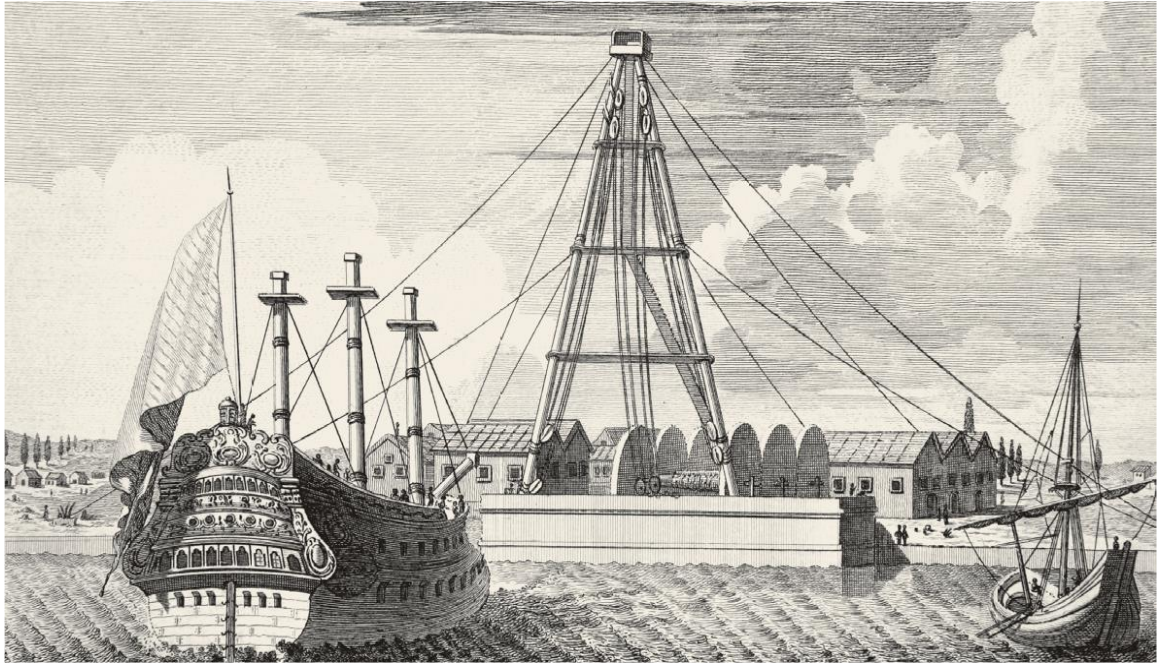

Şekil 6. Tersâne-i Âmire'de Denize Gemi İndirilmesi (Mahmut Raif)⁸⁸

⁸⁷ Ahmet Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l Âsâr ve Hakaikü'l Ahbâr*, Haz.: Mücteba İlgürel, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994, s. 260,261,393.

⁸⁸ Zorlu, *Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*, s. 348.

1209 (1794) yılında 67 zira (50 m) uzunluğunda bir kalyon, 1210 (1795) yılında bir şehtiye ile padişah için bir filika yapımına başlanmıştır. Üç geminin de inşası aynı anda bittiğinden dolayı sadrazam, şeyhülislam ve diğer gelmesi gereken devlet ricali tersaneye gittiler. Sultan III. Selim'in de teşrifiyle önce üç ambarlı kalyon ve sonra diğer gemiler denize indirildi. Denize indirme işlemi sonrasında sadece sadrazam, şeyhülislam ve Kaptan paşaya padişahın huzurunda kürk giydirilirken üç geminin aynı anda denize indirilmesi daha önce yapılan bir şey olmadığından dolayı tersane emini sabık Reisülküttap Raşit efendiye de bu faaliyetteki katkılarından dolayı padişah tarafından kürk giydirilmiştir.⁸⁹ 1240 (1824) senesinde Tersâne-i Âmire sahasında inşa olan bir kalyonun, Kaptan paşa ve Sadrazamın katılacağı törenle denize indirilme zamanı müneccimbaşı tarafından şeh-i mezkûrun onuncu günü yedi saat kırk üç dakika olarak tayin edilmiştir.⁹⁰

Şekil 7. Tersâne-i Âmire'deki Büyük Vinç (Moreno)⁹¹

⁸⁹ Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, C. 6, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1966, s. 320, 321.

⁹⁰ Mehmet Esad Efendi, **Esad Efendi Tarihi**, Haz.: Ziya Yılmaz, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2000, s. 367.

⁹¹ Zorlu, **Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi**, s. 350.

1.3. Kalyonların İsimlendirilmesi

Kalyonlar inşa sürecinde iken Kaptan-ı Deryâ tarafından padişaha daha önce fesih edilen gemilerin isimleri veya yeni isimlerin yer aldığı bir liste verilirdi. Padişah bu isimlerden birisini seçebilir veya yeni bir isim bulabilirdi. Gemilerin denize indirileceği sırada seçilen isimlerden uygun görüleni kalyona verilirdi.⁹² Kürekli gemiler dönemi dediğimiz klasik dönemde gemilere isim verilmesi uygulaması bulunmamaktaydı. Gemiler genellikle kumanda eden reislerin adıyla anılmaktaydı. Kanunî Sultan Süleyman için inşa edilmiş ve Rodos ile Malta seferlerinde bindiği iki adet Baştarde-i Hümayûnun isimleri *Yeşil Melek* ve *Sultan* idi. Yelkenli gemiler ise XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra isimlendirilmişlerdir. Kalyonlar inşa edildiği ilk dönemlerde kürekli gemiler döneminde olduğu gibi kumanda eden personelin isimleriyle anılmışlardır. Bunlardan sadece Kapudâne, Patrone ve Riyale kaptanların gemileri ile Kaptan-ı deryânın bulunduğu üç ambarlı kalyonlar isimlendirilmiştir. Girit savaşı sırasında Uzunçarş esnafının birlikte topladıkları bağışlar sonucu inşa ettirdikleri ilk Türk kalyonuna *Uzunçarşı* ismi verilmiştir.⁹³

XVIII. yüzyılda kalyonlar baş ve kışlarında bulunan figürler ile adlandırılmış ardından farklı isimler almışlardır. İlk olarak 1715 yılında inşa edilen 53,5 zira (40 m) bir kalyon *akrep kışlı* olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra 1717 yılında kalyonlara verilen isimlerde figürlü isimlere rastlanmaktadır. Bunlar, *Siyah Arslan Başlı*, *Çifte Surat Kışlı*, *Kuş Bağçeli*, *Yıldız Bağçeli*, *Servi Bağçeli*, *Akrep Başlı*, *Yılan Başlı*, *Ejder Başlı*,⁹⁴ bu grubun dışında hayvan isimleri olarak *Beyaz At Başlı*, *Çifte Ceylan Kışlı*, *Devekuşu*, *Serçe Kuşu*, *İspinoz* vb. gibi isimlerde kullanılmıştır. *Yaldızlı Hurma*, *Yaldızlı Nar* gibi bitki isimleri de kalyonlarda kullanılmıştır.⁹⁵

XVIII. yüzyılın ortasında itibaren destansı ve hamasi isimler ağırlıklı olarak görülmeye başlanmıştır. Buradaki amaç düşman donanmasına gözdağı vermek ve kendi donanma personelinin teşvik etmektir. Bu isimlerden bazıları, *Bedr-i Zafer*, *Ejder-i Bahri*, *Burc-ı Zafer*, *Nâsr-ı Cenk*, *Mukaddime-i Nusret*, *Hümay-yı Zafer*, *Bad'-i Nusret*,

⁹² Ali Karahan, Çeşme Vakası Sonrası Osmanlı Donanmasında Kalyonlar, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı**, Sayı: 26, 2017, s. 117

⁹³ Bahri S. Noyan, Eski Gemilerimizin İsimleri, **Hayat Tarih Mecmuası**, C. 1, Sayı 1, 01-1978, s. 91.

⁹⁴ Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, s. 286.

⁹⁵ Panzac, **a.g.e.**, s. 191.

Şevketnûma, Cenk-âver, Nesîm-i Zafer, Tîz-i Hareket, Pertev-i Nusret, Rehber-i Nusret, Fatih-i Bahrî, Arslân-ı Bahrî, Şehber-i Zafer, Kâid-i Zafer, Pulâd-ı Bahrî, Şiâr-ı Nusret, Peyk-i Zafer, Sayyâd-ı Bahrî, Hilâl-i Zafer, Hısn-ı Gûzat, Kaplan-ı Bahrî, Cebbâr-ı Bahrî, Zafer-Küşâ, Civân-ı Bahrî, Şehbâz-ı Bahrî, Sedd'ül-Bahir, Bû'l-Heves, Kilidü'l-Bahir, Îd-i Nusret, Zü'l-Ukâb Tılsım-ı Zafer gibi isimlerdir.⁹⁶

Gemilere, Allahtan yardım ve zafer dileyen dua anlamına gelen *Feyz-i Hüda, Mazhar-ı Teyfik, Fettü'l-Fettah, Nasır-ı Bahrî, Avnillah*, isimleri ile sevinç ve mutluluk anlamlarına gelen *Memduhiye, Mesudiye* gibi isimler de verilmiştir. III. Selim döneminden itibaren padişah isimleri de kalyonlara verilmeye başlanmıştır. Bunlar *Selimiye* kalyonu ile II. Mahmut döneminde inşa edilen *Mahmudiye* üç ambarlı kalyonlarıdır.⁹⁷

Şekil 8. Şehbaz-ı Bahrî Kalyonu⁹⁸

⁹⁶ Zorlu, *Osmanlı ve Modernleşme, III. Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği*, s. 201

⁹⁷ Hayati Tezel, *Anadolu Türklerinin Deniz Tarihi*, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi, 1973, s. 617, 618.

⁹⁸ Bostan, *Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri*, s. 288.

1.4. Kalyonlarda Görevli Personel

Osmanlı devletinde Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar gelen süreçte donanmada devlet gemileri yanında tüccar gemileri de savaş gemisi olarak kullanılırdı. Bu gemilerde başıbozuk denilen ve denizcilik ile pek alakası olmayan kişiler bulunurdu. Fatih döneminden sonra gemiciler, tersane halkı ve levent olarak birbirinden ayrılmıştır.⁹⁹ Kalyonların ana savaş unsuru olarak ortaya çıkmasına kadar devlet gemilerine kumanda eden kişilere *Hassa Reisi* veya *Kaptan* denilmekteydi. Sancakbeyi yönetimindeki donanma komutanına *Kaptan-ı Deryâ* denilmekteydi. Barbaros Hayrettin Paşa'nın devlet idaresine girişiyle birlikte kaptanlar beylerbeyi unvanı almış ve Kaptan paşa olarak anılmışlardır.¹⁰⁰ 1682 yılından sonra Kaptan Paşa'nın ardından gelen amirallere Kapudane, Patrona ve Riyale isimleri verilmiş olup kalyon ile gemilerin süvarileri kaptan olarak anılmıştır.¹⁰¹

Yelkenli harp gemilerine geçiş sürecine kadar çekirdek sınıfı gemilerin mürettebatı arasında birinci grupta gemi reisi, yelkenci, serdümen, kalafatçı, marangoz, kumbaracı denilen personel bulunur ve bunlara tersane halkı denirdi. İkinci grupta ise muharip sınıf olan azaplar bulunur ve bunlar da cebeci, yeniçeri ve eyalet askerleri arasından seçilerek gemilere alınır. Üçüncü grupta ise kürekçi esirler bulunurdu. Bunların da bir kısmı esirler arasından eksik miktar kadar sahil bölgelerinden celp edilirlerdi.¹⁰²

Kalyon devrinde gemi personelinde birtakım değişiklikler olmuştur. Bu dönemde büyük kalyonlarda 400 ve küçük kalyonlar da ise 300 levent olduğu tespit edilmiştir. Kapudanlar 120 akçe, ağalar 80 akçe, çavuşlar, sütûr reisleri, hoca ile dağlacılara 30 akçe, aylakçılara 18 akçe ve topçulara da 16 akçe maaş verilmekteydi. 1690 yılında 418 personeli bulunan bir Kapudâne kalyonunda, *kapudan*, *gemi ağası*, *hoca*, *odabaşı*, *vekil-i harç*, *çavuş*, *vardiyan*, *yelkenci*, *sandal reisi*, *kethüda*, *sütûr reisi*, *topçu*, *topçubaşı*, *saatçi*, *kalafatçı*, *sandalcı*, *marangoz* ve *aylakçılar* bulunmaktaydı. 1693 yılında 600 mevcudu bulunan bir Kapudâne-i Hümayun'da bulunan personelde birtakım değişik sınıflar bulunmaktaydı. Kapudan yerine üç farklı rütbelerde reis sınıfı

⁹⁹ Hüsnü Tengüz, **Osmanlı Bahriyesinin Mazisi**, Haz.: İskender Pala, İstanbul, Dz.K.K.lığı Kültür Yayınları, 1995, s. 2.

¹⁰⁰ Ali İhsan Gencer, Bahriye, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, s. 505.

¹⁰¹ Oğuz Aydemir, Ali Rıza İşipek, **1770 Çeşme Deniz Savaşı**, İstanbul, Denizler Kitapevi, 2006, s. 84.

¹⁰² Fevzi, **Türklerin Deniz Muharebeleri**, İstanbul, Deniz Matbaası, 1932, s. 22.

oluşturulmuştur. Diğer personele ilave olarak cebehâne muhafız başı, kethüda, imam, serdümen, ambarcı, kandil çavuşu, varilci ve kethüdâ-i dümen dâhil olmuştur. Bunlar içerisinde en kalabalık grup topçulardır.¹⁰³ Gemi yöneticisine reis, erzak ve ikmal işleriyle uğraşanlara vekil-i harç, ceza işlerine bakanlara ağa-i kalyon, el ile kullanılan silahların ilgisine çavuş-ı levendat, topçuların başına sertopi, yelken donanımları ile demir işlerine bakanlara porsun, yelkenciler badbani, seyirde dümenin iyi bir şekilde kullanılmasına nezaret eden kış üstü reislerine reis-i sani denilmekteydi.¹⁰⁴

Donanmanın denize çıkmasından önce birtakım kazalardan gemilere asker tertip edilirdi. Bunlara kalyoncu veya taşralı neferat denilmekteydi. Kalyoncular donanmada görev yaptıkları süre boyunca belirli bir maaş alırlar ve görevleri sona erince memleketlerine giderlerdi. Donanma denize açılmadan önce nerelerden ve ne kadar kalyoncu tedarik edileceği tersane kaleminden yazılan bir defterle belirtilir ve bu defter Kaptan paşa tarafından Bab-ı Âli'ye arz edilirdi. Kalyoncular Çekmece kazasından başlamak suretiyle sırasıyla Edirne, Çanakkale civarları ile Batı Anadolu kazaları ve adalardan tertip edilmekteydi. Kasımpaşa'da kalyonculara ait bir kışla bulunmaktaydı. Kalyoncu çavuşlarına ait odalar Galata tarafında idi. Kalyoncu çavuşları ayrıca Galata, Kasımpaşa ve Beyoğlu semtlerinde inzibat vazifesiyle görevliyidiler. Kalyoncu çavuşları zamanla halkı haraca bağlayarak birçok taşkınlıklara sebep olmuşlardır.¹⁰⁵ Bu kalyoncu grubu uygunsuz davranışları nedeniyle Vak'a-i Hayriye sonrası 1243 (1827) tarihli *tard-ü ilga-yı çavuşân-ı kalyoncuyân* başlıklı bir irade ile ortadan kaldırılmış ancak Galata başağası, gerekli mahallerin güvenliği için içlerinden on beş neferi karakolhânelerin tersane tüfekçi neferatı adı ile yerinde bırakmıştır. Kaptan paşa emrinde olan divanhâne çavuşları da kavas makamında istihdam olunmuş olmakla, ehl-i ırz olanlar kavas makamında tevkif olmuş ve diğerleri memleketlerine gönderilmiştir. Bundan sonra bu gruba karakolhânelerin tersane neferat-ı askeriyesi idaresi ismi verilmiştir.¹⁰⁶

Donanmada gabyar denilen yelkencilere bakan, intizamını sağlayan gemiciler bulunmaktaydı. 1768 yılına kadar gabyar sınıfı bulunmamaktaydı. Bu tarihten sonra

¹⁰³ Bostan, **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, s. 181-184.

¹⁰⁴ Fevzi Kurtoglu, **Türklerin Deniz Muharebeleri**, C. 2, Kısım 6, İstanbul, Deniz Matbaası, 1940, s. 13.

¹⁰⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 485,486.

¹⁰⁶ Ahmet Lütfi Efendi, **Ahmet Lütfi Efendi Tarihi**, Haz.: Ahmet Hezarfen, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 184.

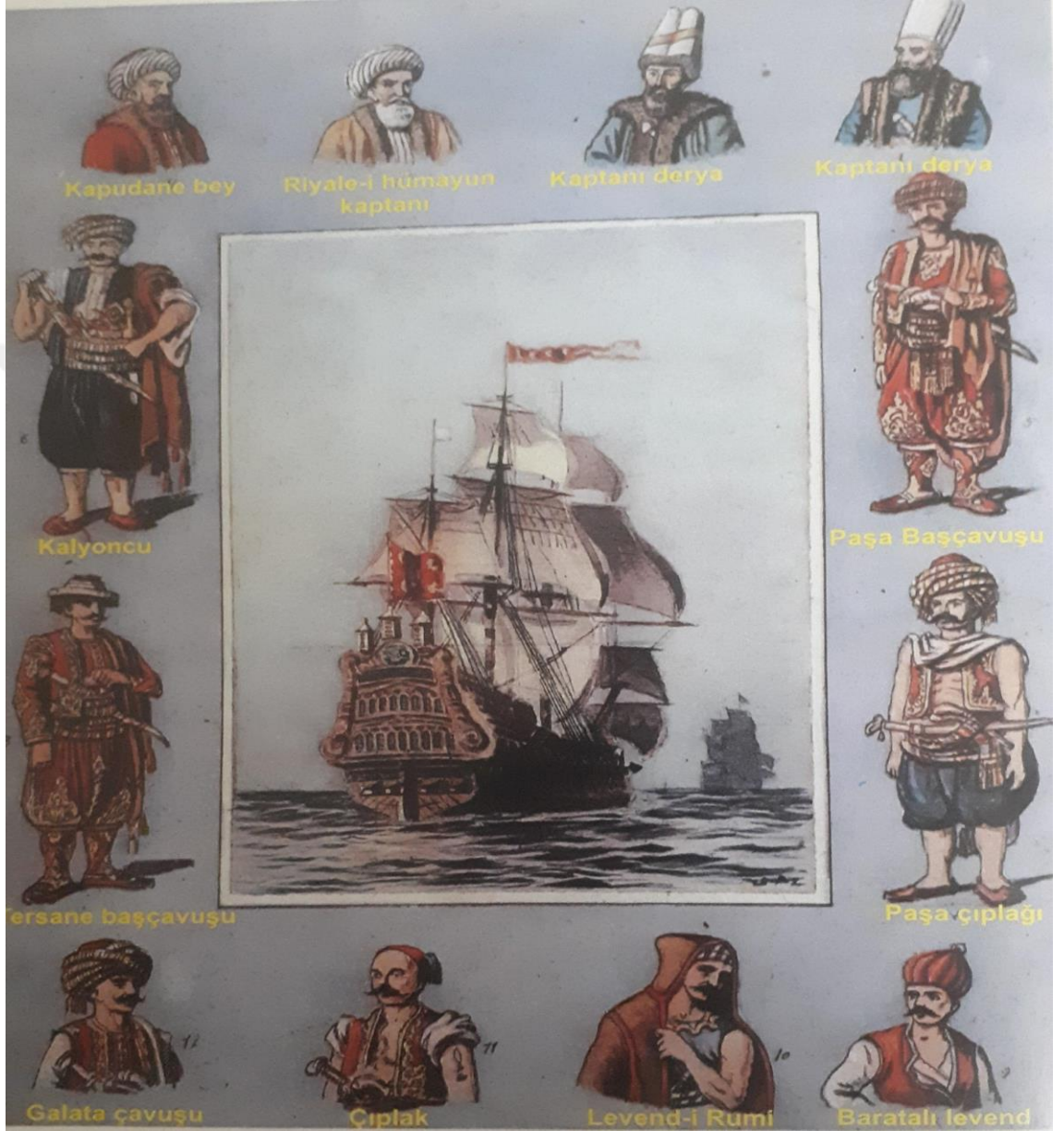
ücretli olarak donanmada istihdam edilmeye başlanmışlardır. Küçük Hüseyin Paşa'nın Kaptan-ı Deryâlığı döneminde bu sınıfın sayısında artış olmuştur. Önceki dönemlerde yelken ve armalar işlerine Rüesay-ı Sütun veya Rüesay-ı Rubu'lu adıyla anılan reisler bakarlardı. Küçük Hüseyin Paşa arma hizmetlerinde kullanmak üzere bu reisler nezaretinde, Çamlıca Adaları ve Suluca'da bulunan hristiyanlardan gabyar ve marinar denilen yeni bir sınıf oluşturmuştur. Bu marinar gurubu arasında Rum ve Ermeniler bulunmaktaydı. 1701 tarihinde inşa edilmiş bir kalyonda yelkenlerden sorumlu 7 adet Rüesay-ı Sütun ve 7 adet Badbani yelkenci reisi bulunmaktaydı.¹⁰⁷ Yine kalyon personeli içerisinde sudagabo denilen bir sınıf bulunmaktaydı. Saatçi ve topçu olarak anılan iki gruptan saatçi olanlarının sudagabo olduğu tahmin edilmektedir. Ancak maaş defterlerinde sudagaboların, topçubaşılar ile birlikte kaydedilmesi ve ayrıca topçu neferinden bahsedilmemesinden dolayı sudagaboların topçu neferi olduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanında gemilerde aylakçı denilen bir sınıfta bulunmaktaydı. Bunlar daimi nefer olmadığından denize çıkılacağı zaman altı ayda bir toplanan ücretli neferlerdi. Aylakçılar içerisinde Marinar-ı Rum ve Ermeni denilen Hristiyanlar da bulunmaktaydı.¹⁰⁸

1804 yılında hazırlanan Bahriye Kanunnâmesi ile donanmada görevli gedikli neferleri yeniden düzenlenmiş, sayıları artırılmış ve bu sayılar bir deftere kayıt edilmiştir. Bunlar, Reis-i evvel, Reis-i Sani, Reis-i Salis, Sertopi-i kalyon, Başhoca, Badbani-i kalyon, topçubaşı, çorba hocası, jurnal hocası, Badbani-i ambar, Seroda, Seraylak, Çavuşan, Vekil-i harç, Gabyaran, Rubu'lu reis, Serdümen, Cebecibaşı'ndan oluşan gedikli sınıftır. Donanma sefere çıkacağı zaman hizmet eden Keyhüda-yı dümen, küthüda-yı cebehâne, çavuş-ı kandil, varilci, aşçı, sömbeki (dalgıç) ve imam gibi gedikli neferatının maaşlarında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Donanmada görev yapan hocalar, kalyon kitabet hizmetinde görevliydi. Bunların çoğu okuryazar olmadığından 1804 Kanunnâmesi ile bir düzenleme getirilmiş ve bir kalyonda üç tane okuryazar hoca olması gerektiği belirtilmiştir. Bunlardan birincisi baş hoca olacak ve kaptanın her türlü kâtiplik hizmetini yapacak, yazışmaları tertip edecek, işaret sancaklarını usulüne uygun olarak kullanacak, mühimmat mevcudunu tespit edecek, erlerin takip ve kontrolünü sağlayacaktır. İkincisi hoca veya çorba hocası olacak, zahire

¹⁰⁷ Aydemir, İşipek, **a.g.e**, s. 88

¹⁰⁸ Uzunçarşılı, **a.g.e**, s. 484, 489, 490.

mevcudu, yemek pişirilmesi ve sarf işlemlerini takip edecek, üçüncüsü de jurnal hocası olacak ve günlük olarak tespit edilen vukuatları kaydedecektir.¹⁰⁹

Şekil 9. Osmanlı Donanması Personeli¹¹⁰

¹⁰⁹ Gencer, *Bahriye’de Yapılan Islâhât Hareketleri ve Bahriye Nezareti’nin Kuruluşu*, s. 77, 78.

¹¹⁰ Aydemir, İşipek, *a.g.e.*, s. 90.

Tablo 3. Donanma Gemileri İçin Neferat Tertip Edilen Taşra Kazaları ve Adalar.¹¹¹

MAHALLER	AĞA (ADET)	MAAŞ (KURUŞ)	ALEMDAR (ADET)	MAAŞ (KURUŞ)	NEFERAT (ADET)	MAAŞ (KURUŞ)
Tekfurdağı	1	50	2	57	97	2230
Şehirköy	1	50	1	28,5	48	1104
Gelibolu	1	50	1	28,5	73	1679
İnözü	X	X	1 (sergerde)	28,5	74	1702
Eceabat Maa Maydos	1	50	1	28,5	118	2714
Kırte	1	50	1	28,5	33	759
İznidmid	1	50	1	28,5	48	1104
Gekboze (Gebze)	1	50	1	28,5	38	874
Yalakabad	1	50	1	28,5	38	874
Gemlik	1	50	1	28,5	48	1104
Bursa	5	250	5	142,5	240	5520
Mudanya	1	50	1	28,5	73	1679
Kete	2	100	2	57	96	2208
Karamürsel	1	50	1	28,5	48	1104
Yenişehir-i Bursa	1	50	1	28,5	48	1104
Balya	1	50	1	28,5	28	644
Avunya	1	50	1	28,5	48	1104
Çan	1	50	1	28,5	48	1104
Erdek Maa Kapudağ	1	50	1	28,5	48	1104
Bandırma	1	50	1	28,5	28	644
Mihaliç	1	50	1	28,5	48	1104
Kırmastı	1	50	1	28,5	48	1104
Lapseki Maa Çardak	1	50	1	28,5	73	1679
Karaburun	1	50	1	28,5	48	1104
Kızılca Tuzla	1	50	1	28,5	73	1679
Kemer-i Edremit	1	50	1	28,5	48	1104
Ayvalık	X	X	1 (sergerde)	28,5	74	1702
Nefs-i Edremit	1	50	1	28,5	73	1679
İzmir	6	300	6	171	288	6624
Urla	1	50	1	28,5	48	1104
Sivrihisar-ı Çeşme	1	50	1	28,5	48	1104
Nefs-i Çeşme	1	50	1	28,5	73	1679
Foça-i Atik-i Cedid	2	100	2	57	96	2208
Nefs-i Menemen	1	50	1	28,5	48	1104
Kuşadası	1	50	1	28,5	73	1679
Cezire-i Limni	1	50	1	28,5	48	1104
Cezire-i Midilli	1	50	1	28,5	198	4565
Cezire-i Sakız	1	50	1	28,5	73	1679
Cezire-i İstanköy	1	50	1	28,5	48	1104
Cezire-i Kıbrıs	3	150	3	85,5	144	3312
Cezire-i Rodos	1	50	1	28,5	73	1679
Cezire-i Levita?	X	X	1 (sergerde)	28,5	29	667

¹¹¹ BOA, C.BH., 9637, 17 Z. 1228, 11 Aralık 1813.

Tablo 4. Üç Ambarlı Selimiye Kalyonu Personel Listesi ve Maaşları¹¹²

Neferat Rüesa Maa Vardıyan			Neferat Sudagabo Maa Sertopi		
Personel	Adet	Maaş (Kuruş)	Personel	Adet	Maaş (Kuruş)
Reis-i Evvel	1	112,5	Sertopi'ha	4	450
Reis-i Evvel	1	90	Sudagabo	47	2350
Badbani	2	180	Sudagabo	50	825
Reis-i Sani	2	180	TOPLAM	101	3625
Rüesa-yı Rubu'lu	30	1875	Neferat-ı Gabyaran olarak da 25 adet personel bulunmakta ve her biri 57,5 kuruştan toplam olarak 1437,5 kuruş maaş almaktadır.		
Rüesa-yı Cedit	23	471,5			
TOPLAM	59	2909			
Neferat Zabitan ve Gediklüyan					
Personel	Adet	Maaş (Kuruş)			
Ağa	1	54			
Seroda	1	57,5			
Vekil-i harç	1	57,5			
Serçavuş	1	90			
Çavuşan	6	345			
Seraylak	1	50			
Serdümen	1	57,5			
Çavuş-ı Cedit	4	86			
TOPLAM	16	787,5			

Tablo 5. Donanma-yı Hümayûn Gemileri Eksik Neferat Miktarları¹¹³

GEMİ ADI	CİNSİ	NEFERAT	MARİNAR	TOPLAM NEFERAT
Peyk-i Meserret	Kalyon	750 Adet	150 Adet	900 Adet
Mukaddime-i Şeref	Kalyon	750 Adet	150 Adet	900 Adet
Rehber-i Nusret	Kalyon	750 Adet	150 Adet	900 Adet
Tevfikhüda	Kalyon	750 Adet	150 Adet	900 Adet
Mukaddime-i Hayr	Kalyon	750 Adet	150 Adet	900 Adet
Nesim-i Zafer	Fırkateyn	470 Adet	80 Adet	550 Adet
Mecra-i Zafer	Korvet	160 Adet	40 Adet	200 Adet
Ferahnüma	Korvet	160 Adet	40 Adet	200 Adet
İhsanhüda	Korvet	160 Adet	40 Adet	200 Adet
Eser-i Hayr	Brik	100 Adet	25 Adet	125 Adet

¹¹² BOA, D.BŞM.d, 7483, 13 M. 1228, 28 Şubat 1809.

¹¹³ BOA, C.BH, 2873, 29 Z. 1245, 21 Haziran 1830.

1.5. Kalyonların İnşa Edildiği Yerler

Osmanlı donanmasının en önemli gemi inşa merkezi Tersâne-i Âmire olmuştur. Tersane Arapça kökenli “Dâr-üs-sınâ’a” kelimesinden bozmadır. Aslı sanat evi olsa da Türkçe’de gemilerin inşa edildiği tezgâh olarak kullanılmaktadır. İngiltere, Almanya ve Fransa’da “Arsenal”, İtalya’da ise “Arsenale” olarak kullanılmaktadır. Selçuklu devleti zamanında Sinop, Alanya, İzmir’de tersaneler yapılmış ve bu tersanelerde 80-100 tona yakın ahşap tekneler inşa edilmiştir. Osmanlı devletinin kuruluşuyla birlikte Karamürsel, Gemlik, İzmit, Gelibolu ve Aydıncık’ta kurulan tersanelerde gemi inşa faaliyetleri başlamıştır.¹¹⁴

Fatih’in İstanbul’u fethinden sonra Kadirga Limanı tersâne olarak kullanılmış, daha sonraki süreçte Aynalıkavak semtinde birkaç göz olarak ilk Galata Tersânesi kurulmuştur. İlk olarak tersâne tabirine 1527 tarihli Harç-ı Hassa defterinde rastlanmıştır. Burada tersâne adı Galata Tersânesi için kullanılmıştır. Galata Tersânesinin ise Tersâne-i Âmire olarak anılması 1552 tarihli İstanbul Harç-ı Hassa Eminine gönderilen bir hükümden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte I. Selim’in donanma işlerine önem vermesi üzerine tersâne’de 300 göz bulunması tasarlanmıştır. Cafer Kapudan’ın nezaretinde başlayan faaliyet 1515 yılında tamamlanmış olup Osmanlı devletinin yıkılışı sürecine kadar gemi inşa merkezinin ana üssü olarak Galata (Haliç, İstanbul) tersânesi kullanılmıştır.¹¹⁵

Donanma gemilerinin ana inşa üssü olan Tersâne-i Âmire yanında taşrada ve adalarda da gemi inşa tezgâhları kurulmuştur. 1701 yılında ikisi inşa halde bekleyen 27 kalyon bulunmaktaydı. Bu sayının kırka ulaşması gerektiğinden 1701-1711 yılları arasında Karadeniz civarında bulunan Çayağzı (Sinop), Küplüağzı ve Akçaşehir (Bolu)’de gemi inşa tezgâhları faaliyete geçirilmiştir. Ege Denizi civarında ise Rodos, Midilli ve İstanköy’de gemiler inşa edilmiştir. İstanbul dışında en çok gemi inşa edilen yerler arasında Sinop ile Rodos göze çarpmaktadır.¹¹⁶

P. Pococke, 1740 yılında İstanbul’a gerçekleştirdiği ziyareti sırasında Tersâne-i Amire sahasında 11 gemi bulunduğunu, bunlardan en büyüğünün 56 metre uzunluğunda

¹¹⁴ Eser Tutel, *Gemiler, Süvariler, İskeleyer*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998, s. 135.

¹¹⁵ Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, s. 2-4.

¹¹⁶ Aydın, *a.g.e.*, s. 71-73.

ve 110 topa sahip olduğunu tespit etmiş ve bu haliyle Osmanlı gemilerinin İngiliz donanmasının en modern gemileriyle aynı seviyede olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷

Gemi inşa edilen yerler arasında yukarıda sayılan yerlere ek olarak Limni, Kala-i Sultâniye, Sisam, Bodrum, Antalya, Bendereğli, Sohum'da bulunmaktaydı. Yine bu yerlerde de kalyon, fırkateyn, korvet türü gemiler inşa edilmiştir.¹¹⁸

1825-1855 yılları arasında Tersâne-i Âmire başta olmak üzere, Sinop, Akçaşehir, Misivri-Çengane, Filyos, Fatsa, Ünye, Amasra, Şile, İzmit, Ereğli, Samsun, Kala-i Sultâniye, Kemer-i Biga, Midilli, Antalya, Rodos, Limni'de gemiler inşa edilmiştir.¹¹⁹ Sefâin-i Hümayûn inşa edilen mahaller arasında Kemer-i Edremit¹²⁰ (Burhaniye)'de bulunmaktadır. Ancak burası sadece fırkateyn inşasına uygun olup büyük kalyon inşası için elverişli değildir.¹²¹

Gemlik tersanesi faaliyetlerinin XVIII. yüzyıl sonunda aktif olarak başladığı görülmekle birlikte XIX. yüzyılda oldukça yoğun gemi inşa faaliyeti gerçekleştirmiştir. III. Selim döneminde 1798 yılında Gemlik tersanesinde, İnegöllü Numan bey tarafından kalyonlar inşa edilmekteydi. Buralarda inşa edilen gemiler teçhiz edilmek üzere İstanbul'a gönderilirdi. 1823-1834 yılları arasında Gemlik tersanesinde birçok gemi inşa edildiği tespit edilmiştir. 1827 yılında 65 zira (49 m) *Fethiye* kalyonu, 1823 yılında *Zafer Küşa* fırkateyni, 1825 yılında *Fevz-i Bahşa* korveti ile 1834 yılında *Teşrifiye* kalyonu Gemlik tersanesinde inşa edilen gemiler arasındadır.¹²²

Gemi inşasının önemli merkezlerinde birisi olan İzmit tersanesi de III. Selim dönemi ıslahat programı çerçevesinde modern usulde kalyonların inşa edilmesi için uygun hale getirilmiştir. Bu dönemde dışarıdan getirilen İngiliz ve İsveçli gemi inşa mühendislerinin katkılarıyla gemi inşa faaliyetlerinde gelişme kaydedilmekle birlikte bu faaliyetler II. Mahmut (1808-1839) döneminde de devam etmişti. Bu süreçte Kaptan-ı deryâ Ahmet Fevzi Paşa tarafından İzmit tersanesi alanı genişletilmiş ve etrafına yüksek

¹¹⁷ Wolfgang Müller Wiener, **Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı**, 2. bs, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003, s. 51.

¹¹⁸ Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, s. 296.

¹¹⁹ Örenç, **a.g.e.**, s. 183.

¹²⁰ Serdar Genç, "19. Yüzyıl Ortalarına Doğru Kemer Edremit Esnafı Üzerine Bir Değerlendirme, **Balıkesir Üniversitesi The Journal Of Social Sciences Institute**, Vol 19, Number 36, 12-2016, s. 384.

¹²¹ Halil Nuri Bey, **a.g.e.**, s. 131.

¹²² Şehsuvaroğlu, **Deniz Tarihimize Ait Makaleler**, s. 168.

duvarlar inşa edilmiştir. İzmit tersanesinde 1828 yılında 35 metre uzunluğunda ve 40 adet topa sahip *Feyz-i Rahman* korveti, 1831 yılında 31 metre uzunluğunda *Gül-i Sefid* briki, 1834 yılında 35 metre uzunluğunda *Suriye* fırkateyni ile 1836 yılında 63 metre uzunluğunda 96 topa sahip *Fevziye* kalyonu inşa edilmiştir.¹²³

Bodrum sahasında Osman ağa tarafından 1 kıt'a 63 zira (47 m) kalyon, Rodos sahasında Şükrü bey tarafından 1 kıt'a 53,5 zira (40 m) fırkateyn, Midilli sahasında Mustafa ağa tarafından 1 kıt'a 45,5 zira (34 m) korvet, Gemlik sahasında Mustafa bey tarafından 2 kıt'a 65,5 zira (49 m) kalyon, Akçaşehir sahasında 1 kıt'a 40 zira (30 m) korvet, Bendereğli sahasında İsmail ağa tarafından 1 kıt'a 55,5 zira (42 m) fırkateyn, Samsun ve Fatsa'da, Trabzon valisi Osman paşa tarafından 2 kıt'a 40 zira (30 m) korvet, Misivri sahasında İznikmid mütesellimi ve kereste nazırı Salih bey tarafından 1 kıt'a 40 zira (30 m) korvet, Sinop sahasında Silahşoran-ı Hassa'dan Hüseyin bey tarafından 1 kıt'a 66,5 zira (50 m) kalyon, Kemer sahasında Kadı Osmanzade Koca Hüseyin ağa tarafından 1 kıt'a 55,5 zira (42 m) fırkateyn, Gideros sahasında Hasan Çelebioğlu Halil ağa tarafından 1 kıt'a 53,5 zira (40 m) fırkateyn inşa edilmiştir.¹²⁴

Karadeniz'de gemi yapımına elverişli sahillerin belirtildiği bir belgede Samsun, Ünye ve Fatsa'da birer kıt'a korvet ile Gideros, Akçaşehir, Filyos ve Midillide de birer kıta korvet inşa edildiği görülmektedir.¹²⁵

Tersâne-i Âmire'de gemi tamir ve inşa faaliyetlerinde kullanılan üç adet kuru havuz bulunmaktadır. Bunlardan ilki 3 No.lu kuru havuz İsveçli mühendis Rhode tarafından 1796-1799 yılları arasında, 2 No.lu kuru havuz Başmühendis Ali bey ve Manol kalfa tarafından 1821-1825 yılları arasında ve 1 No.lu kuru havuz Vasil kalfa tarafından 1857-1870 yılları arasında inşa edilmiştir.¹²⁶

1831-1831 yılları arasında İstanbul'u ziyaret eden James Ellswort De Kay, kuru havuzlarla ilgili olarak, "Bu tersanede yer alan iki kuru havuz kaba kireçtaşından sağlam ve usta bir şekilde yapılmıştı. Yaklaşık kırk yıl önce yetenekli bir Fransız

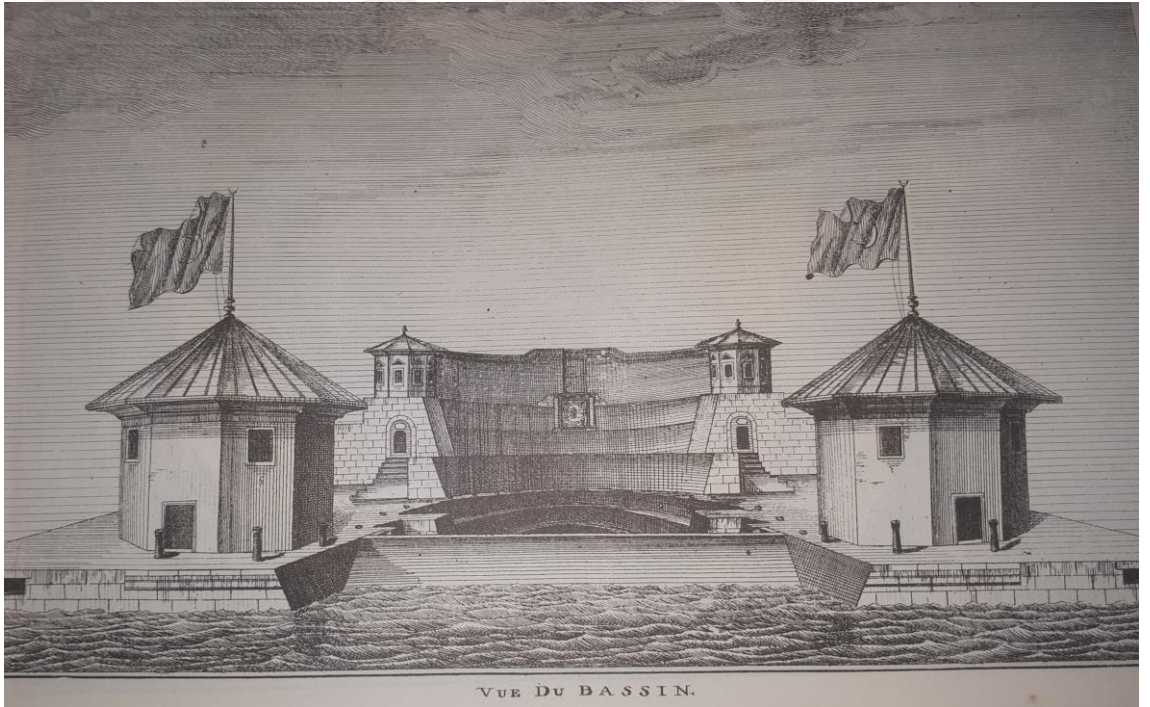
¹²³ Evren Mercan, "Buhar Devrinde İzmit Tersanesi", *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III*, s. 2435-2436.

¹²⁴ BOA, *HAT*, 27926F, 29 Z. 1244, 02 Temmuz 1829.

¹²⁵ BOA, *HAT*, 27922E, 29 Z. 1243, 12 Temmuz 1828.

¹²⁶ İsmail Hakkı Atasoy, *İstanbul'da Tarihi Yapılarda Uygulanan Temel Sistemleri*, İstanbul, İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1982, s. 68, 75, 77.

mühendisin denetimi altında inşa edilmişlerdi. En büyüğü 340 fit uzunluğunda, 80 fit genişliğinde, 30 fit derinliğindeydi ve yapılan hesaba göre 1400 ton su alıyordu. Mahmudiye adlı bir hat gemisi bu havuzda bakırlanmayı ve onarılmayı bekliyordu; biz geldikten kısa bir süre sonra bu gemiyi yüzdürmek için içine su dolduruldu. Bu işlem altı farklı savak kullanılarak gerçekleştirildi ve bir saatte tamamlandı. Sonra da beygir gücüyle boşaltıldı ki bu genelde iki gün sürüyor. Geçenlerde bu işlemi çok daha kısa bir süre içinde gerçekleştirebilmek amacıyla bir buhar makinesi almak üzere hazırlıklara başlandı. Mahmudiye kalyonunun en dikkat çekici yönü dünyadaki en büyük gemi olmasıydı ve Fransız gemileri model alınarak yapılmıştı.” demekle birlikte tersane faaliyetleri hakkında görüşlerini aktarmıştır.¹²⁷

Şekil 10. Tersane’de Bulunan Büyük Havuz (Mahmut Raif)¹²⁸

¹²⁷ James Ellsworth De Kay, 1831-1832 Türkiye’sinden Görünümler, Çeviren:Serpil Atamaz Hazar, Ankara, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2009, s. 233.

¹²⁸ Mahmut Raif Efendi, a.g.e.

2. OSMANLI DONANMASINDA KALYONA GEÇİŞ SÜRECİ

Osmanlı donanmasında gemi inşa teknolojisi üç dönem olarak incelenmektedir. Birinci dönem Osmanlı devletinin kuruluşundan XVII. yüzyıl ikinci yarısına kadar sürecek olan kürekli gemiler dönemi, ikincisi XIX.yüzyıl ortalarına kadar süren yelkenli gemiler dönemi ve üçüncüsü Osmanlı devletinin yıkılışına kadar sürecek olan buharlı gemiler dönemidir.¹²⁹

XVI. yüzyıl başlarında Osmanlı devleti deniz gücünden büyük ölçüde istifade etmeye karar vermiştir. II. Mehmet döneminde deniz gücünün geliştirilmesine başlanmış ve II. Beyazid döneminde bu süreç devam etmiştir. Bu dönemde Venedikliler savaşlarda kullanmak üzere deniz yılanları gibi kıvrak gemiler anlamına gelen *neheng-i âheng gemiler* inşasına başlamıştır.¹³⁰ XIV-XVI. yüzyıllar arasında Akdeniz’e kıyısı olan devletlerin de kürekli harp gemileri bulunmaktaydı. İlerleyen zamanda yelkenli gemilerden de filolar oluşturmaya başlamışlardır. Bunu yanında savaşlar için satın alınan ya da kiralanın tüccar gemileri de kullanılmaktaydı. XIV. yüzyıl ortalarında Akdeniz’de gemilere ilk defa top konulmuş, asrın sonunda da Karadeniz’deki gemilere top konulmaya başlanmıştır. XV. yüzyıl sonunda gemilerin büyüklüğü 400-700 ton arasındaydı ve bu gemilere kuzeyde “*koge*”, İngilizler’de “*cog*”, Akdeniz’de “*göge*” yahut “*kalyon*”, Venedik’te ise “*karaka*” denilmekteydi.¹³¹

Osmanlı donanmasında XVI. yüzyıl içerisinde Akdeniz’de yaygın olarak kullanılan kadirga tipi kürekli gemileri kullanılmıştır. Kadirgaların uzunlukları 40-42 metre arasında, genişlikleri 5,5 metre ve çektikleri su 2 metre kadardır. Ön kısımlarında iki veya beş top bulunmaktadır. Toplam personel sayısı kürekçilerle beraber 300-320 arasında değişmektedir.¹³² Bununla birlikte İspanyol gemi teknolojisi örnek alınarak *göke* olarak adlandırılan barça türü yelkenli büyük gemiler inşa edildiği görülmektedir. Bu süreç Barbaros Hayrettin Paşa’nın, 1534 senesinde “mirmirân-ı deryâ” payesiyle Deniz Beylerbeyiliğine geldiği döneme kadar sürmüştür. Barbaros Hayrettin Paşa döneminde Osmanlı donanmasının en etkili savaş gücü kürekle hareket eden ve aynı

¹²⁹ İdris Bostan, Kadirgadan Kalyona XVII. Yüzyıl İkinci Yarısında Osmanlı Gemi Teknolojisinin Değişimi, İstanbul, **Osmanlı Araştırmaları**, C. XXIV, 2004, s. 67.

¹³⁰ Palmira Brummet, **Osmanlı Deniz Gücü**, Çeviren: H. Nazlı Pişkin, İstanbul, Timaş Yayınları, 2009, s. 136.

¹³¹ Sait Talat, Orta Zaman Denizciliği, **Deniz Mecmuası**, Sayı 331, 1934, s. 16-18.

¹³² Ekrem Işın, **Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri**, İstanbul, Pera Müzesi Yayınları, 2009, s. 22.

zamanda yelkenleri de yardımcı olarak kullanan çektiri sınıfı gemilerdi. Kadırgalar donanmanın ana savaş unsuru olsa da kalyonlar eski dönemlerde hem savaş hem ticaret amaçlı kullanılmış ancak bu durum süreklilik kazanmamıştır. XV. yüzyıl sonlarında 1488 yılında Mustafa Tanburi kalyonu, 1498 yılında İskenderiye seferine iştirak etmiş bir kalyon ile Kemal ve Barak reislerin Sinop'ta inşa ettirdiği, İnebahtı, Modon ve Koron seferlerine iştirak eden barça tipi kalyonlar savaş gemisi olarak kullanılmıştır. Bunun dışında 1544 yılında Mısır'a giden *kalyon-ı büzürk* ve *barça-i kebîr*'de ticari amaçlar için kullanılan gemilerdir. Osmanlıların kalyona geçişlerini hızlandıran en büyük gelişme Girit seferi (1645-1669) olduğu görülmektedir. Girit'i kuşatan Osmanlı donanmasına yardım ulaşmasını engellemek amacıyla Çanakkale Boğazını ablukaya alan Venedikliler, İngiltere ve Hollanda'dan kiralık olarak aldıkları yelkenli kalyonlar vasıtasıyla bu durumu kendi lehlerine olacak şekilde değiştirmeye başlamışlardır. Bu durumu gören Osmanlı devlet adamları kadırgadan kalyona geçiş sürecini müzakere etmeye başladılar. Osmanlılar 1644¹³³ yılında *burtun* tabir edilen ilk kalyonu inşa etmişlerdir. Ancak bu durum sürekli olmamış ciddi olarak kalyon inşası bundan 5-6 yıl sonra başlamıştır.¹³⁴

Kâtip Çelebinin bildirdiğine göre Girit savaşı sırasında 1647 senesinde ilk defa Tersâne-i Âmire sahasında büyük kalyonlar inşa edilmiştir.¹³⁵ Kalyona geçiş sürecini iki aşamalı olarak incelemek gerekirse birinci dönem 1650-1662 yılları arası dönemdir ki sonunda tekrar kadırgaya geri dönülmüştür. İkinci dönem ise 1682 yılından itibaren kalıcı olarak kalyona geçiş sürecidir. 1648 yılında Sofu Mehmet Paşa'nın sadrazamlığa, Voynuk Ahmet Paşa'nın da kapudanlığa gelmesi üzerine Girit savaşı sırasında Venedik karşısında etkisiz kalan donanmanın ıslahı konusu gündeme gelmiştir. Venedik kalyonları karşısında kadırgaların yetersiz kaldığı görüşü ortaya atılmış ve kalyon inşa edilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır. 1649 yılında Girit'e yardım amacıyla hareket eden donanma gemileri içerisinde üç adet kalyon bulunmaktaydı. Bu intikal esnasında kalyonlar, çektiriler gibi hızlı bir şekilde ilerleyemediğinden kadırgaların yedeğinde hareket etmekteydi.¹³⁶

¹³³ Haz.:Hasan İlhan, F. Emre Ülger, **Türk Bahriyesinin İlkleri**, İstanbul, Deniz Basımevi, 2014, s. 7

¹³⁴ Bostan, **Osmanlı Araştırmaları**, s. 67-70,

¹³⁵ Müller, **a.g.e.**, s. 49.

¹³⁶ Bostan, Özbaran, **a.g.e.**, s. 272-273.

Venedikliler gemi inşa teknolojisi yakından takip etmekte olup çektiri filolarına ek olarak kalyon filoları kullanmaktaydı. Bunun yanında Cezayir, Tunus, Trablusgarp'ta da kalyon filoları oluşturulmuş ve bu kalyonların Osmanlıya birçok yararlı hizmetleri olmuştur.¹³⁷

Girit seferi sürerken Osmanlı donanmasının ilk önemli başarısı 1654 yılında gerçekleşmiştir. Kaptan-ı deryâ Kara Murat Paşa'nın komuta ettiği 22 kalyon, 44 kadirga ve 6 mavnalık Osmanlı donanması 9 Mayıs 1654 tarihinde hareket etmiş ve ardından dört günlük bir süre sonunda Çanakkale Boğazı çıkışında bekleyen Giuseppe Delfino'nun kumandasında bulunan Venedik donanmasıyla karşılaşmış ve mücadele Osmanlı zaferiyle sona ermiştir. Bununla birlikte Girit seferinde elde edilen başarının yanında ilk hezimet de 1656¹³⁸ yılında yaşanmıştır. Kaptan-ı deryâ Damat Sarı Kenan Paşa komutasındaki Osmanlı donanması 26 Haziran günü Çanakkale Boğazı önlerinde bekleyen Venedik donanmasına hücum etmiş ancak kalyonlarda yeterli sayıda asker olmadığından ve kalan askerlerinde savaşma istekleri olmadığından kalyonları terk etmişler ve karaya çıkmışlardır. Akıntının etkisi ve rüzgâr muhalefeti sebebiyle Osmanlı donanmasının aleyhine olan bu durumu fırsata çeviren Venedik donanması karşı saldırıya geçmiş ve Osmanlı donanmasına çok ciddi zarar vermiştir. Osmanlı kaynaklarından anlaşıldığı üzere Venedik donanmasında sadece üç kalyon ve iki adet Malta gemisi yanmış bunun yanında Osmanlı donanmasında otuz kadirga ve kalyonla birlikte gemilerde mevcut 7-8 bin Rus esir Venediklilerin kontrolüne geçmiştir.¹³⁹

Bu yenilgi üzerine kalyon kullanımı konusunda yeterli eğitim ve tecrübe kazanılmadığı düşünülerek 1661 yılında bahriyede ıslahat gerçekleştirmek üzere çalışmalar yapan Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa kalyon inşasından vazgeçilerek kadirgaya dönülmesini emretmiş ve böylece kalyon döneminin birinci bölümü sona ermiştir.¹⁴⁰ Aradan 20 yıl geçtikten sonra 1682 yılında Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sadareti döneminde kalyon yapımına tekrar başlanmış ve ayrıca Garp ocaklarından liyakatli

¹³⁷ Kurtoğlu, **Türklerin Deniz Muharebeleri**, s. 1.

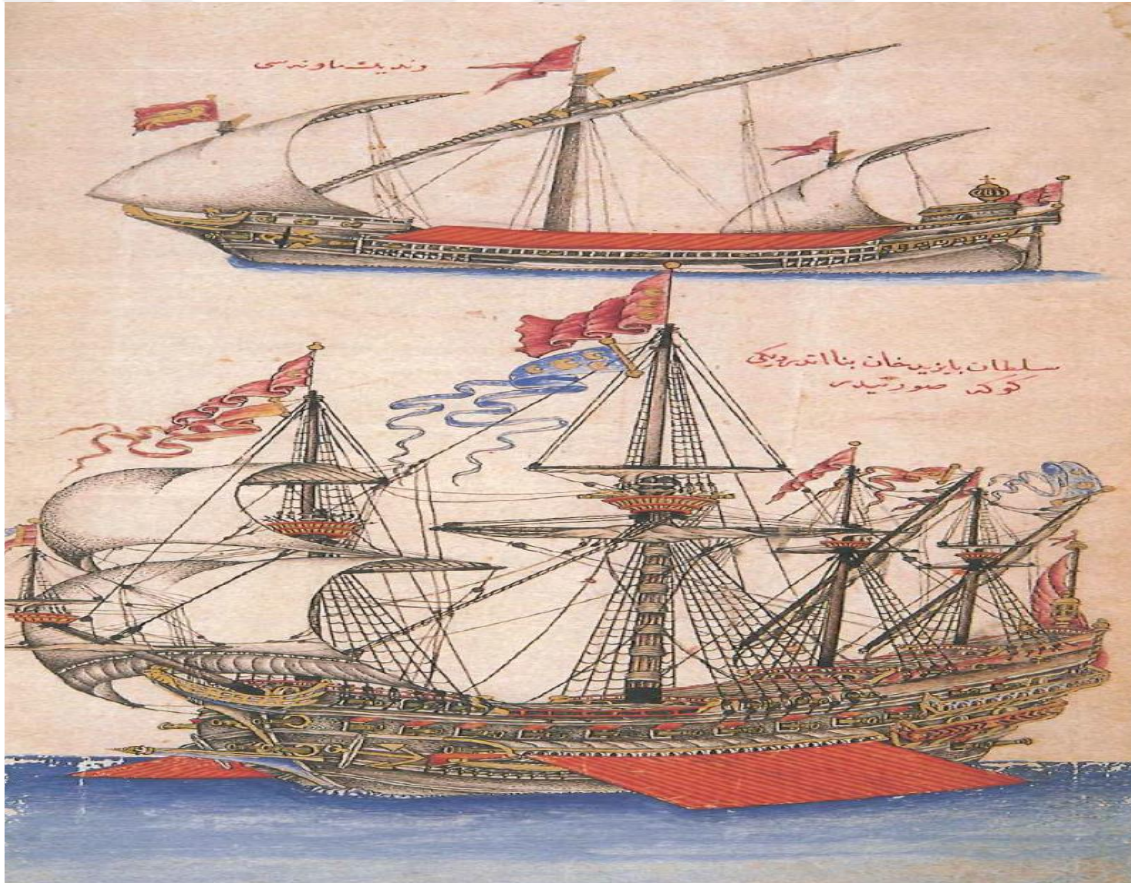
¹³⁸ Bülent Işın, **Osmanlı Bahriyesi Kronolojisi**, Ankara, Dz.K.K.Mrk.D.Bşk. Basımevi, 2004, s. 61.

¹³⁹ İdris Bostan, Osmanlılar Niçin Kalyon İnşasından Bir Süre İçin Vazgeçtiler (1656-1682), **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, Sayı 71, 2020/1, s. 224, 229, 231.

¹⁴⁰ Bostan, Özbaran, **a.g.e.**, s. 274

kaptanlar getirtilerek kalyonculuğa önem verilmiştir.¹⁴¹ Bu tarihten itibaren buharlı gemiler dönemine kadar süren kalyon dönemi kalıcı olarak yerleşmiştir.

Osmanlı donanmasında 1698 yılında 167 parça gemi grubunun içerisinde 34 adet kalyon bulunmaktadır. Bu sayıya dikkat edildiğinde kalyon sayısı giderek artmaktadır. III. Ahmet döneminde Mora seferi (1714-1716) öncesinde üç yeni kalyon inşa edilmiştir. 1715 yılında Akdeniz’e çıkan Canım Hoca Mehmet Paşa komutasındaki donanmada, 41 kalyon, 20 çektiri, 2 humbara ve 2 ateş kalyonu, 20 kalyata, 10 fırkate, 32 kancabaş bulunmaktadır.¹⁴² Artık kalyonun donanmadaki önemi en üst düzeye çıkmış ve deniz gücünün en önemli aktörü konumuna gelmiştir.

Şekil 11. Venedik Mavnası ve Osmanlı Gökesi¹⁴³

¹⁴¹ Tezel, a.g.e, s. 728.

¹⁴² İdris Bostan, “Kalyonun Yükselişi ve Akdeniz’de Osmanlı Donanması, Ed.: Zeki Arıkan, Lütfü Sancar, **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 2, İstanbul, Deniz Basımevi, 2009, s. 15.

¹⁴³ Işın, a.g.e, s. 25.

3. OSMANLI DONANMASINDA LEVENTLER

Levent, Türkçede kuvvetli, yakışıklı ve boylu poslu erkek anlamında kullanılmaktadır. Bu kelimenin Latince kullanımı olan Levantino'dan geldiği belirtilmektedir. XV. yüzyıl içerisinde donanma içerisinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Korsan tekneleri ile Akdeniz'de dolaşan gemilerde görev yapan bu deniz erleri güçlü kuvvetli ve boylu poslu yapıdaydılar. Daha sonra Osmanlı donanmasına girmişler ve muharip güç olarak donanmaya hizmet etmişlerdir. Görev esnasında kendilerini Levent (Çıplak) olarak adlandırmışlardır.¹⁴⁴

Donanmada tüfekçi yaya askeri olarak hizmet gören leventlerin kayıtlarının yapılabilmesi için eski kanun gereğince bir tüfek, bir tabanca, bir mızrak, bir kılıç veya bir tabancası olması gerekmektedir. Donanma hizmetinde bulunan leventler ya sahil kenarındaki Türklerden “*Yerli kulu*”¹⁴⁵ adı altına ya da *Levend-i Rumî* adıyla adalarda yerleşik Rumlardan tertip edilirdi. Kalyon ve çektiri türü tüm gemilerde hizmete alınır ve kendilerine belirli bir maaş verilirdi. Leventlerin vazifesi karakollukçuluk ve muhafaza hizmetiydi. XVII. yüzyılda Çanakkale ve havalisinden celp edildikleri için bunların *Kazdağlı* olarak anıldıkları, eli silahlı ve cengâver oldukları anlatılmaktadır.¹⁴⁶

Osmanlıda iki tip levent kullanımı bulunmaktadır. Bunlardan birinci deniz leventleri ikinci ise kara leventleridir. Denizci leventlerin kara leventlerinden daha fazla tanınmasının sebebi kara leventlerinden çok daha sonra ortadan kaldırılmalarıdır. Kara leventleri 1775 (1189) tarihinde kaldırılmış olup deniz leventlerinin varlığı ise 1829 (1245) tarihlerine kadar devam etmiştir. XVI. yüzyılın büyük denizcilerinden Kemal Reis, Burak Reis, Barbaros Hayrettin Paşa, Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa gibi önemli denizciler hep leventlikten yetişmişlerdir.¹⁴⁷

Levent kullanımı XV. ve XVI. yüzyılda kadırgalardaki savaşçıları ifade ettiği gibi serbest veya yarı serbest hareket ettikleri için korsan olarak da adlandırılmışlardır. Leventlerin firkatelerde sayıları 80-100 arasındayken kalyonlarda ise bu sayı 200-400'e

¹⁴⁴ Aydemir, İşıpek, **a.g.e.**, s. 87.

¹⁴⁵ Ahmet Rasim, Bahriyemizde Rütbe ve Unvanların Tarihi, **Deniz Mecmuası Tarih Kısım**, C. 41, Sayı 312, 1929, s. 150.

¹⁴⁶ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 480-481.

¹⁴⁷ Mustafa Cezar, **Osmanlı Tarihinde Levendler**, İstanbul, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları No: 28, 1965, s. 170, 174.

kadar çıkmıştır. Her gemide levent ağası ve levent çavuşu bulunmaktaydı. İstanbul'da hanlarda ikamet eden leventlere yerli levent denilmekteydi. Leventlerin başboşlukları nedeniyle şehirde yaptıkları taşkınlıkları önlemek üzere Kaptan-ı deryâ Hoca Süleyman Paşa tarafından İstanbul'un Galata, Üsküdar, Eyüp, Beşiktaş ve Hasköy semtlerinde levent kullukları inşa ettirildi.¹⁴⁸ Cezayirli Hasan Paşa da XVIII. yüzyıl sonlarına doğru Kasımpaşa'da leventler için birer kışla inşa ettirmiştir.¹⁴⁹

Leventler, başlarında İtalyan baratalarını andıran kırmızı bir barata, üstlerinde kenarları siyah haçlı kırmızı bir yelek ve yelek içerisine de beyaz bir gömlek, altlarında mavi kısa şalvar, bellerinde sarı bir kuşak sarılı olup ayaklarına da kırmızı yemeni giyerlerdi.¹⁵⁰

Şekil 12. Levent¹⁵¹

¹⁴⁸ Mücteba İlgürel, Levent, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 27, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, s. 150.

¹⁴⁹ Tengüz, **a.g.e**, s. 8.

¹⁵⁰ Sinem Arslan, Osmanlı Dönemi Denizci Kıyafetleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul, 2012, s. 85.

¹⁵¹ Tengüz, **a.g.e**, s. 9.

4. KAPUDÂNE, PATRONA VE RİYALE KAPTANLAR

Yelkenli gemilerin Osmanlı donanmasında kullanılmaya başlamasıyla birlikte Kapudâne, Patrona ve Riyale gibi isimler de komuta hiyerarşisi içerisinde yerini almıştır. Donanmada çektiriler, yelkenli gemilerle birlikte uzun bir müddet kullanıldı. Kaptan paşalar bu düzen içerisinde başkomutanlık görevinde iken yelkenli gemilere de Kapudâne, Patrona ve Riyale kaptanlar kumanda etmekteydi. Başlangıçta protokolde yerleri olmamakla birlikte gemi reisliğinin bir üst makamı olarak kullanılmışlardır.¹⁵²

Kapudâne kaptan tabiri 1682 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Kapudâne, günümüzde Oramiral rütbesine karşılık gelmektedir. Kapudâne kaptanının bindiği gemiye Kapudâne-i Hümayûn denilmektedir. Bu gemide Kapudâne flaması, sancağın altına çekilirdi. Kapudâne, XVIII. yüzyılda yıllık olarak 4500 kuruş maaş alırdı. Kapudâne, Patrona ve Riyale kaptanların asaları da bulunmaktaydı. Kapudâne kaptanının asası yeşil renkli diğerlerinininki ise mavi renkliydi.¹⁵³

Patrona, günümüzde Koramiral rütbesine karşılık gelmektedir. Bindiği gemide Patrona-i Hümayûn olarak adlandırılırdı. Flamasını pruva direği üzerine çeker ve yıllık maaşı 3500 kuruş maaş alırdı.¹⁵⁴

Riyale kaptan Osmanlı donanmasında Kapudâne ve Patronadan sonra kullanılan üçüncü rütbedir. Bindiği gemide Riyale-i Hümayûn olarak adlandırılır. Bu rütbe Akdeniz'in denizci devletleri vasıtasıyla Garp ocakları donanmalarına ardından Girit savaşı sırasında kalyona geçilmesiyle birlikte Osmanlı donanmasına geçmiştir. 1682 yılında kalıcı olarak kalyona geçilmesiyle birlikte resmi bir makam olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kapudâne, Patrona ve Riyale gemilerinde yeşil ve kırmızı iki bayrak bulunmaktadır. Yeşil bayrağın ortasında zülfikar şeklinde bir kılıç, kırmızı bayrakta ise hilal ve yıldız vardır. Riyale kaptanının flaması baştan üçüncü olan mizana direğine çekilmektedir. Yıllık olarak 3000 kuruş maaş almaktadır. Kaptan-ı deryâ Küçük Hüseyin Paşa döneminde kapudâne-i filuka ve filukacılarının rengi mavi, patrona sarı ve riyalenin ise beyazdı. 1690 yılında bir kapudâne kalyonunda 418 personel, 1693 yılında

---

¹⁵² Ahmet Güleriyüz, **Kadırgadan Kalyona Osmanlıda Yelken**, İstanbul, Denizler Kitapevi, 2004, s. 18-19.

¹⁵³ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 433-434.

¹⁵⁴ Aydemir, İşipek, **a.g.e.**, s. 84

600 personel, 1697 yılında bir üç ambarlı kapudâne kalyonunda 1001, 1701 yılında inşa edilen üç ambarlı kapudâne kalyonunda 1500 personel bulunmaktaydı. Bununla birlikte 1690 yılında patrona kalyonunda 418 personel, 1693 yılında 550 personel vardı. Riyale gemisinde ise anılan yıllarda 393 personel iken bu sayı zamanla 500'e kadar çıkmıştır. 1775 yılında Anka-i Bahrî kapudâne gemisinde 750 personel, Fethü'l-fettâh patrona gemisinde 700 ve Mesûdiye riyale gemisinde 600 personel bulunmaktaydı.¹⁵⁵

1807 yılında Kaplan-ı Bahrî Patrona-i Hümayûn kalyonu süvarisi Ülgünlü Halil kapudan, Seddü'l-bahir Riyale-i Hümayûn kalyonu süvarisi ise Seyyid Abdi kapudandır.¹⁵⁶ 1824 yılında Mazhar-ı Tevfik firkateyni Kapudâne-i Hümayûn, Beşir-i Zafer firkateyni Patrona-i Hümayûn, Bahr-i Zafer firkateyni ise Riyale-i Hümayûn gemisi olarak kullanılmıştır.¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ İdris Bostan, Riyale, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 35, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, s. 141-142.

¹⁵⁶ BOA, **TSMA**, e, 459-26, 21 Ra.1222, 29 Mayıs 1807.

¹⁵⁷ BOA, **HAT**, 38304A, 29 Z. 1239, 25 Ağustos 1824.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESUDİYE KALYONU (1799-1861)

1. MESUDİYE KALYONU İNŞASI VE ÖZELLİKLERİ

Osmanlı donanmasında Mesûdiye ismiyle iki farklı kalyona rastlanmaktadır. İlk olarak 1744 yılına ait bir belgede Mesûdiye ve Mansûriye isimli kalyonların tamamlandığı belirtilmiş olup¹⁵⁸, Sinop'ta 51¹⁵⁹ zira (38,6 m) olarak inşa edilmiş ve Patrona-i Hümayûn gemisi olarak Abdi Kapudan'ın komutasında görev kapsamında Dimyat'a gönderilmiştir. Yine Bahr-i Sefid tarafına göreve gönderilen Mesûdiye kalyonunun zahire olarak 1400 kile erz (pirinç), 700 kile mercimek, 600 kile hinta (buğday), 3310 vukıyye Revgan-ı zeyt (zeytinyağı) ve 1482 kantar peksimet ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁰ 21 Ekim-18 Kasım 1789 tarihinde personel içerisinde 27 adet mirî esir olduğu görülmektedir. Kaşoğlu Ahmet Kapudan komutasında Boğaz'da gezinirken 1790 yılında mayıstra sütunu düşmüştür. 26 Eylül 1790 tarihinde Karadeniz'deki faaliyetlerindeki başarılarından dolayı kalyonun süvarisi Kapanlı İbrahim Kapudan'a beş kollu yaldızlı sim çelenk ile kaptan ve zabıtana 750 kuruş diğer 400 nefere ise 1.000 kuruş hediye olarak verilmiştir.¹⁶¹ Temmuz 1791 yılında Karadeniz ve Akdeniz'e gönderilmesi düşünülen gemilerin mevcut yoklamasında 675 personeli bulunduğu tespit edilmiştir.¹⁶²

1792 yılına ait bir belgede Hıfz-ı Hüda, Nüvid-i Fütûh ve Mesûdiye kalyonlarının oldukça köhne bir vaziyette olduğu, tamir ve tedhin edilip edilmemesi hususunda görüş sorulmuş yapılan değerlendirme neticesinde bu köhne gemilere masraf etmek yerine tersâne ve Rodos'ta yapılan gemilerin bahara kadar yetiştirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu tarihten sonra mevcut kalyonların artık kullanılmadığı ve feshedildiği anlaşılmaktadır.¹⁶³

Çalışmamızın konusunu oluşturan ikinci Mesûdiye üç ambarlı kalyonu inşası ve özellikleri hakkında birçok farklı kaynaktaki bilgilere bakıldığında;

¹⁵⁸ BOA, TSMA.e, 365, 29 Z. 1156, 13 Şubat 1744.

¹⁵⁹ DTA, TRS.d, 34, 30 M. 1206, 29 Eylül 1791.

¹⁶⁰ BOA, AE.SMHD.I, 15266, 28 M. 1159, 20 Şubat 1746.

¹⁶¹ Zorlu, Osmanlı ve Modernleşme, III. Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği, s. 276.

¹⁶² Bostan, Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri, s. 313.

¹⁶³ BOA, HAT, 57183, 29 Z. 1206, 18 Ağustos 1792.

Câbî tarihinde Mesûdiye kalyonunun inşası ile ilgili olarak, Selimiye kalyonunun yarısının tamamlanmakta olduğunun, padişahın âdet olduğu üzere Tersâne-i Âmire'ye teşrif ettiği, Kapudan-ı deryâ Hüseyin Paşa ile Esma Sultan'ın evlilik merasimlerinin yapıldığı ve bu sırada Mesûdiye kalyonunu inşasının başladığından bahsetmektedir.¹⁶⁴ Kapudan-ı deryâ Küçük Hüseyin Paşa ile Esma Sultan'ın nikâh tarihinin 29 Mayıs 1792¹⁶⁵ olduğu, düğün tarihinin de 19 Aralık 1792¹⁶⁶ olduğuna bakılırsa Mesûdiye kalyonu inşasının 1792 tarihinde başladığı anlaşılmaktadır.

Ali Sami, üç ambarlı Mesûdiye kalyonunun 1799 (1214) tarihinde tersâne'de imal edildiğini, (tûl) uzunluğunun 191, (arz) genişliğinin 50, ambar yüksekliğinin 25, çektiği suyun 23 kadem, top sayısının 118, nefer mevcudu 1180 olduğunun ve mühendisinin Mösyö Benuva ile mimarının Mösyö Andreya olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁷

Ali Haydar Alpagut, kalyonların daha fennî yani bilimsel metotlarla inşası için tersâne'ye yabancı mütehassısların getirildiğini, 1799 (1214) yılında inşa edilen 118 topa sahip Mesûdiye kalyonunun mühendisinin Benuva, 1796 (1211) tarihinde inşa edilen 128 toplu Selimiye kalyonunun mühendisinin de Mösyö Le Brun olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁸

Hayati Tezel, yabancı mütehassısların İstanbul Tersânesi'nde inşa ettiği gemilerden olan Mesûdiye kalyonunun 1799 yılında tamamlandığını, mühendisinin Mösyö Benoi, mimarının ise Mösyö Andreya olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁹

Haluk Y.Şehsuvaroğlu da, Mesûdiye kalyonunun 1799 tarihinde tamamlandığını, uzunluğu 191, genişliğinin 50, ambar yüksekliğinin 25, çektiği suyun 13 kadem olduğunu, 118 toplu ve 1180 mürettebata sahip olduğunu yazmıştır.¹⁷⁰

Yukarıdaki bilgilere ilave olarak yine birtakım kaynaklarda Mesûdiye kalyonunun 1802 tarihinde denize indirildiği ve 65 zira (49 m.) uzunluğunda olduğu,¹⁷¹

¹⁶⁴ Câbî Ömer Efendi, **Câbî Tarihi**, Haz.: Mehmet Ali Beyhan, Ankara, TTK Yayınları, 2003, s. 45.

¹⁶⁵ Nejat Göyünç, Küçük Hüseyin Paşa, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 19, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1999, s. 6.

¹⁶⁶ A.y.

¹⁶⁷ Ali Sami, **Bahriye Müzesi Kataloğu**, İstanbul, Bahriye Matbaası, 1917 (1333), s. 33.

¹⁶⁸ Alpagut, **a. g. e.**, s. 154.

¹⁶⁹ Tezel, **a. g. e.**, s. 665.

¹⁷⁰ Haluk Y. Şehsuvaroğlu, 18 ve 19'uncu Asırlarda Tersânelerimizde Çalışan Türk ve Yabancı Gemi İnşa Mühendisleri, **Tarihten Sahifeler**, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi.

¹⁷¹ Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, s. 343.

başka bir kaynakta 1798 tarihinde Mösyö Benuva tarafından inşa edilen Mesûdiye kalyonunun deniz indirildiği,¹⁷² diğer bir kaynakta da Mesûdiye kalyonunun 1798 tarihinde İstanbul'da yapıldığının, boyunun 61, toplarının adedinin 118 ve personel mevcudunun 1180 olduğunun, mühendisinin Mösyö Benoit, kalfası Mösyö Andrey'a olduğunda bahsedilmiştir.¹⁷³

1808 (1223) yılına ait bir belgede üç ambarlı Mesûdiye kalyonu 65 zira (49 m.) uzunluğunda olduğu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.¹⁷⁴

Tablo 6. 1808 Yılı Donanmada Mevcut Kalyonlar

S.NO.	GEMİ İSMİ	CİNSİ	UZUNLUĞU
1	Selimiye	Kalyon Üç Ambarlı	67 zira
2	Mesûdiye	Kalyon Üç Ambarlı	65 zira
3	Fethiye	Kalyon Üç Ambarlı	65 zira
4	Tavûs-ı Bahrî	Kalyon	63 zira
5	Ankâ-i Bahrî	Kalyon	63 zira
6	Mukaddime-i Ferah	Kalyon	60 zira
7	Kilidü'l-bahir	Kalyon	60 zira
8	Ejder-i Bahrî	Kalyon	57,5 zira
9	Menba-i Nusret	Kalyon	57,5 zira
10	Sayyad-ı Bahrî	Kalyon	57,5 zira
11	Heybetendâz	Kalyon	57,5 zira
12	Arslan-ı Bahrî	Kalyon	57,5 zira
13	Âsâr-ı Nusret	Kalyon	57 zira
14	Pertev-i Nusret	Kalyon	51 zira
15	Feyz-i Hüda	Kalyon	51 zira
16	Nimethüda	Kalyon	55 zira
17	Tevfiknüma	Kalyon	54 zira
18	Ziver-i Bahrî	Kalyon	53,5 zira
19	Sinop	Kalyon	59,5 zira
20	Kaplan-ı Bahrî	Kalyon	60 zira
21	Şehbaz-ı Bahrî	Kalyon	57,5 zira
22	Ukab-ı Bahrî	Kalyon	47 zira

¹⁷² Gülen, a.g.e, s. 62.

¹⁷³ Güleriyüz, *Kadırgadan Kalyona Osmanlıda Yelken*, s. 98.

¹⁷⁴ BOA, *TSMA.d.*, 2864, 06 Ca. 1223, 30 Haziran 1808.

1802 (1216)¹⁷⁵ ve 1803 (1217)¹⁷⁶ tarihli kalyon masraf defterlerinde Mesûdiye kalyonunun Tersâne-i Âmire’de inşa edildiği, yine 1831 (1246)¹⁷⁷ tarihli Tersâne-i Âmire liman kaleminden kalyonlara verilen malzeme defteri ile 1835 (1250)¹⁷⁸ tarihli kalyon masraf defterinde kalyonun 1802-1803 (1217) senesinde 65 zira olarak inşa edildiği belirtilmiştir.

1825 yılına ait Tersâne-i Âmire’de mevcut gemi isimleri ve denize indirildikleri tarihi belirtir diğer bir arşiv belgesinde ise Mesûdiye kalyonu 65 zira (49 m.) uzunluğunda olmakla birlikte 1802 (1217) tarihinde denize indirilmiştir.¹⁷⁹

Tablo 7. Tersâne-i Âmire’de Mevcut Gemiler ve Denize İniş Tarihleri

GEMİ İSMİ	CİNSİ	DENİZE İNİŞ TARİHİ	UZUNLUĞU
Mahmudiye	Kalyon Üç Ambarlı	1227	68 zira
Selimiye	Kalyon Üç Ambarlı	1211	67 zira
Mesûdiye	Kalyon Üç Ambarlı	1217	65 zira
Fethiye	Kalyon Üç Ambarlı	1216	65 zira
Kûh-i Revan	Kalyon	1234	63 zira
Feth-i Bahrî	Kalyon	1234	63 zira
Cedid-i Tevfikhüda	Kalyon	1240	61 zira
Peyk-i Meserret	Kalyon	1235	61 zira
Rehber-i Nusret	Kalyon	1235	61 zira
Mukaddime-i Hayr	Kalyon	1222	59,5 zira
Mukaddime-i Şeref	Kalyon	1224	57,5 zira
Burc-i Zafer	Kalyon	1231	57 zira
Tavûs-ı Bahrî	Kalyon	1213	63 zira
Menba-i Nusret	Fırkateyn	1213	57,5 zira
İnayet Bari	Fırkateyn	1223	49,5 zira
Bahr-i Siyah	Fırkateyn	1227	39 zira
Fa'l-i Hayr	Korvet	1230	38,5 zira
Cedid-i Destgâh Tersâne-i Âmire	Korvet	1240	38,5 zira

¹⁷⁵ DTA, TRS.d, 58, 28 Z. 1216, 01 Mayıs 1802.

¹⁷⁶ DTA, TRS.d, 64, 21 Z. 1217, 14 Nisan 1803.

¹⁷⁷ DTA, TRS.d, 165, 30 Z. 1246, 11 Haziran 1831.

¹⁷⁸ DTA, TRS.d, 193, 29 Z. 1250, 28 Nisan 1835.

¹⁷⁹ BOA, TSMA.e, 879-45, 29 Z. 1240, 14 Ağustos 1825.

Tersâne-i Âmire’de mevcut gemilerin yoklamalarının yapıldığı 1826,¹⁸⁰ 1828,¹⁸¹ 1829,¹⁸² 1830,¹⁸³ 1835,¹⁸⁴ 1837,¹⁸⁵ 1839¹⁸⁶ tarihli tüm listelerde Mesûdiye kalyonunun ismi üç ambarlı bir kalyon olarak belirtilmiştir.

1839 yılına ait gemilerin inşa edildikleri yerleri ve isimlerini gösterir bir belgede 65 zira (49 m) olan Mesûdiye kalyonunun Tersâne-i Âmire’de inşa edildiği yazmaktadır.¹⁸⁷

Tablo 8. Donanma Kalyonlarının İnşa Edildikleri Yerler

GEMİ İSMİ	CİNSİ	İNŞA EDİLDİĞİ YER	UZUNLUĞU
Mahmudiye	Kalyon Üç Ambarlı	Tersâne-i Âmire	67,5 zira
Selimiye	Kalyon Üç Ambarlı	Tersâne-i Âmire	67 zira
Fethiye	Kalyon Üç Ambarlı	Havz-ı Kebir	65 zira
Mesûdiye	Kalyon Üç Ambarlı	Tersâne-i Âmire	65 zira
Cedid-i Mansûriye	Kalyon	Tersâne-i Âmire	60,5 zira
Tavûs-ı Bahrî	Kalyon	Tersâne-i Âmire	63 zira
Mukaddime-i Hayr	Kalyon	Sinop	59,5 zira
Âtika-i Bahrî	Kalyon	Bodrum	63 zira
Mukaddime-i Ferah	Kalyon	Gemlik	60 zira
Mukaddime-i Şeref	Kalyon	Tersâne-i Âmire	57,5 zira
Sayyad-ı Bahrî	Kalyon	Sultaniye	57,5 zira
Menba-i Nusret	Kalyon	Sinop	57,5 zira
Pertev-i Nusret	Kalyon	Sinop	51 zira
Ziver-i Bahrî	Kalyon	Midilli	53,5 zira
Tevfiknüma	Kalyon	Rodos	54 zira
Nimethüda	Kalyon	Aktarma	50 zira
Arslan-ı Bahrî	Kalyon	Tersâne-i Âmire	57,5 zira
Heybetendaz (Fesh olunacak)	Kalyon	Bodrum	57,5 zira
Cedid-i Burc-i Zafer	Kalyon	Tersâne-i Âmire	55 zira

¹⁸⁰ BOA, **HAT**, 27925, 29 Z. 1241, 04 Ağustos 1826.

¹⁸¹ BOA, **HAT**, 27922U, 29 Z. 1243, 12 Temmuz 1828.

¹⁸² BOA, **HAT**, 27926B, 29 Z. 1244, 02 Temmuz 1829.

¹⁸³ BOA, **HAT**, 27950A, 29 Z. 1245, 21 Haziran 1830.

¹⁸⁴ BOA, **HAT**, 52091, 29 Z. 1250, 28 Nisan 1835.

¹⁸⁵ BOA, **HAT**, 49005A, 29 Z. 1252, 06 Nisan 1837.

¹⁸⁶ BOA, **TSMA.e**, 879-44, 17 Ra.1255, 31 Mayıs 1839.

¹⁸⁷ BOA, **TSMA.e**, 459-29, 17 Ra.1255, 31 Mayıs 1839.

1853 (1269) yılına ait donanma gemilerinin özelliklerinin belirtildiği bir belgede üç ambarlı Mesûdiye kalyonunun 116 topu bulunduğu ve 1296 personele sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁸⁸

Şekil 13. Mesudiye Kalyonu Yarım Modeli¹⁸⁹

Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında ortaya çıkan sonuca göre üç ambarlı olarak tasarlanan Mesûdiye kalyonunun 1792 yılında Tersâne-i Âmire’de inşasına başlanıldığı, 1799 yılında tamamlandığı ve 1802 yılında denize indirildiği, uzunluğunun 65 zira (49 m.), genişliğinin 50, ambar yüksekliğinin 25, çektiği suyun 23 kadem, top sayısının 118, 1180-1296 arasında değişen sayılarda personele sahip olduğunun ve mühendisinin Mösyö Benuva, mimarının da Mösyö Andreya olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 14. Mesudiye Kalyonu İsim Levhası¹⁹⁰

¹⁸⁸ BOA, A.}M, 11-62, 29 Z. 1269, 03 Ekim 1853.

¹⁸⁹ Deniz Müzesi Koleksiyonu (Demirbaş No.: 1284).

¹⁹⁰ Deniz Müzesi Koleksiyonu (Demirbaş No.: 1343).

1.1. Mesudiye Kalyonu Personel ve Maaşları

Mesûdiye kalyonunda 08 Şubat 1806 tarihinde görevli personel ve maaş çizelgesinde belirtildiği üzere geminin süvarisinin Ülgünlü İdris Kapudan olduğu görülmektedir. Diğer personel aşağıdaki tablodadır;¹⁹¹

Tablo 9. 1806 Yılı Mesûdiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MEVACİB NEFERAT-I SUDAGABO MAA SERTOPI			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi	225 kuruş	112,5 kuruş	2 adet
Sudagabo	1300 kuruş	50 kuruş	26 adet
Sudagabo-i Cedit	66 kuruş	16,5 kuruş	4 adet
TOPLAM	1591 kuruş	179 kuruş	32 adet
MEVACİB RÜESA MAA VARDIYAN			
Reis-i Evvel	225 kuruş	112,5 kuruş	2 adet
Badbani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Sani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Rüesay-ı Rubu'lu	1562,5 kuruş	62,5 kuruş	25 adet
Rüesay-ı Cedit	82 kuruş	20,5 kuruş	4 adet
TOPLAM	2359,5 kuruş	440,5 kuruş	37 adet
NEFERAT-I ZABİTAN MAA GEDİKLÜYAN			
Ağa	54 kuruş	54 kuruş	1 adet
Seroda	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Hoca	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Çavuşan	230 kuruş	57,5 kuruş	4 adet
Serdümen	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Çavuşan-ı Cedit	19 kuruş	19 kuruş	1 adet
TOPLAM	588 kuruş	415,5 kuruş	10 adet

Ülgünlü İdris Kapudan komutasındaki Mesûdiye kalyonunda yönetici personel kadrosunda 79 kişi bulunmakta ve aldıkları maaş toplamı 4538,5 kuruştur.

¹⁹¹ BOA, D.BŞM.d., 7299, 19 Za. 1220, 08 Şubat 1806

13 Eylül 1806 tarihinde yine Ülgünlü İdris Kapudan komutasında olan Mesûdiye kalyonu personel ve maaş çizelgeleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir;¹⁹²

Tablo 10. 1806 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MEVACİB NEFERAT-I SUDAGABO MAA SERTOPI			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Sudagabo	450 kuruş	50 kuruş	9 adet
Sudagabo-i Cedid	16,5 kuruş	16,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	579 kuruş	179 kuruş	11 adet
MEVACİB RÜESA MAA VARDİYAN			
Reis-i Evvel	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Badbani	90 kuruş	90 kuruş	1 adet
Reis-i Sani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	65 kuruş	65 kuruş	1 adet
Rüesay-ı Rubu'lu	1125 kuruş	62,5 kuruş	18 adet
Rüesay-ı Cedid	41 kuruş	20,5 kuruş	2 adet
Güzeşte-i? Hoca	60 kuruş	60 kuruş	1 adet
TOPLAM	1673,5 kuruş	500,5 kuruş	26 adet
NEFERAT-I ZABİTAN MAA GEDİKLÜYAN			
Ağa	54 kuruş	54 kuruş	1 adet
Seroda	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Hoca	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Çavuşan-ı Rubu'lu	287,5 kuruş	57,5 kuruş	5 adet
Serdümen	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	626,5 kuruş	396,5 kuruş	10 adet

7 ay sonra tutulan maaş kayıt defterinde Ülgünlü İdris Kapudan komutasındaki Mesûdiye kalyonunda yönetici personel kadrosunda 47 kişi bulunmakta ve aldıkları maaş toplamı 2879 kuruştur. Bir önceki tablodan 32 personel eksik olmakla birlikte maaşlarda genel toplamdan 1659,5 kuruş düşüş görülmektedir. Yine toplamda en yüksek maaşı alan personelin Reis-i Evvel, Sertopi ve Hoca olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁹² BOA, **D.BŞM.d.**, 7358, s. 14, 29 C. 1221, 13 Eylül 1806

31 Mart 1808 tarihli maaş defterinde Mesûdiye kalyonu süvarisi olarak Giritli Hâssa Mustafa Kapudan ismi geçmektedir. Bu dönemde neferat-ı gedikluyan olarak 554 personel bulunmakta olup toplam maaşları 27002,5 kuruş, taşradan tedarik edilen neferat miktarı ise 407 ve toplam maaşları 4862 kuruştur. Gemideki tüm personelin mevcudu 961 ve aldıkları toplam maaş da 31864,5 kuruştur.¹⁹³

04 Ekim 1808 tarihli maaş kayıtlarına Giritli Hâssa Mustafa Kapudan komutasındaki Mesûdiye kalyonunda bulunan personel maaşları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir;¹⁹⁴

Tablo 11. 1808 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MEVACİB NEFERAT-I SUDAGABO MAA SERTOPI			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi	337,5 kuruş	112,5 kuruş	3 adet
Sertopi	100 kuruş	100 kuruş	1 adet
Sudagabo	4900 kuruş	50 kuruş	98 adet
Sudagabo-i Cedid	25 kuruş	25 kuruş	1 adet
Sudagabo-i Cedid	16,5 kuruş	16,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	5379 kuruş	304 kuruş	104 adet
MEVACİB RÜESA MAA VARDİYAN			
Reis-i Evvel	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Badbani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Sani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Rüesay-ı Rubu'lu	2312,5 kuruş	62,5 kuruş	37 adet
Rüesay-ı Cedid	31 kuruş	20,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	2946 kuruş	440,5 kuruş	45 adet
NEFERAT-I ZABİTAN MAA GEDİKLÜYAN			
Ağa	54 kuruş	54 kuruş	1 adet
Seroda	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Hoca-i Evvel	210 kuruş	210 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Çavuşan	402,5 kuruş	57,5 kuruş	7 adet
Seraylak'ha	150 kuruş	50 kuruş	3 adet

¹⁹³ BOA, **D.BŞM.TRE.d.**, 15450, 03 S. 1223, 31 Mart 1808.

¹⁹⁴ BOA, **D.BŞM.d.**, 7454, s. 14, 13 Ş. 1223, 04 Ekim 1808.

Serdümen	115 kuruş	57,5 kuruş	2 adet
Hoca-i Şorba	130,5 kuruş	130,5 kuruş	1 adet
Hoca-i Jurnal	130,5 kuruş	130,5 kuruş	1 adet
Aşçı	86,5 kuruş	86,5 kuruş	1 adet
Varilci	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Seraylak-ı Cedid	19 kuruş	19 kuruş	1 adet
TOPLAM	1470,5 kuruş	968 kuruş	21 adet
NEFERAT-I HUMBARACIYAN			
Serhumbara	86,5 kuruş	86,5 kuruş	1 adet
Neferat Humbaracıyan	300 kuruş	50 kuruş	6 adet
TOPLAM	386,5 kuruş	136,5 kuruş	7 adet
NEFERAT MARANGOZ VE KALAFATÇIYAN			
Marangoz	650 kuruş	50 kuruş	13 adet
Kalafatçı	500 kuruş	50 kuruş	10 adet
TOPLAM	1150 kuruş	100 kuruş	23 adet
NEFERAT GABYARAN			
Reis-i Evvel	337,5 kuruş	112,5 kuruş	3 adet
Badbani	270 kuruş	90 kuruş	3 adet
Reis-i Salis	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Neferat Gabyaran	2070 kuruş	57,5 kuruş	36 adet
TOPLAM	2807,5 kuruş	325 kuruş	44 adet
NEFERAT-I FİLİKAKEŞAN			
Reis-i filika	150 kuruş	112,5 kuruş	2 adet
Neferat-ı Filika	2160 kuruş	90 kuruş	54 adet
TOPLAM	2310 kuruş	202,5 kuruş	56 adet
NEFERAT TUFENKENDAZ			
Kapudan	1000 kuruş	1000 kuruş	1 adet
.....? Neferat	180 kuruş	180 kuruş	1 adet
İmam Efendi	60 kuruş	60 kuruş	1 adet
Alemdar	86,5 kuruş	86,5 kuruş	1 adet
Çavuş	75 kuruş	75 kuruş	1 adet
Onbaşı	431 kuruş	43,1 kuruş	10 adet
Neferat	1877,5 kuruş	32,3 kuruş	58 adet
Müteveffa	19,5 kuruş	19,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	3730,5 kuruş	1496,4 kuruş	74 adet
Cerrah	200 kuruş	200 kuruş	2 adet
Gönüllü Neferat	1500 kuruş	50 kuruş	30 adet
Gabyar	xx	xx	50 adet

Bu dönemde Mesûdiye kalyonunda toplam 456 personel bulunmakta ve maaşların toplamı 22080,5 kuruşu bulmaktadır. Verilen maaşlar incelendiğinde 210 kuruş ile en yüksek maaşı Hoca-i evvel almaktadır. Onun arkasından cerrah, jurnal ve çorba hocalarının aldığı görülmektedir. Kalyon sınıfının kâtiplik hizmetleri ile yazışmaları yapan, mühimmat kontrolü ile erlerin takibi ve kontrolünden sorumlu bu hoca sınıfı önemli bir vazife üstlenmektedir. Bunu yanında aradan geçen iki seneye rağmen Rüesa ve vardiyân sınıfından olan Reis-i evvel, Reis-i sani, Reis-i salis maaşlarında da herhangi bir artışın olmadığı göze çarpmaktadır.

Şekil 15. Sultan II. Mahmut Dönemi Asker Kıyafetleri (7-Musika Neferi, 8-Bahriye Zabiti, 9-Piyade Zabiti, 10-Mektebi Harbiye Şakirdi, 11-Piyade Neferi, 12- Bahriye Silahendâz Neferi)¹⁹⁵

¹⁹⁵ Mahmut Şevket Paşa, **Osmanlı Teşkilât ve Kıyafet-i Askeriyesi**, Ankara, TTK Basımevi, 2010, s. 54.

Şekil 16. Sultan Abdülmecit Dönemi Asker Kıyafetleri (13-Süvari Neferi, 14-Piyade Neferi, 15-Topçu Neferi, 16-Topçu Zabiti, 17-Bahriye Topçu Zabiti, 18-Bahriye Neferi)¹⁹⁶

28 Şubat 1809 tarihinde Kapudane-i Hümayûn kalyonu olan ve Giritli Hâssa Mustafa Kapudan komutasındaki Mesûdiye kalyonunda görevli personel ve maaşlarına bakıldığında; Rüesa ve vardiyân grubunda 56 adet personel bulunmakta ve toplam maaşları 3471 kuruş, sudagabo ve sertopi grubunda 139 personel bulunmakta ve toplam maaşları 5719,5 kuruş, zabitan ve gediklüyan grubunda 23 adet personel bulunmakta ve toplam maaşları 1375 kuruş, marangoz ve kalafatçı grubunda 21 personel bulunmakta ve toplam maaşları 1860 kuruş, gabyaran çamlıcalı grubunda 40 adet personel bulunmakta ve toplam maaşları 2570 kuruş, 18 adet gabyaran maaşları 1800 kuruş, 67 adet gabyaran çamlıcalı maaşı 2680 kuruş, 10 adet gönüllü maaşı 369 kuruş olmakla birlikte sair gedikli 551 adet personelin maaşı 28839,5 kuruş, 330 adet taşra neferatı maaşı 4121,5 kuruş hesap edilmiştir. Bu kapsamda toplam gemi mevcudu 881 personel ve tüm maaşların toplamı 32961 kuruştur.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Mahmut Şevket Paşa, **a.g.e.**, s. 55

¹⁹⁷ BOA, **D.BŞM.d.**, 7483, 13 M. 1224, 29 Şubat 1809.

23 Eylül 1809 tarihinde personel ve maaş yoklama defterinde öncekilere nazaran personel sayısında artış yaşanmış Mesûdiye kalyonu mevcudu 1077'ye ulaşmıştır. Bu tarihte kalyonda görevli personel aşağıdaki tabloda gibidir;¹⁹⁸

Tablo 12. 1809 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MEVACİB NEFERAT-I SUDAGABO MAA SERTOPI			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi'ha	675 kuruş	112,5 kuruş	6 adet
Sudagabo	3000 kuruş	50 kuruş	60 adet
Cedid	25 kuruş	25 kuruş	1 adet
TOPLAM	3700 kuruş	187,5 kuruş	67 adet
MEVACİB RÜESA MAA VARDİYAN			
Reis-i Evvel	225 kuruş	112,5 kuruş	2 adet
Badbani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Sani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Rüesay-ı Rubu'lu	2687,5 kuruş	62,5 kuruş	43 adet
TOPLAM	3402,5 kuruş	420 kuruş	51 adet
NEFERAT-I ZABİTAN MAA GEDİKLÜYAN			
Ağa	54 kuruş	54 kuruş	1 adet
Seroda	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Çavuşan	230 kuruş	57,5 kuruş	4 adet
Çavuşan	575 kuruş	57,5 kuruş	10 adet
Serçavuş	90 kuruş	90 kuruş	1 adet
Seraylak	100 kuruş	50 kuruş	2 adet
Serdümen	115 kuruş	57,5 kuruş	2 adet
Aşçı	43 kuruş	43 kuruş	1 adet
İmam Efendi	43,5 kuruş	43,5 kuruş	1 adet
Varilci	28,5 kuruş	28,5 kuruş	1 adet
.....? Varilci	20 kuruş	20 kuruş	1 adet
TOPLAM	1414 kuruş	616,5 kuruş	26 adet
SUDAGABO			
Sertopi	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Neferat	1300 kuruş	50 kuruş	26 adet
TOPLAM	1414 kuruş	616,5 kuruş	27 adet

¹⁹⁸ BOA, **D.BŞM.d.**, 7545, 13 Ş. 1224, 23 Eylül 1809.

GABYARAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Reis-i Evvel	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Badbani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	65 kuruş	65 kuruş	1 adet
Gabyaran	1610 kuruş	57,5 kuruş	28 adet
TOPLAM	1967,5 kuruş	325 kuruş	32 adet
KALAFATÇIYAN			
Serkalafat	43 kuruş	43 kuruş	1 adet
Rubu'lu kalafat	36,5 kuruş	36,5 kuruş	1 adet
TOPLAM	79,5 kuruş	79,5 kuruş	2 adet
FİLİKA-KEŞAN			
Reis-i filika	75 kuruş	75 kuruş	1 adet
Neferat	1100 kuruş	20 kuruş	55 adet
TOPLAM	1175 kuruş	95 kuruş	56 adet
NEFERAT KAZA-İ TAŞRA			
Neferat	8337,5 kuruş	11,5 kuruş	725 adet
Alemdar	228 kuruş	14,25 kuruş	16 adet
Ağa	325 kuruş	25 kuruş	13 adet
TOPLAM	8890,5 kuruş	50,75 kuruş	754 adet
Miri esir	11 adet	143 kuruş	
Gönüllüyan	51 adet	1275 kuruş	

Neferat gedikli ve sair olarak 323 personeli toplam maaşları 14569 kuruş, taşra neferatı olarak 754 kişinin maaş toplamı da 8890,5 kuruş hesaplanmış, tüm gemi personelinin sayısı 1077 kişi ve maaşların toplamı da 23459,5 kuruştur.

23 Eylül 1810 yılında süvari Ülgünlü Hasan Kapudan komutasında Mesûdiye kalyonu personel sayısı 1198 ve toplam maaşları 21707 kuruştur. Kalyonda bulunan personel tabloda belirtilmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁹ BOA, D.BŞM.d., 7747, 23 Ş. 1225, 23 Eylül 1810.

Tablo 13. 1810 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MEVACİB NEFERAT RÜESA MAA VARDIYAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Reis-i Evvel	337,5 kuruş	112,5 kuruş	3 adet
Badbani güverte ve anbar	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Sani	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Rüesay-ı Rubu'lu	1562,5 kuruş	62,5 kuruş	25 adet
TOPLAM	2390 kuruş	420 kuruş	34 adet
MEVACİB NEFERAT SUDAGABO MAA SERTOPI			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi'ha	562,5 kuruş	112,5 kuruş	5 adet
Sudagabo	3050 kuruş	50 kuruş	61 adet
Cedid	231 kuruş	33 kuruş	7 adet
Cedid	25 kuruş	25 kuruş	1 adet
TOPLAM	3868,5 kuruş	220,5 kuruş	74 adet
SUDAGABO			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sertopi	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Neferat	650 kuruş	50 kuruş	13 adet
Cedid	33 kuruş	33 kuruş	1 adet
Cedid	25 kuruş	25 kuruş	1 adet
TOPLAM	820,5 kuruş	220,5 kuruş	16 adet
MARANGOZ VE KALAFATÇIYAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sermarangoz ve serkalafat	173 kuruş	86,5 kuruş	2 adet
Rubu'lu	876 kuruş	73 kuruş	12 adet
Çırak	46 kuruş	23 kuruş	2 adet
TOPLAM	1095 kuruş	182,5 kuruş	16 adet
GABYARAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Sergabyar	112,5 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Neferat	180 kuruş	90 kuruş	2 adet
Reis-i Salis	65 kuruş	65 kuruş	1 adet
Gabyaran	805 kuruş	57,5 kuruş	14 adet
TOPLAM	1162,5 kuruş	325 kuruş	18 adet

Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Serhalife	86,5 kuruş	86,5 kuruş	1 adet
Neferat	200 kuruş	50 kuruş	4 adet
TOPLAM	2390 kuruş	420 kuruş	5 adet
FİLİKAKEŞAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Serfilika	75 kuruş	112,5 kuruş	1 adet
Neferat	2720 kuruş	40 kuruş	68 adet
Esir-i Mirî	312 kuruş	26 kuruş	12 adet
TOPLAM	3107 kuruş	178,5 kuruş	81 adet
ZABİTAN VE GEDİKLÜYAN			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Ağa-yı Sefine	54 kuruş	54 kuruş	1 adet
Seroda	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Hoca-i Evvel	210 kuruş	210 kuruş	1 adet
Hoca-i Şorba	130 kuruş	130 kuruş	1 adet
Hoca-i Jurnal	130 kuruş	130 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Serçavuş	90 kuruş	90 kuruş	1 adet
Çavuşan-ı Rubu'lu	230 kuruş	57,5 kuruş	4 adet
Seraylak	50 kuruş	50 kuruş	1 adet
Serdümen	57 kuruş	57 kuruş	1 adet
Çavuşan-ı Kapudane	402,5 kuruş	57,5 kuruş	7 adet
İmam	173 kuruş	86,5 kuruş	2 adet
Varilci	115 kuruş	57,5 kuruş	2 adet
Hekim	240 kuruş	240 kuruş	1 adet
Cerrah	480 kuruş	480 kuruş	1 adet
Kılavuz	135 kuruş	135 kuruş	1 adet
Çırak	23 kuruş	23 kuruş	1 adet
Vekilharç	57,5 kuruş	57,5 kuruş	1 adet
Kılavuz	135 kuruş	135 kuruş	1 adet
TOPLAM	2828,5 kuruş	2165,5 kuruş	30 adet
Çavuşan-ı takım sefain-i mande	632,5 kuruş	57,5 kuruş	11 adet
Çavuşan-ı serağa	865 kuruş	86,5 kuruş	10 adet
Gönüllüyan	950 kuruş	50 kuruş	19 adet
Neferat-ı ....?	2900 kuruş	100 kuruş	29 adet
Neferat-ı ....?	800 kuruş	40 kuruş	20 adet

Tablodaki verilerde gedikli, zabitan ve sair mevcudu 363, taşra neferatı mevcudu ise 835'tir.

29 Ocak 1812 tarihinde Ülgünlü Hasan Kapudan komutasında olan Mesûdiye kalyonunda gedikli ve zabitan personel mevcudu 392 adet, taşra neferatı mevcudu ise 806 adettir. Bununla birlikte toplam mevcut 1198 adet olup personele ödenen toplam maaş 22580,5 kuruştur.²⁰⁰ 30 Temmuz 1812 tarihinde ise kalyonda gedikli ve zabitan mevcudu 365 adet, taşra neferatı mevcudu 742 olmak üzere toplam 1107 adet personel bulunmaktaydı. Gedikli ve zabitan personele ödenen ücret 19762 kuruş, taşra neferatına ödenen ücret 17295,5 kuruştur. Mevcut hesabı neticesinde 1107 personele ödenen toplam ücret 37057,5 kuruştur. Ocak ayındaki personel mevcudu Temmuz ayından daha fazla olmasına rağmen Temmuz ayında ödenen maaşın daha fazla olduğu görülmektedir.²⁰¹

17 Haziran 1815 tarihli kayıtlarda Tersâne-i Âmire’de bağlı bulunan Mesûdiye kalyonu süvarisi İnce Mehmet Kapudandır. Rüesa grubunda 11 personel, sudagabo ve vardıyan grubunda 8 adet, zabitan ve gedikli grubunda da 8 personel bulunmaktadır. Toplam 28 adet personele ödenen ücret 1730 kuruştur.²⁰²

18 Ekim 1816 tarihinde Mesûdiye kalyonunda görevli rüesa, zabitan, sertopi ve sudagabo’ların sayısı 29 ve aldıkları toplam ücret 2002 kuruş,²⁰³ 11 Kasım 1816 tarihinde ise rüesa, sudagabo, zabitan ve çavuşlardan oluşan 62 personelin aldığı toplam ücret de 3682 kuruştur.²⁰⁴

12 Ekim 1833 tarihinde Mesûdiye kalyonunda personel grubunda değişiklik göze çarpmaktadır. Yeniçeriliğin ilgasından sonra bahriye personeli içerisinde Asâkir-i Mansûre-i Bahriye adıyla bir grubun oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu tarihte kalyonda 285 personel bulunmakta ve aldıkları toplam ücret 9935 kuruştur. Mahiye Neferat-ı Asâkir-i Mansûre-i Bahriye grubu içerisinde 4 adet yüzbaşı, 3 adet mülazım, 11 adet çavuş, 16 adet rüesay-ı sefine, 134 adet neferat yer almaktadır. Yüzbaşı maaşı 205 kuruş, mülazım maaşı 120 kuruş, çavuş maaşı 40 kuruş, rüesay-ı sefine maaşı 30 kuruş, neferler de kendi içerisinde 80 kuruş, 50 kuruş, 40 kuruş ve 20 kuruş maaş almaktadır.

²⁰⁰ BOA, **D.BŞM.d.**, 7850, 14 M. 1227, 29 Ocak 1812.

²⁰¹ BOA, **D.BŞM.d.**, 7871, 20 B. 1227, 30 Temmuz 1812.

²⁰² BOA, **D.BŞM.d.**, 8047, 09 B. 1230, 17 Haziran 1815.

²⁰³ BOA, **KK.d.**, 5760, 26 Za. 1231, 18 Ekim 1816.

²⁰⁴ BOA, **D.BŞM.d.**, 41847, 20 Z. 1231, 11 Kasım 1816.

Taşra neferatı olarak 62 adet personel bulunmakta ve bunlar da kendi içerisinde 100 kuruş, 80 kuruş ve 20 kuruş maaş almaktadır. Gedikli grubunda da 5 adet personel bulunmaktadır. Bunlardan hoca-i evvel 158 kuruş, diğer hocalar da 104 ve 125 kuruş maaş almaktadır.²⁰⁵

14 Aralık 1833 tarihinde Mesûdiye kalyonunda 1093 personel bulunmaktadır. Personelin toplam maaşı 52312 kuruş olup bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir;²⁰⁶

Tablo 14. 1833 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

MAHİYE ASÂKİR-İ MANSÛRE-İ BAHİRİYE			
Personel	Maaşı	Birim Maaş	Miktar
Yüzbaşıyan sefine	3600 kuruş	360 kuruş	10 adet
Mülazımın	2400 kuruş	240 kuruş	10 adet
Çavuşan	2880 kuruş	80 kuruş	36 adet
Çavuş	55 kuruş	55 kuruş	1 adet
Çavuş	60 kuruş	60 kuruş	1 adet
Çavuş	130 kuruş	65 kuruş	2 adet
Rüesa	3480 kuruş	60 kuruş	58 adet
Rüesa	160 kuruş	40 kuruş	4 adet
Rüesa	770 kuruş	55 kuruş	14 adet
Rüesa	1050 kuruş	50 kuruş	21 adet
Rüesa	90 kuruş	45 kuruş	2 adet
Neferat	33680 kuruş	40 kuruş	842 adet
Nefer	35 kuruş	35 kuruş	1 adet
Nefer	250 kuruş	25 kuruş	10 adet
Nefer	480 kuruş	30 kuruş	16 adet
Nefer	80 kuruş	80 kuruş	1 adet
Nefer	940 kuruş	20 kuruş	47 adet
TOPLAM	50140 kuruş	1340 kuruş	1076 adet
MAHİYE NEFERAT GEDİKLÜYAN SEFERBERAN			
Hoca-i Evvel	316 kuruş	316 kuruş	1 adet
Hoca-i Sani	832 kuruş	208 kuruş	4 adet
Çavuşan	800 kuruş	80 kuruş	10 adet
Hoca	104 kuruş	104 kuruş	1 adet
İmam Efendi	120 kuruş	120 kuruş	1 adet
TOPLAM	2172 kuruş	828 kuruş	17 adet

²⁰⁵ BOA, D.BŞM.TRE.d., 15665, 27 Ca. 1249, 12 Ekim 1833.

²⁰⁶ BOA, D.BŞM.d., 10050, 01 Ş. 1249, 14 Aralık 1833.

11 Şubat 1834 tarihinde tutulan maaş kayıtlarında gemide 707 adet personel bulunmaktadır. Kalyonda görevli asâkir-i mansûriye-i bahriye grubu içerisinde yer alan 7 adet yüzbaşının maaşları 1260 kuruş (birim maaş 180 kuruş), 7 adet mülazımın maaşları 840 kuruş (birim maaş 120 kuruş), 30 adet çavuşan maaşları 1200 kuruş (birim maaş 40 kuruş), 63 adet onbaşıyan maaşları 1890 kuruş (birim maaş 30 kuruş), 583 adet neferat maaşları 11660 kuruş (birim maaş 20 kuruş), gedikliyan grubu içerisinde yer alan 1 adet hoca-i evvel maaşı 158 kuruş, 5 adet hoca-i sani maaşları 520 kuruş (birim maaş 104 kuruş), 1 adet imamın maaşı 60 kuruş, 10 adet çavuşan maaşları 400 kuruş (birim maaş 40 kuruş) olmakta olup toplam maaş miktarı 17988 kuruş etmektedir.²⁰⁷

31 Aralık 1834 tarihinde Mesûdiye kalyonunda 952 personel görev yapmaktadır. Bunlardan 10 adet yüzbaşı 1800 kuruş maaş (birim maaş 180 kuruş), 10 adet mülazım 1200 kuruş maaş (birim maaş 120 kuruş), 41 adet çavuş 1640 kuruş maaş (birim maaş 40 kuruş), 109 adet onbaşı 3270 kuruş (birim maaş 30 kuruş), 726 adet neferat 14520 kuruş (birim maaş 20 kuruş) ve 37 adet neferat 370 kuruş (birim maaş 10 kuruş) olmak üzere toplam 22800 kuruş maaş almaktadır. Yine kalyonda görevli 1 adet hoca-i sani 158 kuruş maaş, 2 adet hoca 250 kuruş maaş (birim maaş 125 kuruş), 4 adet hoca 416 kuruş maaş (birim maaş 104 kuruş), 1 adet imam 60 kuruş maaş, 1 adet eczacı 250 kuruş maaş, 10 adet çavuş-ı kapudane 400 kuruş maaş (birim maaş 40 kuruş) almakta olup toplam 1534 kuruş maaş almaktaydı. Tüm personelin toplam maaşı 24334 kuruştur.²⁰⁸

10 Ağustos 1835 tarihinde Mesûdiye kalyonunda 633 personel görev yapmakta ve aldıkları toplam maaş miktarı 16269 kuruş,²⁰⁹ 19 Ekim 1836 tarihinde 590 personel ve aldıkları toplam maaş 14577 kuruş,²¹⁰ 13 Şubat 1837 tarihinde 601 personel ve aldıkları toplam maaş 14933,5 kuruştur.²¹¹

²⁰⁷ BOA, **D.BŞM.TRE.d.**, 15672, 01 L. 1249, 11 Şubat 1834.

²⁰⁸ BOA, **D.BŞM.TRE.d.**, 15682, 29 Ş. 1250, 31 Aralık 1834.

²⁰⁹ BOA, **D.BŞM.TRE.d.**, 15687, 15 R. 1251, 10 Ağustos 1835.

²¹⁰ BOA, **D.BŞM.d.**, 10360, 07 B. 1252, 19 Ekim 1836.

²¹¹ BOA, **C.BH.**, 66-3101, 07 Za. 1252, 13 Şubat 1837.

17 Ekim 1837 tarihinde Mesûdiye kalyonunda toplam 486 personelin görev yapmakta olup aldıkları toplam maaş miktarı 14587 kuruştur. Bu personelin kimlerden oluştuğu ve nereli oldukları hakkındaki bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.²¹²

Tablo 15. 1837 Yılı Mesudiye Kalyonunda Görevli Personel ve Maaşları

PERSONEL	GÖREVİ	MAAŞ
Osman	Kapudan	900 kuruş
Gölpazarlı Mustafa bin İbrahim	İmam	60 kuruş
Kasımpaşalı Ali bin Ali	Hoca-i Evvel	141 kuruş
Kasımpaşalı Ahmet bin Arif	Hoca-i Evvel	141 kuruş
Kasımpaşalı Kamil bin Abdullah	Hoca-i Evvel	141 kuruş
Sinoplu Süleyman	Hoca-i Şorba	125 kuruş
Tophaneli Mehmet bin Mehmet	Hoca-i Şorba	125 kuruş
Trabzonlu Tahir bin Ömer	Hoca-i Jurnal	104 kuruş
Mehmet	Yüzbaşı	180 kuruş
BİRİNCİ BÖLÜK		
Kasımpaşalı Mehmet bin Hasan	Yüzbaşı Ağa	360 kuruş
Küçük Mustafapaşalı Halil bin Mustafa	Mülazım Ağa	120 kuruş
Çırpanlı Hamid bin Hasan	Çavuş-ı Evvel	40 kuruş
Çırpanlı Mehmet bin Halil	Çavuş-ı Sani	80 kuruş
Lefkeli Hasan bin Ahmet	Çavuş-ı Salis	40 kuruş
Bursalı Hüseyin bin Hüseyin	Çavuş-ı Rabi	40 kuruş
İşkodralı Şaban bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Kavaklı Mustafa bin Halil	Nefer	20 kuruş
Keşanlı Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ali bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Bafralı Mehmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Osman	Nefer	20 kuruş
Korlu Ferhad bin Abdullah	Nefer	20 kuruş
Bursalı Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Kayserili İbrahim bin Osman	Nefer	20 kuruş
Bartınlı İbrahim bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Bergamalı Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
Diyarbakırlı Yusuf bin Şerif	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Hüseyin bin Said	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu İsmail bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kütahyalı Halil bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Halebli Rahman bin Mustafa	Nefer	20 kuruş

²¹² BOA, D.BŞM.TRE.d., 15711, 17 B. 1253, 17 Ekim 1837.

Mihaliçli Süleyman bin Ali	Nefer	20 kuruş
Zincanlı İsmail bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Zincanlı Ali bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Mustafa bin Ahmet	Onbaşı	30 kuruş
Çırpanlı Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kastamonulu Ahmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Mehmet bin Osman	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Mehmet bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Abdülkadir bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Mihaliçli Halil bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bursalı Hüseyin bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hasan bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Alaplılı Mehmet bin Hasan	Onbaşı	30 kuruş
Bartınlı Hüseyin bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Bafırlı Emin bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Mustafa bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Ünyeli Hasan bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hasan bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mustafa bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hüseyin bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ortalı Ahmet bin Ali	Onbaşı	30 kuruş
Ülgünlü İbrahim bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Diyarbakırlı Abdullah bin Ali	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Mehmet bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Halil bin Kasım	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Talib bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Hasan	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Ömer bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Hasan bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Kaseli İbrahim bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
İzmirli Mehmet bin Yusuf	Onbaşı	30 kuruş
Ünyeli Mehmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ünyeli Osman	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Mehmet bin Osman	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ali bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ali bin Halil	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Süleyman bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ali bin Pir	Nefer	.....
Trabzonlu Salih bin Selim	Nefer	.....

Bodrumlu Mustafa bin Mehmet	Onbaşı	30 kuruş
Bolulu Ali	Nefer	20 kuruş
Sirozlu Hasan bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Mersinli Mustafa bin Halil	Nefer	20 kuruş
Kaseli Musa bin Halil	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hüseyin bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Gelibolulu Emin bin Hüseyin	Onbaşı	30 kuruş
Kırımlı İbrahim	Nefer	20 kuruş
Bartınlı İbrahim bin Ali	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Halil bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kaseli Osman bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Ordulu Ömer bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mustafa bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bartınlı İsmail bin Halil	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Osman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Gelibolulu İbrahim bin Mehmet	Onbaşı	30 kuruş
Kastamonulu Recep bin İlyas (Sılasında)	Nefer	20 kuruş
Yalkabadlı Ömer bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Mehmet bin Dursun	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ahmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Ünyeli Mahmud bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Osman bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ali bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Halil bin İsmail	Onbaşı	30 kuruş
Osmancıklı İbrahim bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ömer bin Salih	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ali bin Abdullah	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hasan bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Hasan bin Osman	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Mehmet bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Ömer bin Hasan	Nefer	20 kuruş
İKİNCİ BÖLÜK		
Galatalı Ali	Yüzbaşı	180 kuruş
İskilipli Ali bin Halil	Çavuş	40 kuruş
Üsküplü Mustafa bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Kaseli Osman bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Ömer bin Hasan	Nefer	20 kuruş

Mısırlı Ali bin Osman	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Halil bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Bergamalı İbrahim bin Osman	Nefer	20 kuruş
Oflu İsmail bin Abdurrahman	Nefer	20 kuruş
Vizeli Hasan bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Kaseli Ali bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Ankaralı Mustafa bin Ali	Onbaşı	30 kuruş
Bafralı Ali bin Ali	Nefer	20 kuruş
Abdurrahman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Bergamalı Salih bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Mustafa bin Abdullah	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Feyzullah bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Bartınlı Halil bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Ordulu Ali bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
İçelli Mehmet bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
İzmirli Ali bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Mustafa bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bafralı Mehmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
İspartalı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Tahir bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Salih bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Asitaneli İbrahim bin Mesud	Nefer	20 kuruş
ÜÇÜNCÜ BÖLÜK		
Asitaneli Halil bin Mehmet	Mülazım Ağa	120 kuruş
Alaiyeli Mustafa bin ahmet	Porsun Ağa	70 kuruş
Konyalı Seyyid bin Ali	Çavuş-1 Evvel	200 kuruş
Üsküdarlı Salih bin Salih	Çavuş-1 Sani	40 kuruş
İzmirli Hasan bin Mustafa	Çavuş-1 Salis	40 kuruş
Ankaralı Mehmet bin Ali	Çavuş-1 Rabi	40 kuruş
İznikli Abdülkerim bin İbrahim	Onbaşı	30 kuruş
Aydınlı Hüseyin bin Ali	Nefer	20 kuruş
Vizeli Abdi bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ali bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Hemşinli Emin bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Hemşinli İbrahim bin Ali	Nefer	20 kuruş
Ma'denli Süleyman bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Vezirköprülü Mehmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Mehmet bin Halil	Nefer	20 kuruş
Taşköprülü İbrahim bin Memiş	Nefer	20 kuruş
Vizeli Mehmet bin Mustafa	Nefer	20 kuruş

Ahmet bin Ömer	Onbaşı	30 kuruş
Hemşinli Mahmud bin Numan	Nefer	20 kuruş
Hemşinli Mustafa bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Uşaklı Hasan bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Vezirköprülü Hüseyin bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Hemşinli Mahmud bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Mehmet bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Memiş bin Ali	Nefer	20 kuruş
Bursalı Ömer bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ispartalı Mehmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Mehmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Mehmet bin Halil	Onbaşı	30 kuruş
Kayserili İsmail bin Ali	Nefer	20 kuruş
Bafra Hüseyin bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Hüseyin bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Bursalı Ali bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Bursalı Osman bin Veli	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli bin Bekir	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ahmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Ürgüplü Mahmud bin Kahraman	Nefer	20 kuruş
Vizeli Hasan bin Yusuf	Nefer	20 kuruş
Osman bin İbrahim	Baş Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Ahmet bin Abdullah	Nefer	20 kuruş
İstefanlı Ahmet bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Mustafa	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Ali bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Süleyman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ülgünlü Hüseyin bin Hasan	Nefer	20 kuruş
İskilipli Hüseyin bin Abdullah	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Osman bin Recep	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ali bin Mehmet	Baş Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Mehmet bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu İbrahim bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Ali bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Tahir bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
İbrahim bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Bilal bin Attar	Nefer	20 kuruş
İzmirli Süleyman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
İzmir Mustafa	Baş Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Mehmet bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Mısırlı Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş

Sürmeneli Tahir bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Ahmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Kaseli Feyzullah	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Abdülkerim bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Kaseli Halil bin Osman	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Hüseyin bin Osman	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Kahraman bin Ali	Nefer	20 kuruş
Kaseli İbrahim bin Ali	Baş Nefer	20 kuruş
Vizeli Ömer bin Osman	Nefer	20 kuruş
Vizeli Mehmet bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Hasan bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Halil bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
İçelli Naci bin Tahir	Nefer	20 kuruş
Bergamalı Hasan bin mMehmet	Nefer	20 kuruş
DÖRDÜNCÜ BÖLÜK		
Oflu Süleyman bin İsmail	Yüzbaşı Ağa	180 kuruş
Trabzonlu Ali bin Mehmet	Çavuş-ı Evvel	120 kuruş
Kayserili Süleyman bin Musa (Sılasında)	Çavuş-ı Sani	.....
Vezirköprülü Halil bin Hüseyin	Çavuş-ı Salis	40 kuruş
Kastamonulu Salih bin İsmail	Çavuş-ı Sani	40 kuruş
Değirmendereli İbrahim bin Ahmet	Onbaşı	30 kuruş
Sinoplu Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Gönenli Hüseyin bin Ali	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağlı Hasib bin Ali	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağlı Hüseyin bin Ali	Nefer	20 kuruş
Malkaralı Hasan bin Musa	Nefer	20 kuruş
Ankaralı Ahmet bin Emin	Nefer	20 kuruş
Malkaralı Ömer bin Abdülkadir	Nefer	20 kuruş
Diyarbakirli Mehmet bin Osman	Nefer	20 kuruş
Malkaralı Halil bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ankaralı Mustafa bin Musa	Onbaşı	30 kuruş
Balıkesirli İsa bin Halil	Nefer	20 kuruş
Bafıralı Mahmut bin Halil	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu İsmail bin Osman	Nefer	20 kuruş
Ünyeli Mehmet bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Salih bin Osman	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Mahmut bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
İncikli Hüseyin bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Sasonlu Mehmet bin Bekir	Nefer	20 kuruş
İçelli Mehmet bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Raşid bin Mehmet (Sılasında)	Onbaşı	30 kuruş
Gümüşhaneli İsmail bin Osman	Nefer	20 kuruş

Sürmeneli Tahir bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Ahmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Kaseli Feyzullah	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Abdülkerim bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Kaseli Halil bin Osman	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Hüseyin bin Osman	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Kahraman bin Ali	Nefer	20 kuruş
Kaseli İbrahim bin Ali	Baş Nefer	20 kuruş
Vizeli Ömer bin Osman	Nefer	20 kuruş
Vizeli Mehmet bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Hasan bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Halil bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
İçelli Naci bin Tahir	Nefer	20 kuruş
Bergamalı Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
BEŞİNCİ BÖLÜK		
Hamza bin Mehmet	Çavuş-1 Evvel	40 kuruş
Tekeli Osman bin Ali	Çavuş-1 Sani	200 kuruş
Ömer bin İbrahim (Sılasında)	Onbaşı	30 kuruş
Karahisarlı İbrahim bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Abdurrahim bin Osman	Nefer	20 kuruş
Mustafa bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Şaban bin Numan	Nefer	20 kuruş
Yusuf bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Salih bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu İbrahim bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Sinoplu İbrahim bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Ali bin Mustafa	Nefer	40 kuruş
Kastamonulu Ömer bin Salih	Baş Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ali	Nefer	20 kuruş
Kastamonulu Mehmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Halil bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Memiş bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Osman bin Ali	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Mustafa bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ahmet bin İsmail	Nefer	40 kuruş
Vizeli Hasan bin Yakup (Fırar)	Nefer	.....
Trabzonlu Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
ALTINCI BÖLÜK		
Ortalı Ahmet bin Hüseyin	Mülazım Ağa	120 kuruş
Ünyeli Feyzullah bin Mehmet	Çavuş-1 Evvel	120 kuruş
Ayaşlı Ahmet bin Mehmet	Çavuş-1 Sani	40 kuruş

Balıkesirli Mehmet bin Halil	Onbaşı	60 kuruş
Trabzonlu Pir bin Abdülkadir	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Mahmud bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Ünyeli Hüseyin bin Yusuf	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Ali bin Abdullah	Nefer	.....
Mehmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Ahmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Zülfikar bin Yusuf	Nefer	20 kuruş
Ülgünlü Hüseyin bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Giresunlu Hüseyin bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Cevahir bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu İbrahim bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Diyarbakırlı Mustafa	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Osman	Nefer	20 kuruş
İzmirli Ali bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Hüseyin bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Giresunlu Musa bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Trabzonlu Ali bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
İskilipli Ali bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gölpazarlı Abdi bin İsa	Onbaşı	30 kuruş
Bolulu Ahmet bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
İzmirli İsmail bin Osman	Nefer	20 kuruş
Borlu Ahmet bin Osman	Nefer	20 kuruş
Sivaslı Mustafa bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kastamonulu Ali bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Ma'denli Mehmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
YEDİNCİ BÖLÜK		
Ülgünlü Zeynel bin Nuri	Yüzbaşı Ağa	180 kuruş
Gönenli Veli bin Hüseyin	Çavuş-ı Evvel	40 kuruş
Eskişehirli Mustafa bin Abdullah	Çavuş-ı Sani	40 kuruş
Balıkesirli Ahmet bin Halil	Çavuş-ı Salis	40 kuruş
Kayserili Hasan bin Mehmet	Çavuş-ı Sani	30 kuruş
Trabzonlu Hasan bin İbrahim	Onbaşı	30 kuruş
Termiyeli Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Mustafa bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Bafralı Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Memiş bin Ali	Nefer	20 kuruş
Filyoslu Süleyman bin Ali	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Hüseyin bin Ali	Nefer	20 kuruş
Samsunlu Mehmet bin Sarı	Nefer	20 kuruş

Trabzonlu Süleyman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Vizeli Mehmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Safranbolulu Mehmet bin Mehmet	Onbaşı	30 kuruş
Kaseli Kasım bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Hasan bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Ali bin İdris	Nefer	20 kuruş
Kaseli Abdullah bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Bafralı Mahmut bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Hasan bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Ali bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Selanikli Ahmet bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bursalı İbrahim bin Ali	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Süleyman bin Mahmut	Onbaşı	30 kuruş
Vizeli Seyyid bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Bafralı Ali bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Ordulu Hüseyin bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Bafralı Mehmet bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Karahisarlı İbrahim bin Numan	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Mehmet bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Mustafa bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Giresunlu İbrahim bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Safranbolulu İsmail bin Hasan	Onbaşı	30 kuruş
Giresunlu Ali bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Mehmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Ahmet bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Mustafa bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Pir bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Ömer bin Mahmut	Nefer	20 kuruş
Ciddeli Hüseyin bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Ciddeli Hüseyin bin Osman	Nefer	20 kuruş
Gelibolulu Yakup bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Vanlı Mustafa bin Yusuf	Onbaşı	30 kuruş
Kayserili İbrahim bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Ahmet bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kastamonulu Hüseyin bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
İbrahim bin Hasan	Nefer	20 kuruş
İnebolulu Ali bin Osman	Nefer	20 kuruş
Giresunlu Musa bin Mehmet (Sılasında)	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Mustafa bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Mehmet bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Salih bin İsmail	Nefer	20 kuruş

Gideroslu Ali bin Emrullah	Nefer	20 kuruş
Sirozlu Bayram bin Cafer	Onbaşı	30 kuruş
Sinoplu Ahmet bin Dursun	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Yusuf bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Hüseyin bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Ali bin Ali	Nefer	20 kuruş
Sinoplu Osman bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Sürmeneli Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
Oflu Salih bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Mucurlu Mehmet bin Veli	Onbaşı	30 kuruş
Dimetokalı Ahmet bin Salih	Nefer	20 kuruş
İznikli Hüseyin bin İsmail	Nefer	20 kuruş
İskilipli Mustafa bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Kayserili Ahmet bin Ali	Nefer	20 kuruş
Ordulu Ahmet bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Çarşambalı Ali bin Hasan	Nefer	20 kuruş
Kavaklı Hamza	Nefer	20 kuruş
Bafralı Ali bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
İskilipli Feyzullah bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Oflu Abdullah bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Yomralı Hüseyin bin Osman	Nefer	20 kuruş
Vizeli Mustafa bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ömer bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Osman bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Ali bin Salih	Nefer	20 kuruş
Gideroslu Hüseyin bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Hemşinli Halil	Nefer	20 kuruş
Kasımpaşalı Nuri bin Süleyman	Onbaşı	30 kuruş
Çarşambalı Abdurrahman bin Osman	Nefer	20 kuruş
Termiyeli Musa bin Dursun	Nefer	20 kuruş
İncikli Mehmet bin Ahmet	Nefer	20 kuruş
Gideroslu Bilal bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
Gideroslu Süleyman bin İsmail	Nefer	20 kuruş
Gideroslu Yusuf bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Gideroslu Mehmet bin Ayas	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağlı Ömer bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Gelibolulu Ali bin Mustafa	Onbaşı	30 kuruş
Tekfurdağlı Hüseyin bin Ali	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağlı Hasan bin Mehmet	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağlı Hasan bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Keşanlı İbrahim bin Halil	Nefer	20 kuruş
Keşanlı Ahmet bin Ömer	Nefer	20 kuruş

İpsalalı Ali bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Keşanlı Mehmet bin İbrahim	Nefer	20 kuruş
Mustafa bin Ali	Nefer	20 kuruş
Tekfurdağı Ali bin Süleyman	Nefer	20 kuruş
BÖLÜK MUSİKAR		
Kavaklı Hasan bin Osman	Onbaşı	30 kuruş
Trabzonlu Memiş bin Ömer	Nefer	20 kuruş
Tirebolulu Halil bin Dursun	Nefer	20 kuruş
Tirebolulu Ahmet bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Hasan bin Osman	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Ali bin Hüseyin	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ömer bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Dursun bin Mustafa	Nefer	20 kuruş
Gümüşhaneli Hasan bin Mahmud	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Ahmet bin Memiş	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Kasım bin Kasım	Nefer	20 kuruş
Trabzonlu Osman bin Osman	Nefer	20 kuruş
Sasonlu Süleyman bin Pir	Nefer	20 kuruş
İzmirli Ali bin Osman	Nefer	20 kuruş
ÇAVUŞAN		
Galatalı Ali bin Osman	Çavuş	40 kuruş
Kasımpaşalı Hasan bin Hüseyin	Çavuş	40 kuruş
Trabzonlu Ahmet bin Hüseyin	Çavuş	40 kuruş
Karadenizli Mehmet bin Hüseyin	Çavuş	40 kuruş
Galatalı Ali bin Recep	Çavuş	40 kuruş
Kasımpaşalı İbrahim bin Osman	Çavuş	40 kuruş
Galatalı Abdullah bin Yakup	Çavuş	40 kuruş
Asitaneli Hüseyin bin Halil	Çavuş	40 kuruş
Galatalı Mehmet bin Halil	Çavuş	40 kuruş

Bunun yanında kalyonda Redif bölümü de bulunmaktadır. Bu bölüm 59 neferden oluşmakta ve aldıkları toplam maaş 1125 kuruştur. Belgede görevli personelin çoğunluğunun Karadeniz bölgesinden gelenlerin oluşturduğu görülmektedir. Karadeniz bölgesinden Bafra, Bartın, Trabzon ve Gümüşhane öne çıkan illerdendir. Tablodan anlaşıldığı üzere denizci personel seçiminde denize kıyısı olan bölgelerin öncelikli olarak tercih edilmiştir.

18 Ocak 1838 tarihinde Mesûdiye kalyonunda 843 personel bulunmaktadır. Kalyon kendi içerisinde personel dağılımında 11 bölüğe ayrılmıştır. Kalyonun personeline bakıldığında;²¹³

- Kalyonun süvarisi Pir Mehmet Kapudan ve aldığı maaş 1500 kuruş,
- Kalyonun imamı Giresunlu Mustafa bin İbrahim ve aldığı maaş 60 kuruş,
- Kalyon Hocası Kasımpaşalı Ahmet bin Arif ve maaşı 141 kuruş,
- Kalyon Hocası Sinoplu Selman bin Mustafa ve maaşı 125 kuruş,
- Kalyon Hocası Kasımpaşalı Kâmil ve maaşı 141 kuruş,
- Kalyon Hocası Trabzonlu Tahir bin Ömer ve maaşı 104 kuruş,
- Kalyon Hocası Kasımpaşalı Ali bin Ali ve maaşı 158 kuruş,
- Kapudane-i Hümayun Mustafa Bey ve maaşı 5000 kuruştur.

Kalyona ait birinci bölümde 98 personel bulunmakta ve aldıkları ücret 2250 kuruş, ikinci bölümde 68 personel personel bulunmakta ve aldıkları ücret 1680 kuruş, üçüncü bölümde 107 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 2620 kuruş, dördüncü bölümde 102 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 2610 kuruş, beşinci bölümde 98 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 2280 kuruş, altıncı bölümde 103 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 2590 kuruş, yedinci bölümde 92 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 1990 kuruş, sekizinci bölümde 36 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 730 kuruş, dokuzuncu bölümde 20 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 430 kuruş, onuncu bölümde 65 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 1500 kuruş, onbirinci bölümde 36 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 810 kuruş, çavuş-ı kapudane-i hümayun grubunda ise 10 personel bulunmakta ve aldıkları maaş 400 kuruştur. Kalyonda görevli 843 personelin toplam maaşı 27119 kuruştur.

1793 Yılında İrade-i Cedîd hazinesi kuruluşuna kadar donanma ile tersaneye ait giderler Hazine-i Amire'den karşılanmıştır. 1784-1785 yıllarında Hazine-i Amire kayıtlarına göre tersane ve donanma masrafları için yılda 1.4 milyon kuruş harcama

---

²¹³ BOA, **D.BŞM.TRE.d.**, 15721, 21 L. 1253, 18 Ocak 1838.

yapılmış olmakla birlikte bu rakam toplam giderin %7-8'ini oluşturmaktadır.²¹⁴

Tersane ve donanma giderlerinin artması hazineye ekstra bir yük getirmiştir. Bu nedenle Tersane Hazinesi kurulması fikri gündeme gelmiş ve 1805 yılında da bu hazine kurulmuştur. Ancak buna rağmen Hazine-i Amire'den tersane masrafları için ödenek ayrılmaktaydı. Hazine'den, tersane masrafları için 1809 yılında 1.209.000 kuruşluk bir ödenek ayrılmıştı. Bu rakam hazinenin yıllık gelirinin %6'sını oluşturmaktaydı. 1813 yılında da tersane için 1.218,323 kuruşluk bir ödenek ayrılmıştır. Hazinenin 1813 yılındaki toplam gelirinin 18.75,490 kuruş olduğuna bakılırsa bu rakam gelirin %7'sine tekabül etmekteydi.²¹⁵

Tersane Hazinesinin gelir ve gider değerlerine bakıldığında,²¹⁶

1805 yılında gelir 4.596.684,5 kuruş, gider 4.583.085,5 kuruş,

1808 yılında gelir 4.066.539 kuruş,

1812 yılında gelir 3.649.500,5 kuruş, gider 3.592.856,5 kuruş,

1815 yılında gelir 5.549.399,5 kuruş, gider 5.392.291,5 kuruş,

1816 yılında gelir 6.507.881 kuruş, gider 6.391.719,5 kuruş,

1817 yılında gelir 6.101.971,5 kuruş, 5,985.340,5 kuruş,

1818 yılında gelir 5.832.257 kuruş, gider 5.774.485,5 kuruş,

1819 yılında 6.192.812 kuruş, gider 6.167.097,5 kuruş,

1821-1822 yılında gelir 16.578.110 kuruş, gider 16.572.866 kuruş,

1837 yılında gelir 22.354.500 kuruş, gider 26.132.000 kuruştur.

Gelir ve gider hesaplamasına bakıldığında 1821 yılından sonra Tersane Hazinesi kurulduğu yıla nazaran %100 büyüme göstermiştir. 1825 yılından sonra %200, 1830 yılından sonra ise %300 büyüme göstermiştir.²¹⁷ Bu durumda personel harcamalarının toplam hazine giderleri içerisinde büyük bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

²¹⁴ Yavuz Cezar, **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi**, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1986, s.208.

²¹⁵ A.e, s.210, 211.

²¹⁶ A.e, s.225.

²¹⁷ A.e, s.226.

Tablo 16. 1838 Yılı Mesûdiye Kalyon Personel Listesi

BİRİNCİ BÖLÜK		
Personel	Maaş	Personel Adedi
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Çavuş	40 kuruş	3
Onbaşı	30 kuruş	7
Nefer	20 kuruş	87
İKİNCİ BÖLÜK		
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Çavuş	40 kuruş	3
Mülazım	120 kuruş	1
Onbaşı	30 kuruş	6
Nefer	20 kuruş	45
Nefer	15 kuruş	12
ÜÇÜNCÜ BÖLÜK		
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Mülazım	120 kuruş	1
Porsun	70 kuruş	1
Çavuş	40 kuruş	4
Onbaşı	30 kuruş	9
Nefer	20 kuruş	91
DÖRDÜNCÜ BÖLÜK		
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Mülazım	120 kuruş	2
Çavuş	40 kuruş	3
Sertopi	90 kuruş	1
Onbaşı	30 kuruş	8
Nefer	20 kuruş	85
BEŞİNCİ BÖLÜK		
Mülazım	120 kuruş	2
Çavuş	40 kuruş	1
Onbaşı	30 kuruş	7
Nefer	20 kuruş	88
ALTINCI BÖLÜK		
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Mülazım	120 kuruş	2
Çavuş	40 kuruş	4
Onbaşı	30 kuruş	10
Nefer	20 kuruş	86

YEDİNCİ BÖLÜK		
Personel	Maaş	Personel Adedi
Yüzbaşı	180 kuruş	1
Çavuş	40 kuruş	2
Onbaşı	30 kuruş	5
Nefer	20 kuruş	72
Nefer	10 kuruş	12
SEKİZİNCİ BÖLÜK		
Onbaşı	30 kuruş	1
Nefer	20 kuruş	35
DOKUZUNCU BÖLÜK		
Onbaşı	30 kuruş	3
Nefer	20 kuruş	17
ONUNCU BÖLÜK		
Mülazım	180 kuruş	1
Çavuş	120 kuruş	1
Onbaşı	40 kuruş	6
Nefer	90 kuruş	57
ONBİRİNCİ BÖLÜK		
Çavuş	40 kuruş	4
Onbaşı	30 kuruş	1
Nefer	20 kuruş	31

25 Haziran 1840 tarihinde yapılan yoklamada Asâkir-i Bahriye birinci alayın donanma-yı hümayunda bulunan 14 adet geminin zabitan ve neferat miktarının tespit edildiği kayıtlarda Mesûdiye kalyonunda 73 adet personelin olduğu tespit edilmiş olup ayrıca jurnal mevcudu ve gayr-i mevcudun ise 2113 olduğu belirtilmiştir.²¹⁸

Aralık 1843 tarihinde Mesûdiye kalyonunda, 1 adet süvari-i evvel, 1 mülazım-ı kapudane, 1 hoca-i sancak, 1 hoca-i kapudane, 5 yüzbaşıyan, 6 mülazıman, 1 sertopi, 5 çavuşan, 1 serdümen, 7 onbaşıyan ve 55 neferat bulunmaktadır.²¹⁹

17 Temmuz 1849 yılı kayıtlarında Mesûdiye kalyonunda 1 miralay, 1 kaymakam, 2 yüzbaşı kapudan, 1 imam, 7 hoca, 8 yüzbaşıyan, 9 mülazıman, 6 sertopi, 6

²¹⁸ BOA, C.BH, 189-8874, 24 R. 1256, 25 Haziran 1840.

²¹⁹ DTA, MB.d, 158, 30 Ts. 1259, 12 Aralık 1843.

porsun, 41 çavuşan, 6 serdümen, 10 ağa-yı bölük, 104 onbaşıyan, 577 neferat, 25 hasta personel ile birlikte toplam 804 personel bulunmaktadır.²²⁰

12 Aralık 1849 kayıtlarında yine kalyonda 758 personel bulunduğu görülmektedir. Bunlar; 1 miralay, 1 kaymakam, 1 kolağası, 1 yüzbaşı kapudan, 6 hoca, 1 imam, 9 yüzbaşıyan, 10 mülazıman, 6 sertopi, 7 porsun, 47 çavuşan, 8 serdümen, 8 ağa-yı bölük, 104 onbaşıyan ve 548 neferattan oluşmaktadır.²²¹

10 Ağustos 1851 yılında 21 adet gemide personel yoklaması yapılmış ve Mesûdiye kalyonunda 728 personel olduğu tespit edilmiştir. 21 adet geminin toplam personel mevcudu 5254 olup aşağıdaki tabloda sunulmuştur;²²²

Tablo 17. Beşiktaş'ta Demirli Gemilerdeki Personel Miktarı

GEMİ	CİNSİ	PERSONEL ADEDİ
Mahmudiye	Üç Ambarlı Kalyon	730
Mesûdiye	Üç Ambarlı Kalyon	728
Peyk-i Meserret	Kalyon	525
Nusretiye	Kalyon	532
Muhbir-i Sürûr	Vapur	307
Mecidiye	Vapur	214
Taif	Vapur	217
Feyz-i Barî	Vapur	205
Saik-i Şadi	Vapur	221
Şihab-ı Bahrî	Fırkateyn	320
Navek-i Bahrî	Fırkateyn	327
Fazlullah	Fırkateyn	242
Mesir-i Ferah	Korvet	175
Nir-i Zafer	Brik	84
Nüvid-i Fütuh	Brik	78
Tali'a	Brik	96
Tarz-ı Cedid	Uskuna	73
Neveser	Uskuna	79
Tair-i Bahrî	Vapur	58
Girid	Vapur	26
Pervin	Sefine	17

²²⁰ BOA, TSMA.e, 66-12, 26 Ş. 1265, 17 Temmuz 1849.

²²¹ BOA, TSMA.e, 66-14, 26 M. 1266, 12 Aralık 1849.

²²² BOA, TSMA.e, 66-19, 12 L. 1267, 10 Ağustos 1851.

1.2. Mesûdiye Kalyonu Onarımları ve Kullanılan Kereste Cinsleri

Mesûdiye kalyonunun onarım süreçlerinin başlangıcı ile ilgili olarak karşımıza çıkan bilgiler ışığında 1803 yılında kurşunlu mahzenden (Mahzen-i sürb), 17 Temmuz²²³ ve 7 Kasım 1803²²⁴ tarihinde birtakım masrafların yapıldığı görülmektedir. Geminin ihtiyacı için onarım malzemesi tedarik edilmiştir.

25 Ocak 1804 tarihinde büyük havuzda onarıma giren Mesûdiye kalyonu için Cebehane-i Âmire ve Saraçhane-i Âmire mevcudundan 200 kantar (11.290 kg) kurşun talep edilmiştir. Önceki sene eski Tersâne Emîni Reşit efendinin bildirdiğine göre donanma kalyonları için her birinin vukıyyesi 23 pare olmak üzere 140 kantar (7.903 kg) olarak tedarik edilmiş olup toplam maliyeti 3.542 kuruştur. Önceki seneden farklı olarak bu defa vukıyyesi 23 pare olarak 150 kantar (8.467 kg.) Saraçhane mevcudundan Tersâne-i Âmire'ye verilmiş ve toplam maliyeti 3.795 kuruş hesaplanmıştır.²²⁵

11 Mart 1804 tarihinde Mesûdiye kalyonu tamiri için bir takım keresteye ihtiyaç duyulmuştur. Kullanılan kereste cinsleri ve miktarları aşağıda belirtilmiştir;²²⁶

- 30 adet elvah-ı meşe,	- 9 adet ser kütük çifte-i karaağaç
- 253 adet çam-ı çifte,	- 3 adet yeke-i dümen-i kalyon
- 103 adet elvah-ı çam-ı çifte,	- 3 adet ser kütük karaağaç
- 238 adet elvah-ı koğuş-ı çam-ı kalyon,	- 6 adet sütun-ı çam karaağaç
- 6 adet tulumbalık karaağaç,	
- 189 adet elvah-ı koğuş çam-ı çifte-i kalyon,	
- 5 adet bükme-i kalyon,	
- 3 adet bodoslama-i ser kalyon,	
- 3 adet feleng-i gürgen kalyon,	

²²³ BOA, D. BŞM.TRE. d, 15396, 27 Ra.1218, 17 Temmuz 1803.

²²⁴ BOA, D.BŞM.TRE. d, 15422, 22 B. 1218, 07 Kasım 1803.

²²⁵ BOA, C.BH, 27-1295, 12 L. 1218, 25 Ocak 1804, Ayrıca Bkz. Zorlu, **Osmanlı ve Modernleşme, III.Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği**, s. 277.

²²⁶ BOA, C.BH, 180-8475, 29 Za. 1218, 11 Mart 1804.

9 Haziran 1804 tarihli Mesûdiye kalyonu tamiri için kullanılan keresteler ve miktarlarını belirtir belgeye göre kalyonda; ²²⁷

- 198 adet elvah-ı kalyon-ı çifte-i çam,
- 105 adet çam-ı çifte,
- 114 adet elvah-ı gürgen, 15 adet haclık,
- 40 adet elvah-ı kebir karaağaç,
- 13 adet bükme-i kalyon,
- 760 adet elvah-ı koğuş-ı çifte-i kalyon,
- 10 adet sütun-ı karaağaç, 4 adet bükme-i karaağaç,
- 63 adet kebir karaağaç,
- 165 adet koğuş-ı çam-ı çifte, 4 adet bodoslama-i kalyon,
- 62 adet elvah-ı koğuş-ı çam, 11 adet koğuş-ı çam,
- 7 adet ser kütük, 4 adet sütun-ı kebir, 6 adet sütun-ı kebir-i deste,
- 10 adet sütun-ı bayağı deste,
- 8 adet sütun-ı voynuk, 48 adet seren-i kadirga,
- 25 adet seren-i cunda tipi keresteler kullanılmıştır.

07 Ağustos 1804 tarihinde Mesûdiye kalyonu ve 3 adet kalyon için mefruşat masrafı olarak 4149 kuruş ödenmiştir. ²²⁸

09 Şubat 1813 tarihinde Mesûdiye kalyonu için gerekli olan 3224 kıta kereste Kocaeli ve havalisinden tersâne ser mimarı Mustafa halife tarafından gönderilmiştir. ²²⁹ Donanmada mevcut gemilerin onarımları için kereste genellikle Kocaeli ve havalisiden tedarik edilmekteydi. 02 Kasım 1813 tarihli belgede tamiri yapılacak olan Mesûdiye

²²⁷ BOA, C.BH, 143-6877, 29 S. 1219, 09 Haziran 1804.

²²⁸ BOA, C.BH, 81-3888, 29 R. 1219, 07 Ağustos 1804.

²²⁹ BOA, HAT, 48869, 07 S. 1228, 09 Şubat 1813.

kalyonu için İznikmid, Kazdağı, Sazlıdere taraflarından kereste tedarik edilmesi gerektiği bildirilmiştir.²³⁰

22 Nisan 1813 tarihinde Tersâne-i Âmire sahasında yeniden inşa olan bir adet fırkateyn ile Mesûdiye kalyonu için 7477 kıt'a kerestenin Kocaeli havalisi ve kerestekeş kazalardan tedarik edilerek gönderilmesi istenmiştir.²³¹

1808 tarihinde kalyon masraf defterinde Mesûdiye kalyonu için kullanılan başlıca malzemelere bakıldığında içerisinde, 3105 adet nühas-ı elvah cedit, 90 adet İngilterekâri nühas-ı elvah, 275 adet nühas-ı elvah-ı kebir, 960 adet nühas-ı mismar, 5000 adet kağıt hartuç, 15 kantar katran, 40 kıyye revgan ve 3 kıyye elvah-ı mismar bulunmaktadır.²³²

03 Ağustos 1816 tarihinde eski İznikmid Kereste Emni Hüseyin beye, Mesûdiye kalyonunun tamirinde kullanılacak vürdinar-ı çam ve çubuk-ı çam kereste fiyatının tahsili için 5000 kuruş teslim edilmiş diğer 13182 kuruş 13 paresi teslim edilmediğinden acilen ödenmesi talep edilmiştir.²³³ 07 Eylül 1816 tarihinde Mesûdiye için gerekli 5000 vukıyye bakır Tersâne-i Âmire'den karşılanmış ve bedeli olan 9995,5 kuruş 40 akçe Darphane-i Âmire'den tahsil edilmiştir.²³⁴

04 Ağustos 1826 tarihli belgede Tersâne-i Âmire'de mevcut gemilerin durumlarını gösterir belgede; Selimiye kalyonunun külli tamire ihtiyacı olduğu ve havuza girmesi gerektiği, Mesûdiye kalyonunun da aynı durumda olduğu, Fethiye kalyonunun tamir edilemeyecek durumda olduğundan feshedilmesi gerektiği, Mukaddime-i Hayr kalyonunun külli tamire ihtiyacı olduğu ve Mazhar-ı Tevfik fırkateyninin tamir edilemeyecek durumda olduğundan fesih edilmesi gerektiği bildirilmiştir.²³⁵

20 Kasım 1816 tarihinde 1815 ve 1816 yıllarında Mesûdiye kalyonu için kullanılan kereste cinsleri ve miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;²³⁶

²³⁰ BOA, C.BH, 50-2386, 08 Za. 1228, 02 Kasım 1813.

²³¹ BOA, C.BH, 101-4895, 29 R. 1228, 22 Nisan 1813.

²³² DTA, TRS.d, 93, 29 Z. 1223, 13 Mart 1808.

²³³ BOA, C.BH, 134-6479, 07 N. 1231, 03 Ağustos 1816.

²³⁴ BOA, TSMA.e, 1306-3, 14 L. 1231, 07 Eylül 1816.

²³⁵ BOA, HAT, 27925C, 29 Z. 1241, 04 Ağustos 1826.

²³⁶ BOA, D. BŞM. TRE.d, 15490, 29 Z. 1231, 20 Kasım 1816.

Tablo 18. 1815 Senesi Mesûdiye Kalyonu İçin Tertip Edilen Kereste

Kereste Cinsi	Miktarı
Omurga-i meşe	23 adet
Astar-1 Omurga-i Meşe	10 adet
Bodoslama-i ser-i kış	29 adet
Pare bodoslama-i ser	44 adet
Astar-1 ser-i bodoslama	---
Bodoslama-i kış	---
Astar-1 bodoslama-i kış	1 adet
Pıraçol-1 akreb-i kış	17 adet
Bir voltalı	---
İki voltalı	---
Iskarmoz-1 meşe	---
Pıraçol-1 palavra	45 adet
Kapak-1 döşek	---
Kanad-1 meşe	---
Kapak-1 kanad-1 meşe	2 adet
Yarım döşek	---
Döşek-i çifte	---
Döşek-i paşa	---
Eğri-i tahta-i meşe	50 adet
Sercabe-i meşe	22 adet
Çatal-1 bükme	---
Tırhandil-i meşe	---
Koğuş-1 çam	90 adet
Kemerelik çam-1 omurga	119 adet
Çatal-1 fırka?	---
Eygü-i meşe	---
Çifte-i yalı kütüğü lata-i kebir-i meşe	---
Babalık	2 adet
Irgat-1 zemin	8 adet
Irgat-1 çifte	4 adet
Tulumbalık	5 adet
Makaralık	---
Haclık	26 adet
Ser kütük-i çifte	---
Feleng-i gürgen	---
Yeke-i dümen	---
Kızak-1 gürgen	---
Dümen	---

Tablo 19. 1816 Senesi Mesûdiye Kalyonu İçin Tertip Edilen Kereste

Kereste Cinsi	Miktar
Astar-1 omurga-i meşe	49 adet
Bodoslama-i ser-i kış	31 adet
Bodoslama-i kış	---
Astar-1 bodoslama-i kış	2 adet
Pıraçol-1 akreb-i kış	18 adet
Tırhandil-i meşe	---
Döşek-i çifte	---
Kanad-1 meşe	---
Kapak-1 kanad-1 meşe	2 adet
İki voltalı bükme	198 adet
Pare bodoslama-i ser	---
Eğri-i tahta	100 adet
Çatal-1 fırka	---
Babalık	2 adet
Irgad-1 zemin	8 adet
Pıraçol-1 kebir	480 adet
Pıraçol-1 palavra	180 adet
Lata-i kebir-i meşe	---
Sercabe-i meşe	286 adet
Döşek-i çifte	112 adet
Serkütük-i çifte	---
Feleng-i gürgen	---
Çatal-1 bükme	179 adet
Sütun-1 kırca?	54 adet
Çifte-i yalı kütüğü lata-i kebir-i meşe	---
Yarım döşek	---
Eygü-i meşe-i bükme	71 adet
Bir voltalı bükme	27 adet
Döşek-i paşa	---
Kapak-1 döşek	---
Iskarmoz-1 bükme	1 adet
Koğuş-1 meşe	---
Mangalık? lata-i kebir-i çam	40 adet
Lata-i kebir-i çam	400 adet
Kemerelik çam-1 omurga	212 adet
Babalık	4 adet
Döşek-i çifte	9 adet
Irgad-1 çifte	2 adet

Irgad-ı kebir	2 adet
Tulumbalık	8 adet
Koğuş-ı çam	1500 adet
Makaralık ser kütük	10 adet
Hacılık	50 adet
Ser kütük-i çift	---
Ser kütük	9 adet
Dümen-i kebir	---
Yeke-i dümen	---
Irgad-ı zemin	8 adet
Kızak-ı gürgen	20 adet
Feleng-i gürgen	109 adet

1817 (1232) senesinde Tersâne-i Âmire’de inşa olan iki kıt’a kalyon ile büyük havuzda bulunan Mesûdiye kalyonu için Harmancık kazası ile Varna, Midye ve sair kazalardan tertip edilmesi emredilmiş 2000 kıt’a keresteden; 40’ar kıta döşek başı, çatal-ı bükme ve kapak-ı döşek, 10’ar kıt’a bir voltalı yarım döşek, 22 kıt’a eğe-i kalyon, 25 kıt’a ıskarmoz ve 20 kıt’a iki voltalı kereste olmak üzere toplam 207 kıt’a kerestenin kereste mimarlarından Yahya kalfa tarafından uygun ebatta ayarlanıp İğneada iskelesine getirilip oradan çekelevler vasıtasıyla Tersâne-i Âmire’de bulunan kereste mahzenine (Mahzen-i çûb) teslim edilmesi istenmiştir.²³⁷

17 Mayıs 1829 tarihli kayıtlarda Tersâne-i Âmire’de tamir edilmekte olan Mesûdiye ve Mahmudiye kalyonları için Ahu dağlarından 2924 kıt’a kereste tertip edilerek gönderilmesi talep edilmiştir.²³⁸

02 Haziran 1829 tarihli kayıttan ise henüz inşası tamamlanmamış Mahmudiye kalyonu ile tamir maksadıyla eski havuzda bulunan Mesûdiye kalyonlarının işlemlerinin bir an önce tamamlanması için gerekli kerestelerin derhal gönderilmesini, eğer gönderme işleminde gecikme yaşanırda sorumluların cezalandırılacağı hususu İznikmid ve Gemlik kereste nazırları ile kerestekeşan kazaların kuzat, hükkam, ayan ve voyvodalarına bildirilmiştir.²³⁹

²³⁷ BOA, C.BH, 124-6003, 20 S. 1236, 27 Kasım 1820.

²³⁸ BOA, C.BH, 227-10587, 13 Za. 1244, 17 Mayıs 1829.

²³⁹ BOA, C.BH, 57-2668, 29 Za. 1244, 02 Haziran 1829.

Mesûdiye için 1833 yılında Tersâne-i Âmire taşçısı tarafından hamam ve tuvalet için lazım olan üç adet taş satın alınmıştır. Taşların bedeli olan 908 kuruş tersâne hazinesinden karşılanmıştır.²⁴⁰ Donanma gemilerinin dört tanesinin kamaları için mefruşat takımı satın alınmış ve bu işlem için toplam 20330 kuruş 10 pare ödenmiş, Mesûdiye kalyonunun mefruşat masrafı ise 89 kuruş tutmuştur.²⁴¹

Havuzda tamir için bulunan Mesûdiye kalyonuna lazım olan 536 kıt'a kerestenin Kocaeli, Gönen ve Ahu dağlarından tertip edilip gönderilmesi istenmiştir.²⁴² 1842 senesinde Tefikiye kalyonu tamir için eski havuza alınmıştır. Bu sırada Ereğli'de inşa edilen Necm-i Şevket kalyonuna bakır kaplanması gerektiği için Tefikiye kalyonu yeni havuza alınmış ancak havuza sığmamıştır. Kalyonun folkun, astar ve cıvataları sökülüş ve yapılan inceleme sonucu tamamen çürük olduğu görülerek tamirine başlanmıştır. Tamir işlemleri sürdüğü sırada Tair-i Bahrî vapuru yeni havuza konulması gerektiğinden Tefikiye kalyonu yüzeysel bir şekilde kalafatlanarak havuzdan çıkarılmıştır. Aradan geçen iki ay sonunda kalyon tekrar havuza alınmış ancak diğer gemilerin tamir işlemleri sürdüğünden kalyonun tamir işlemi tamamlanamamıştır. Kalyon aradan geçen 18 ayda tamamen çürümüş dolayısıyla tekrar havuza alınması gerekmektedir. Ancak bu sırada iki havuzunda dolu olduğu, birinde Mesûdiye kalyonu diğerinde bir fırkateyn olduğu görülmüştür. Mesûdiye kalyonunun tamir işlemleri 2 yıl sürecektir.²⁴³

1845 tarihli kayıta eski havuzda bulunan Mesûdiye kalyonunun resmi ve endazesinin güzel olduğu ve tamirine başlanırsa 3500 kise masrafı olacağı anlaşılmıştır.²⁴⁴ Yine bu dönem içerisinde donanmanın durumunu göstermesi bakımından Sultan Abdülmecit tarafından bir mazbata hazırlanması istenmiştir. Sultan Abdülmecit Şubat 1845 yılında tersâne'yi ziyaret etmiş ve bu ziyaret esnasında gemilerinin çoğunun tamire muhtaç bir halde olduğunu görmüştür. Gemilerinin bir an önce tamir edilmesi ve bu suretle tersâne gelirlerinin arttırılmasını Kaptan-ı derya Mehmet Ali Paşa'ya söylemiş ve durum görüşülmek üzere padişah emriyle Meclis-i Ahkâm-ı Adliye havale edilmiştir. Kaptan Paşa gemilerin durumlarının tespiti ve

²⁴⁰ BOA, C.BH, 160-7573, 07 L. 1248, 27 Şubat 1833.

²⁴¹ BOA, C.BH, 110-5337, 26 S. 1252, 12 Haziran 1836.

²⁴² BOA, C.BH, 68-3211, 04 C. 1254, 25 Ağustos 1838.

²⁴³ Düzcü, a.g.e, s. 108.

²⁴⁴ BOA, İ.DH, 113-5696, 24 Za. 1261, 24 Kasım 1845.

maliyetinin çıkarılmasını işlemlerini Bahriye Meclisine iletmiştir. Bahriye Meclisi de gerekli tespitlerin yapılması işini uzmanlara havale etmiş ardından çalışmalar sonucu tamir masraflarını gösterir defter Kaptan Paşa'ya gönderilmiştir. Yapılan işlem sonucu tamir olacak gemiler ve masrafları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;²⁴⁵

Tablo 20. 1845 Yılı Tamir Olacak Gemiler ve Masrafları

Gemi İsmi	Cinsi	Tamir Masrafı
Mesûdiye	Üç Ambarlı Kalyon	4.569.056 kuruş
Fethiye	Üç Ambarlı Kalyon	4.094.999 kuruş
Teşrikiye	Üç Ambarlı Kalyon	1.399.480 kuruş
Burc-ı Zafer	Üç Ambarlı Kalyon	3.066.439 kuruş
Nusretiye	Üç Ambarlı Kalyon	3.836.023 kuruş
Şadiye	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Tayyâr-ı Bahrî	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Hıfz-ı Rahmân	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Teslîm-i Zafer	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Fazlullâh	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Avnillah	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Pertev Feşan	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Mirât-ı Zafer	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Keyvân-ı Bahrî	Fırkateyn	2.286.505 kuruş
Seyr-i Zafer	Korvet	1.282.094 kuruş
Ferahnüma	Korvet	1.282.094 kuruş
Fevz-i Mabûd	Korvet	1.282.094 kuruş
Ceyrân-ı Bahrî	Korvet	1.282.094 kuruş
Neveser	Uskuna	373.258 kuruş
TOPLAM 19 Gemi		45.781.690 kuruş

Tabloda görüldüğü üzere en yüksek tamir masrafı Mesûdiye kalyonuna aittir. Buradan artık kalyonun oldukça eskidiği ve köhne duruma düştüğü anlaşılmaktadır.

²⁴⁵ Gencer, *Bahriye’de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti’nin Kuruluşu*, s. 167-170.

1846 yılında tamir olmakta olan gemiler için sarf edilen kereste miktarları ve tutarlarının kaydedildiği deftere göre Mesûdiye kalyonu tamiri için kullanılan kereste, demir ve bakır miktarları aşağıda olduğu gibidir;²⁴⁶

<u>Kereste Cinsi</u>	<u>Miktar</u>	<u>Fiyat</u>	<u>Birim Fiyat</u>
Omurga	25 adet	16000 kuruş	640 kuruş
Astar-ı omurga	40 adet	16400 kuruş	410 kuruş
Bodoslama-i ser	5 adet	1625 kuruş	325 kuruş
Astar bodoslama-i ser	5 adet	1050 kuruş	210 kuruş
Bodoslama-i ser çeki	3 adet	867 kuruş	289 kuruş
Bodoslama-i kış	2 adet	1400 kuruş	700 kuruş
Astar bodoslama-i kış	1 adet	410 kuruş	410 kuruş
Pıraçol-ı akrep	7 adet	1505 kuruş	215 kuruş
Tırhandil	2 adet	1280 kuruş	640 kuruş
Çatal-ı fırka	3 adet	660 kuruş	220 kuruş
Kanad-ı meşe	3 adet	660 kuruş	220 kuruş
Çatal-ı bükme	50 adet	11500 kuruş	230 kuruş
Döşek-i çifte	40 adet	22000 kuruş	550 kuruş
Yarım döşek	100 adet	22000 kuruş	220 kuruş
İki voltalı	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Bir voltalı	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Eygü-i meşe	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Iskarmoz	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Döşek-i paşa	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Kapak-ı döşek	150 adet	33000 kuruş	220 kuruş
Sercabe	350 adet	77000 kuruş	220 kuruş
Eğri-i tahta	350 adet	77000 kuruş	220 kuruş
Sütun-ı harc	50 adet	10500 kuruş	210 kuruş
Yalı kütüğü	50 adet	32000 kuruş	640 kuruş
Pare bodoslama-i ser	35 adet	9975 kuruş	285 kuruş
Pıraçol-ı kebir	100 adet	15000 kuruş	150 kuruş
Lata-i kebir-i meşe	350 adet	143500 kuruş	410 kuruş
Koşuş	550 adet	154000 kuruş	280 kuruş
Latalık meşe	5 adet	1000 kuruş	200 kuruş
Kemerelik çam	230 adet	75900 kuruş	330 kuruş
Mangalılık çam	50 adet	10000 kuruş	200 kuruş
Pıraçol-ı palavra	200 adet	24000 kuruş	120 kuruş
Dümen-i kebir	2 adet	1280 kuruş	640 kuruş
Serkütük	20 adet	4000 kuruş	200 kuruş
Kurmiyelik?	35 adet	9625 kuruş	275 kuruş
Lata-i kebir-i çam	330 adet	102300 kuruş	310 kuruş
Koşuş-ı çam	1600 adet	472000 kuruş	295 kuruş
Irgad-ı çifte	2 adet	550 kuruş	275 kuruş
Haclık	50 adet	10000 kuruş	200 kuruş
<u>TOPLAM</u>	<u>5719 adet</u>	<u>1581267 kuruş</u>	

²⁴⁶ BOA, İ.MSM, 16-352, s. 12, 17 Ca. 1262, 13 Mayıs 1846.

<u>Demir ve Bakır Cinsi</u>	<u>Miktar</u>	<u>Fiyat</u>	<u>Birim Fiyat</u>
Ahen-i ham	3406 kantar	-----	-----
Nühas-ı esbab?	41668 kıyye	750024 kuruş	18 kuruş
Nühas-ı elvah	12760 kıyye	280720 kuruş	22 kuruş
Nühas-ı mismar	1060 kıyye	19080 kuruş	18 kuruş
Cıvata	2025 kantar	269325 kuruş	133 kuruş
Mismar-ı cabe	690 kantar	93840 kuruş	136 kuruş
Mismar-ı güğerte	690 kantar	99360 kuruş	144 kuruş

Bakır toplamı 55488 kıyye, demirin toplamı da 3406 kantar ve toplam maliyet 462525 kuruştur.

1830 senesinde Tersâne’de yenileme işlemi yapılan Mahmudiye kalyonu ile Mesûdiye kalyonu için bakır kaplama işlemi yapılması gerekmekteydi. Bu işlem için 24.334 kıyye adi, 12.166 kıyye gayri adi olarak toplam 36.500 kıyye bakır Darphane’den alınarak tersaneye verilecekti. Bakırın çıplak bedeli 54.750 kuruş, nakliye bedeli 12.166 kuruştur. Bu işlem için Tersâne-i Âmire’den Darphane’ye toplam 66.906 kuruş 80 akçe fiyat ödemesi gerçekleştirilecekti.²⁴⁷

1849 yılında Mesûdiye kalyonunun teçhizi için gerekli olan ve vergilik olarak alınan eşyalar deftere kaydedilmiş olup bir kısmının isimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;²⁴⁸

Tablo 21. Mesûdiye Kalyonunda Mevcut Eşyalar

S.No	Malzemenin Adı	Miktarı
1	Maden-i safra (ağırlık) kantar	---
2	Ahen-i sarnıç maa kanad	147 adet
3	Zincir gomana	3 adet
4	Ahen-i loça-i kebir	12 adet
5	Takım penbe (pamuk)	4 adet
6	Ahen-i ambar ağzı yastıkları	4 adet
7	Baş tarafta havuzun ahen boyunduruğu	2 adet
8	Ahen-i filika ve sandal	Filika 6 adet Sandal 2 adet Harik 2 adet

²⁴⁷ Zorlu, **Osmanlı ve Modernleşme, III. Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği**, s. 279.

²⁴⁸ DTA, **TRS.d**, 448, 01 R. 1264, 24 Şubat 1849, s. 2, 4.

9	Kamaralar için kilit	Pirinç 34 adet Nühas 20 adet Ahen 151 adet
10	Ahen kanca branda	1365 adet
11	Ahen askı branda	18 adet
12	Tolon? puntallarına	Ağaçtan 84 adet Demirden 2 adet
13	Top ambarı puntallarına	Ağaçtan 22 adet Demirden 5 adet
14	Orta kat puntallarına	Ağaçtan 25 adet Demirden 6 adet
15	Palavra puntallarına	Demirden 28 adet Pirinçten 2 adet
16	Tulumba takımları aşağısı nühas ahen takımı	6 takım
17	Cebahane için pirinç musluk	2 adet
18	Palavradan güverteye verilmek üzere pervaneli tulumba	1 takım
19	Hortum harik maa hortum	3 adet Devirdaim 1 adet
20	Nühas tulumba	3 adet
21	Abdest tulumbası aşağısı pirinç ahen takımları boru ve oluğu nühas	2 adet
22	Pirinç musluk maa takım	50 adet
23	Top ambarına su verilmek üzere musluk-ı kebir	2 adet
24	Mayıstra ve tirinkete ve civarda ve filika tranka loçalarına ahen zincir	330 zira
25	Pirinç takımlı dümen dolap	1 adet
26	Pirinç dümen yuvarlak	2 adet
27	Pirinç dümen iğnecik	16 adet
28	Nühas cıvata iğnecik	75 adet
29	Dümen başına geçen pirinç taş	2 adet
30	Pirinç top çıkırığı maa nişangâh mantar ve arpacık	Çıkırık 116 adet Mantar 133 adet Nişangâh 97 adet Arpacık 97 adet
31	Uskunca ve tomar için ahen kanca	450 adet
32	Uskunca ve tomar	200 adet
33	Sakuleta	195 adet
34	Lombar kilitleri	32 adet

35	Kaffe-i lombar menteşeleriyle kol demiri çember halka	Menteşe 296 adet Halka 240 adet Kol demiri 122
36	Pirinç takımlı demir anele	1 adet
37	Borda iskelelerinin kol demiri ile praçol ve mapalara ve sairelere ahen takım	2 adet
38	Pirinç lumboz maa kurşun loça ve frengi loçalarının kurşunları	Lumboz 49 adet Loça 46 adet Firengi kurşun 28
39	Top ambarı havuzuyla abdesthanelerin kaffe-i kurşunları elvah (levha)	22 adet
40	Kaffe-i abdesthanelerin mermer taşları	12 adet
41	Sintine tulumbalarının havuzlarına kurşun	8 adet
42	İskele lombarıyla kaffe-i abdesthanelerin ve iskele başlarına kaplanmış olan nühas	20 adet
43	Ahen bilye	34 adet
44	Ahen anele	10 adet
45	Ahen halat	40 adet
46	Ahen kanca zincir	50 adet
47	Elvah-ı kurşun	10 adet
48	Elvah-ı saç	10 adet
49	Mismar cıvata	2500 adet
50	Nühas mismar	20 adet
51	Ahen mismar	1240 adet
52	Ecnas burgu	40 adet
53	Ahen varyoz	10 adet
54	Ahen zimba	15 adet
55	Keski civata	8 adet
56	Ahen zimba zincir	25 adet
57	Ahen mapa	10 adet
58	Perçin çekiç	5 adet
59	Ahen kilit	2 adet
60	Ahen maşa	2 adet
61	Ahen kürek	1 adet
62	Ahen kazma	20 adet
63	Ahen-i ıskāça-i filika maa takım	Esbab? 4 adet Yedeklik 4 adet
64	Ahen-i ıskarmoz filika	80 adet Yedekli 32 adet
65	Ahen-i kanca filika	2 adet

66	Ahen-i tulumba	2 adet
67	Nühas hortum devirdaim	2 adet
68	Setl (hamam tası)	2 adet
69	Ahen-i balta-i filika	10 adet
70	Takım filikan	5 takım
71	Eğge	10 adet
72	Ahen mengene	2 adet
73	Şali-i hartuç	3123 adet
74	Demir zincirli gerdan	90 adet
75	Güvertede kaffe-i ahen halka ve mapa	Mapa 174 adet Halka 55 adet
76	Her bir topun lombarında olan ahen	Mapa 510 adet Halka 364 adet
77	Filika mataforalarına ahen takım	4 adet
78	Çub-ı gürgen filika	88 adet
79	Lombarın çemberleriyle menteşeleri	4 adet
80	Serenlerin muhafazası için bordaya konulmuş olan ahen	6 adet
81	Ocaklık demirlerine ahen dikme	2 adet
82	Ahen halka-i loça	16 adet
83	İstralya halkaları	7 adet
84	Ahen mapa seren	454 adet
85	Branda halkaları	166 adet
86	Nühas dümen zincir maa iğnecik	2 adet
87	Çanaklık üzerlerine vakı'a korkulukların dikmeleri ahen ve babalara pirinç ve çanaklık arkalarına ahen yuvarlak	Dikme 11 adet Baba 11 adet
88	Kontra mizana ıstralyasının çemberleriyle yuvarlaklarıyla beraber ve tentesi palangası takımı için ahen	5 adet
89	Ahen guncata	6 adet
90	İmal olunmuş olan ağaç guncata maa takım	4 adet
91	Pirinç ahen yuvarlak	4 adet
92	Şita-i hartuç top	24,5 adet
93	Meşin safra	3 adet
94	Fitil maşrub	1,5 kantar
95	Zımpara	7 adet
96	Hartuç	450 adet

1.3. Mesudiye Kalyonu Top Döküm Faaliyetleri

Osmanlı donanması sefere çıkacağı zaman Tersâne-i Âmire’de gemi inşa faaliyetleri hızlanır, barış zamanlarında ise ihtiyaç miktarı kadar gemi inşa edilirdi. Bunun yanında hem donanma hem de kara birliklerinin sefer ihtiyaçları için Tophâne-i Âmire’de seri bir şekilde top döküm faaliyeti gerçekleştirilir, maden eminlerine de ihtiyaç duyulan mühimmatın zamanında gönderilmesi için emirler gönderilirdi.²⁴⁹

Top imal etmek için Tophâne-i Âmire’de topun resmi çizilerek imal yapılacak yere gönderilir ve topların belirli bir ölçüyle imal edilmesi sağlanırdı. Top dökümü için birtakım malzemeler gerekmekteydi. Bu malzemeler kalay, ham bakır ve mayalık olup Mahzen-i Sürb, Darphane ve Tophâne’den temin edilmekteydi. Bazı zamanlarda eskimiş toplar mayalık olarak civardaki kale veya adalardan temin edilirdi.²⁵⁰

Tophâne-i Âmire’de en çok kullanılan malzemelerin başında bakır gelmekteydi. Tunç topların ana malzemesi bakırdan oluşmaktaydı. Osmanlı devletinde en çok kullanılan top cinsi tunç toptu. Bunu başlıca sebebi tuncun, bakır ve demire nispeten korozyona karşı daha dayanıklı olmasıydı. Bakır İstanbul’dan topçubaşına bağlı ambar veya mahzenler ile şehreminine bağlı bakır mahzeni ve diğer mahzenlerden tedarik edilirdi. İstanbul’daki mahzenlere gelen bakır çeşitli madenlerden gelirdi. Bunlar Sırbistan’da Kratova ve Majdanek, Bosna’da Temeşvar ve Banat madenleri olmakla birlikte en çok bakır Anadolu’da bulunmaktaydı. Anadolu’nun önemli bakır merkezleri Kastamonu’nun kuzeyinde yer alan küre-i mamure bakır madenleriydi. Diğer bakır çıkarılan yerler ise Ergani, Tokat ve Keban madenleriydi. Tunç topların bakırdan sonra gelen en önemli maddesi kalay idi. Kalay da bakır gibi İstanbul mahzenlerinden tedarik edilmekteydi. Kalay, bakır ve demir gibi yoğun bulunan bir maden olmadığından çoğunlukla Avrupa’dan ithal edilmiştir. Mayalık malzeme, eskimiş ve parçalanmış topların ergitilmesi sonucu ortaya çıkan külçelere denmekteydi.²⁵¹

Donanma gemilerinde topların yanında barut da yoğun olarak kullanılmıştır. Donanmanın barut ihtiyacı Gelibolu ve İstanbul baruthanelerinden karşılanmıştır. Barutun dağıtım yeri Cebehâne-i Âmire olmuştur. Donanma veya ordunun geri dönüşü

²⁴⁹ Aydı, a.g.e, s. 204.

²⁵⁰ Düzcü, a.g.e, s. 389-390.

²⁵¹ Aydı, a.g.e, s. 225-232.

üzerine barut İstanbul baruthanesine getirilir ve buradan işlemten geçirilerek tekrar dağıtılmak üzere cebehâneye gönderilirdi. Barutun en yoğun tüketildiği yerlerin başında donanma gelmekteydi.²⁵² 1809 yılına ait kayıtlarda donanma gemilerinin ihtiyacı olan barut ve fişek miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir.²⁵³

Tablo 22. Donanma Gemileri İçin Barut ve Fişek İhtiyacı

S.NO.	GEMİ ADI	BARUT-I SİYAH KANTAR	KURŞUNLU FİŞEK SANDIK
1	Kalyon Üç Ambarlı Selimiye	550	15
2	Kalyon Üç Ambarlı Mesûdiye	400	15
3	Kalyon Üç Ambarlı Fethiye	400	15
4	Kalyon Arslan-ı Bahrî	300	10
5	Kalyon Şehbaz-ı Bahrî	300	10
6	Kalyon Ankâ-i Bahrî	300	10
7	Kalyon Mukaddime-i Ferah	300	10
8	Kalyon Ejder-i Bahrî	300	10
9	Kalyon Tavûs-ı Bahrî	300	10
10	Kalyon Heybetendâz	300	10
11	Kalyon Tevfiknüma	250	10
12	Kalyon Menba-i Nusret	300	10
13	Kalyon Pertev-i Nusret	300	10
14	Fırkateyn Bedr-i Zafer	100	6
15	Fırkateyn Şiar-ı Nusret	100	6
16	Fırkateyn Hüma-yı Zafer	100	6
17	Fırkateyn Mesken-i Gazi	120	6
18	Fırkateyn Fa'l-Hayr	100	6
19	Korvet Ateş Feşan	30	3
20	Korvert Cengâver	30	3

²⁵² Zafer Gölen, **Osmanlı Devleti'nde Baruthâne-i Amire XVIII. Yüzyıl**, Ankara, TTK Yayınları, 2006, s. 256-257.

²⁵³ BOA, C.BH, 118-5709, 29 R. 1224, 13 Haziran 1809.

1809 yılına ait kayıtlarda donanma gemilerinin eksik olan malzemeleri tespit edilmiş olup *Mesûdiye kalyonu* için, alat-ı gomana 2 adet tel-i sâf 230 kantar, alat-ı palamar 2 adet tel-i sâf 70 kantar, alat-ı tonoz 4 adet tel-i sâf 60 kantar, alat-ı arma tel-i sâf 200 kantar, kirpars-ı kârhâne 5200 zira, kirpas-ı mayıstra 180 ton, kirpas-ı alborta 210 ton, *Mukaddime-i Şeref kalyonu* için tunç top 30 kat' 14 hat, tunç top 30 kat' 7 hat, tunç top 20 kat' 5 hat, *Âsâr-ı Nusret kalyonu* için tunç top 28 kat' 11 hat, tunç top 30 kat', *Feyz-i Hüda kalyonu* için tunç top 28 kat' 11 hat, tunç top 28 kat' 5 hat olarak belirlenmiştir. Burada anlaşıldığı üzere donanma gemilerinde kullanılan topların tunçtan yapıldığı görülmektedir.²⁵⁴

Mesûdiye kalyonu için 1833 yılına ait kayıtlarda 12 adet balyemez topu (6 adedi 11 pus, diğer 6 adedi 9 pus çapında) imali için malzemeler hazırlanmıştır. Bunlar Nühas-ı ham (ham bakır) 47 kantar 6 lidre, kalay 34 kantar 50 lidre, nevbet 12 kantar, hatb (odun) 720 çeki, mayalık 435 kantar 10 lidre tophaneden, 125 kantar 62 lidre humbarahaneden, 37 kantar 91 lidre dökümhaneden verilmiştir. Topun imali için yapılan masraf kalemleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir;

Tablo 23. Mesûdiye Kalyonu İçin İmal Edilecek 12 Adet Topun Masrafı

Malzemenin Adı	Miktar	Birim Fiyat	Toplam Fiyat
Dökmeciyan bahşısatı	6 nevbet	187,5 kuruş	1125 kuruş
Dökme günlerinde dökmeciyan yemeği	6 nevbet	50 kuruş	300 kuruş
Kalıp imalinde demir tel bahası	72 kıyye	12 kuruş	864 kuruş
Müceddeden tahrir olunan dökmeciyan mahiyesi (6 nefer)	4 aşır	231 kuruş	924 kuruş
Kalıp imali için alçı bahası	8647 kıyye	3 para	648,5 kuruş
Kalıp imaline sarf olunan revgan-ı çerviş	36 kıyye	5,5 kuruş	198 kuruş
Topların eğelenmesi ve türban beslemesine eğe	16 deste	6 kuruş	96 kuruş
Topların eğelenmesi ve türban beslemesine eğe	60 deste	6,5 kuruş	390 kuruş
Döküm gecelerinde şem-i revgan	13 kıyye	5,5 kuruş	71,5 kuruş
Topların üzerlerini yontmak için keser	20 adet	3 kuruş	80 kuruş
İsaga topların zaid mahalleri kat' için ahen-i keski	50 adet	7 kuruş	350 kuruş
Mayalık ve tülbent kat' için demir türban	8 adet	60 kuruş	480 kuruş
Mayalık ve tülbent kat' için demir türban	10 adet	49 kuruş	490 kuruş

²⁵⁴ BOA, D.BŞM.TRE.d, 15461, 29 L. 1224, 07 Aralık 1809.

Dökme fırınında cürh keşide için kalıp imaline tabe tahtası	5 adet	24 kuruş	160 kuruş
Ağaç.....?	50 adet	20 para	25 kuruş
Cebe ve çember tamiri için funda kömürü	62 ayar	3 kuruş	186 kuruş
Kalıp tabelere (tuğla) ve ahen-i miller tamirine kömür	2950 kıyye		614 kuruş
Kalıp imaline ıhlamur	30 demet	4 kuruş	120 kuruş
Fırın çukurunda türab (toprak) ihracı için ağaç kürek	50 adet	2 kuruş	100 kuruş
Kalıp endamlarına mismar	12 kıyye	6-3 kuruş	56,5 kuruş
Vaz' fırın olunan mayalığın kat' için amele ücreti			55 kuruş
Kalıpların milleri için zimmet olunan nühas-ı mil yağı ücreti	157,5 kıyye		196,5 kuruş
Mübayaa olunan kantar	1 adet		80 kuruş
Kalıp imali için Ayastefenostan türab celbi			270,5 kuruş
Döküm yollarına ferş olunan tuğla bahası			132,5 kuruş
Tabe imali için celp olunan sarî türab	21 adet	2 kuruş	42 kuruş
Üç mahda kuyrukçu ve burgucu mübayaası			542,5 kuruş
Ahenger ücreti			470,5 kuruş
Top kalıplarına cebe ve çember tamir ücreti			526,5 kuruş
Topların temizlenmesi ücreti			969,5 kuruş
22 kıta topların eğelenmesi ve isaga ücreti			6668,5 kuruş
Mübayaa olan süpürge	60 adet	4 kuruş	15 kuruş
Çamurcu ve hamal ücreti			5885,5 kuruş
Talaş ambarları masrafı			297 kuruş
Baş muhasebden memur döküm katibi efendi nöbet avaidi (gelirler)	6 nevbet	25 kuruş	150 kuruş
Döküm için mübayaa olunan hatb	299 çeki	8 kuruş	2392 kuruş
Mayalık ve kömürlere bakan çavuş, çıra, nakliye ile kalay ücreti			3010 kuruş
Harc-ı kalem muhasebe			290 kuruş
Mektubi			145 kuruş
Vezne harcı			88 kuruş
TOPLAM			29505,5

Tabloda elde edilen verilerden yapılan masrafların toplamı 29505,5 kuruş 9 pare olarak hesaplanmıştır.²⁵⁵ Yine 1833 yılına ait diğer bir kayıta ise 12 adet 11 pusluk balyemez top imali için yapılan masrafların toplamı 66820,5 kuruş 10 pare olarak hesaplanmıştır.²⁵⁶

²⁵⁵ BOA, **D. BŞM. d.**, 10005, 21 M 1249, 10 Haziran 1833.

²⁵⁶ BOA, **D. BŞM. d.**, 10035, 11 Ca 1249, 26 Eylül 1833, Ayrıca Bkz. Düzcü, **a.g.e.**, s. 391-392

09 Temmuz 1833 tarihli kayıtlarda Mesûdiye kalyonu için dökülen 8 adet 11 pusluk balyemez topu için 32 kantar 16 lidre Nühas-ı ham, 25 kantar 9 lidre kalay, 8 kantar nevbet, 480 çeki hatb, 430 kantar 78 lidre mayalık temin edilmiştir, bunun yanında yapılan masraflar da aşağıdaki tabloda belirtilmiştir;²⁵⁷

Tablo 24. Mesûdiye Kalyonu İçin İmal Edilen 8 Adet Topun Masrafı

Malzeme Adı	Miktarı	Birim Fiyat	Toplam Fiyat
Dökmeciyan bahşişi	4 nevbet	187,5 kuruş	750 kuruş
Döküm günlerde dökmeciyan yemeği	4 nevbet	50 kuruş	200 kuruş
Kalıp imaline sarf olunan demir tel bahası	48 kıyye	12 kuruş	576 kuruş
Dökmeciyan aylığı 6 nefer		38,5 kuruş	231 kuruş
Kalıp imali için alçı bahası	10723 kıyye		804 kuruş
Kalıplara sarf olunan revgan-ı çerviş	24 kıyye	5,5 kuruş	132 kuruş
Topların zaid olan tülbentleri kat' için türban	17 adet	10 kuruş	170 kuruş
Top eğelenmesi ve türban beslemesi için ege-i efrenc	25 deste	6,5 kuruş	162,5 kuruş
Döküm geceleri için şem-i revgan	8 kıyye	5,5 kuruş	44 kuruş
İsaga toprakların zaid mahalleri kat' için ahen-i keski	60 adet	7 kuruş	420 kuruş
Fırında ecza karıştırılması için iznikmid çubuğu	20 adet	12 kuruş	240 kuruş
Cebe ve çenber tamiri için funda kömürü	45 ayar	3 kuruş	135 kuruş
Varyoz ve keser kabzaları	16 adet		8 kuruş
Döküm fırınının kalıp çukuru ve tesviyesi için amele ücreti ve tuğla bahası ve sair masrafı			543 kuruş
Kalıp tabeleri ve ahen-i milleri için kaba kömür	500 adet		100 kuruş
Kalıp milleri rabt için nühas-ı mil (bakır mil) bağcı ücreti	113 adet		141,5 kuruş
Kalıp endamların mismar	11,5 kıyye	5-2,5 kuruş	40 kuruş
Döküm yollarına ferş olunan tuğla bahası			106,5 kuruş
Vaz' fırın olunan mayalığın kat' için amele ücreti			68,5 kuruş
Kalıp imali için celb olunan türabın mavna ücreti	13 adet	2 kuruş	26 kuruş
Bir mahda burgucu ve kuyrukçu amelesi ücreti			532 kuruş

²⁵⁷ BOA, D.BŞM.d, 10037, 20 S. 1249, 09 Temmuz 1833.

Cebe ve çember tamiri için ahenger ücreti			283,5 kuruş
Eğme dişlemesi, keser çelikleme ve bilemesi ücreti			405 kuruş
İsaga topların zaid tülbentleri kat' ve eğeci ücreti			2145 kuruş
Kalıp çamuru dökülmesi için çamurcu ve dökümhanede müstahdem hamalın ücreti			4460 kuruş
Baş muhasebeden memur döküm katibi efendinin avaidi	4 nevbet	25 kuruş	100 kuruş
İznikmid canibinden müretteb hattabdan varid olan hatab	485 çeki	8,5 kuruş	4122 kuruş
Masarif-i müteferrik ve baha-i masarif-i çıra ve ücreti mavna celbi kalay ve tamir, kürek bahası, kurşun ve tuz ve hizmet-i çavuşan ve saire masarifi müteferrikası			2689 kuruş
Harc-ı kalem muhasebe-i evvel			199 kuruş
Mektubî			99,5 kuruş
Vezne harcı			60 kuruş
TOPLAM			20265 kuruş

Tüm masraf kalemlerine bakıldığında yapılan toplam harcama 20265 kuruş 14 paredir. Top döküm faaliyetleri için oldukça yüklü miktarda masraflar ortaya çıkmaktadır.

Mesûdiye kalyonuna dökülecek toplara mayalık olmak üzere Topkapı Sarayından çeşitli cinslerde toplar temin edilmiştir. Bunlar; bir kıta kâr-ı kadîm oniki ağızlı top, bir kıta gönlü (derili) kâr-ı kadîm top, bir kıta kâr-ı kadîm top, bir kıta kâr-ı kadîm gönlü top, iki kıta kâr-ı kadîm çiçekli top balyemez, bir kıta onbir ağızlı top, iki kıta şişhaneli kafir kâr-ı kadîm balyemez top, bir kıta onbir ağızlı kâr-ı kadîm top, üç kıta kafir kâr-ı kadîm balyemez top, üç kıta şahî top, iki kıta sürat topudur. Mevcut toplar mayalık olarak ergitilip ardından imal edilecek yeni toplar için kullanılacaktır.²⁵⁸

1846 yılına ait kayıtlarda Mesûdiye kalyonunun toplarının oldukça eskidiği mayalık olmak üzere Tophâne-i Âmire'ye tahsis edilip masrafları Tersâne-i Âmire'den karşılanmak üzere Tophâne-i Âmire'den yeniden 120 kıta top imal edilmesi gerektiği bildirilmiştir.²⁵⁹

²⁵⁸ BOA, C.AS, 686-28817, 12 Ca. 1249, 09 Kasım 1833.

²⁵⁹ BOA, İ.DH, 125-6362, 10 Ş. 1262, 03 Ağustos 1846.

1.4. Mesudiye Kalyonunun Tarih İçindeki Seyri

Osmanlı donanmasına ait Sarıyer önlerinde demirde bulunan 12 kıt'a geminin 1806 yılı kayıtlarına göre Karadeniz'e keşif karakol yapmak üzere gönderilmesine karar verilmiştir. Gönderilecek gemilerde olması gereken asker miktarlarının sayımları yapılmış, eksik ve olması gereken asker miktarları tespit edilmiştir. Karadeniz'e gidecek 12 gemiden birisi olan Mesûdiye kalyonunda yapılan sayımda 880 adet asker bulunmaktadır. Bu görev için Mesûdiye kalyonunda 1200 adet asker bulunması gerekmektedir. Bunun için eksik kalan 320 adet askerin tamamlanması gerektiği bildirilmiştir.²⁶⁰ Aynı yıla ait sefer hazırlıkları kapsamında 33 kıt'a gemide yapılan yoklamalarda Mesûdiye kalyonunda 1000 adet asker olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gemilerde bulunan ve bulunması gereken personel miktarları şu şekilde belirtilmiştir;²⁶¹

Tablo 25. 1806 Yılı Gemilerde Bulunan ve Eksik Olan Asker Miktarları

Personel	Miktar	Eksik Miktar
Gedikliyan	2105	11800
Talimciyan	1000	10800
Filikakeşan ve Gönüllüyan	800	10000

Tablo 26. 1806 Yılı Gemilerin Askerlerine Gerekli Olan Altışar Aylık Zahireleri

Zahire Cinsi	Miktarı
Peksimet	28000 kantar
Erz (pirinç)	28000 kise
Mercimek	7000 kise
Fasulye	7000 kise
Revgan-ı Sade (sade yağ)	54250 kıyye
Zeytin	100000 kıyye
Bakla	100000 kıyye
Soğan	100000 kıyye
Sirke	75000 kıyye
Tuz	25000 kıyye
Revgan-ı Zeyt (zeytin yağı)	56000 kıyye
Hınta (buğday)	9720 çeki

²⁶⁰ BOA, TSMA.e, 854-60, 29 Z. 1220, 20 Mart 1806.

²⁶¹ BOA, HR.SYS, 1334-9, 21 N. 1221, 02 Aralık 1806.

İngilizlerin 1806 yılında boğazı geçme teşebbüsleri sırasında Tersâne-i Âmire’de mevcut ikisi üç ambarlı 15 adet kalyonun Beşiktaş önlerine çıkarılması kararlaştırılmış ve daha sonra bunlara Mesûdiye kalyonu da dâhil edilmiştir. Üç adet üç ambarlı kalyon ile diğer 12 kalyonun boyaları ve eksik mühimmatları tamamlanmıştır. Ayrıca İngilizlerin Kızılada önünde dürbün ile gece ve gündüz bu gemileri gözetledikleri bilinmektedir.²⁶²

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı sırasında karada mücadele sürerken aynı şekilde denizde de donanmalar karşı karşıya gelmiştir. Ancak deniz savaşlarının Osmanlı devleti açısından başarılı olmadığı görülmektedir. Dimitri Senyayev komutasındaki Rus donanması ile Seydi Ali Paşa komutasındaki Osmanlı donanması, 22-23 Mayıs 1807’de Çanakkale’de ve 19-22 Haziran 1807 tarihinde Limni’de karşı karşıya gelmiş ancak bu savaşlar Rus donanmasının üstünlüğü ile sona ermiştir.²⁶³ Savaş sırasında sancak hattındaki lider gemi olan 80 toplu Rafail, 120 toplu Mesudiye ile 90 toplu Sedd’ül-bahîr ve destekleyici ikinci hat fırkateynlerinin ikisinden yaklaşıma esnasında ağır ateş aldı. Rafail, Türk savunma hattı civarında harekât icra ederken kontrolünü kaybetti. Rafail aldığı hasar sonucu kaptanı ve 66 Rus denizcisini kaybetmişti. Rafail bu süreçte yalnızca hasarını onarabildi ve savaşın son aşamalarında Türk filosunun takibi görevini icra edebildi. Savaşın başlangıcında Ruslar en güçlü gemilerini kaybetmelerine rağmen, kalan beş gemi ile planladıkları görevlerini yerine getirdiler ve hem Mesûdiye’yi hem de Sedd’ül-bahîr’i geri çekilmeye zorlamayı başardılar.²⁶⁴

Osmanlı devleti açısından bu savaşta yaşananlara bakıldığında savaş süresince Seydi Ali Paşa’nın sancak gemisi Mesûdiye kalyonu ile Kapudane Ebubekir Bey’in sancak gemisi Sedd’ül-bahîr kalyonu ateş almış ayrıca Sedd’ül-bahîr’in tüm direkleri de yıkılmıştır. Kalyonlardaki yangın söndürülmeye çalışılırken Seydi Ali Paşa, Nesim-i Fütûh ve Midilli fırkateynleri ile Beşâretnüma kalyonunu Sedd’ül-bahîr’i kurtarmak için görevlendirmiştir. Ancak Sedd’ül-bahîr bu sırada teslim olmuş ve diğer üç Osmanlı

---

²⁶² Beyhan, a.g.e, s. 103.

²⁶³ Günel Teymurova, “1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan”, **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, C. 2, Sayı 2, 2016, s. 48

²⁶⁴ John Tredrea, Eduard Sozaev, Russian Warship In The Age Of Sail 1696-1860, s. 165, Çevrim içi, <https://books.google.com.tr/books?id=...> Erişim Tarihi, 12/10/2021.

gemisi de kuşatma altına alınınca Selanik yakınlarında ateşe verilmişlerdir. Donanmaya ait diğer gemiler de Çanakkale'ye geri dönmüştür.²⁶⁵

1808 yılı içerisinde Bahr-i Sefîd civarında muhafaza görevinde olduğu anlaşılan Mesûdiye kalyonunda bir askerin barut yanığı sebebiyle kör kaldığı bundan dolayı Tersâne-i Âmire hazinesinden kör kalan ve yaralananlara 30 akçe yevmiye bağlanacağı belirtilmiştir.²⁶⁶

1810 yılında Karadeniz'de Rumeli sahili muhafazası için Mehmet Paşa komutasında Mesûdiye kalyonu görevlendirilmiş ve gerekli olan askerlerin Karadeniz Boğazı kalelerinden tertip edilmesi emredilmiştir.²⁶⁷

8 Mayıs 1809 tarihinde saat 12:00 civarında muhtemel bir görev için üç ambarlı Mesûdiye kalyonunu, Mukaddime-i Zâfer kalyonu ve Eğriboyun isimli bir fırkateyn Tersâne-i Âmire'den hareketle Beşiktaş önlerine demirlemişlerdir.²⁶⁸

20 Kasım 1810 tarihinde Karadeniz Boğazı'nda (İstanbul Boğazı) bulunan Mesûdiye ile Selimiye yerlerine diğer gemilerin hazırlanması akabinde Selimiye ile Mesûdiye'nin Tersâne-i Âmire'ye dönmeleri ve ardından askerlerin eksik maaşlarının ödeneceği kaydedilmiştir.²⁶⁹

05 Mayıs 1812 tarihinde Karadeniz'e düşman donanmasının çıktığını ve birkaç defa Varna önlerine geldiğinin haber alınması üzerine tüccar gemilerinin korunması için Deli İnce Kapudan idaresinde dört kalyon Boğaz'a gönderilmiş olup daha sonra yedi-sekiz parça kalyon, fırkateyn, korvet ile Kapudane-i Hümayûn, Patrona, Riyale ve Kapudan-ı deryâ Hüsrev Paşa dahi Mesûdiye kalyonu ile denize açılmışlardır.²⁷⁰

14 Mayıs 1829'da Yüzbaşı Alexander Kazanskii komutasındaki iki direkli 20 toplu Merkuri gemisi, 122 toplu Türk bayraklı Mesûdiye kalyonu ve ona eskortluk

²⁶⁵ Mehmet Tanju Akad, **Türk Tarihinin Yönünü Değiştiren Savaşlar-II Deniz Savaşları**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 2018, s. 205.

²⁶⁶ BOA, **AE.SMST.IV**, 15-1158, 25 L. 1223, 14 Aralık 1808.

²⁶⁷ BOA, **HAT**, 1295-50332, 29 Z. 1224, 04 Şubat 1810.

²⁶⁸ Beyhan, **a.g.e.**, s. 438.

²⁶⁹ **A.e.**, s. 713.

²⁷⁰ **A.e.**, s. 841.

eden 84 toplu gemiye doğru atılmış ve onlarla mücadele etmiştir. Buradan Mesûdiye kalyonunu 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşında da rol aldığını görmekteyiz.²⁷¹

Tersâne-i Âmire ve Bahr-i Siyah boğazında bulunan donanma-yı hümayûn üç ambarlı ve diğer kalyonlarının teçhizi için gönüllü ve dalkılıç nefer tahrir olunacak olup bu sırada hareket üzere olan Mesûdiye kalyonu, Patrona-i Hümayûn ve Seddü'l-bahir kalyonlarının yanına demirleyecek müteakiben gönüllü ve dalkılıç neferler gemilere yerleştirilecektir.²⁷²

1836 yılında Kaptan-ı Deryâ olan Ahmet Fevzi Paşa, 1839 yılında Mehmet Ali Paşa ile mücadele etmek için donanma ile Suriye ve Mısır sahillerine asker çıkarmak üzere görevlendirilmiştir. Bu süreçte Akdeniz'e açılan Fevzi Paşa bir müddet sonra hazinedarı Hacı Alik Efendiden, Sultan II. Mahmut'un öldüğünü Sultan Abdülmecit'in padişah olduğunu ve en büyük rakibi Hüsrev Paşa'nın sadrazam olduğunu öğrenmiştir. Sultan II. Mahmut ölmeden önce Fevzi Paşa, yapılacak olan cülus merasimi sebebiyle donanmanın İstanbul'a dönmesi gerektiğine ilişkin Hüsrev Paşa'dan bir mektup almış ancak bir yakını vesilesiyle padişahın iyileştiğini öğrenmiştir. Bu durumdan şüpheye düşen Fevzi Paşa, Hüsrev Paşa aleyhine mektup göndermiş ve bu mektup da Hüsrev Paşa'nın eline geçmiştir. Artık geri dönüş olmadığını anlayan Fevzi Paşa donanmayı Mısır'a kaçırıp Mehmet Ali Paşa'ya teslim etmiştir.²⁷³ Mısır'a kaçırılan donanma gemileri şunlardır: Mahmudiye, Mesûdiye, Memduhiye, Fevziye, Fethiye, Teşrikiye, Tevfikiye, Nusretiye, Burc-ı Zafer, Nizamiye, Suriye, Şadiye, Hıfz-ı Rahman, Mirat-ı Zafer, Tair-i Bahrî, Navek-i Bahrî, Şihab-ı Bahrî, Nesim-i Zafer, Fazlullah, Kaid-i Zafer, Mesir-i Ferah, Câ-yı Ferah, Kuts-i Zafer, Fecr-i Sefîd, Peyk-i Şevket olmak üzere toplam 25 parça gemiden oluşmaktadır.²⁷⁴

1854 tarihinde Mesûdiye kalyonu tamirde olduğu sırada bir vapura bağlanarak yukarıdan aşağıya doğru çekilirken suyun uygunsuz durumu sebebiyle Avusturya tebaasından Coco Corayonç adlı kaptanın Boğaziçi'nde demirli teknesinin üzerine

---

²⁷¹ Tradrea, Sozaev, **a.g.e.**, s. ix

²⁷² BOA, **TSMA.e.**, 879-33, 17 Ra.1255, 31 Mayıs 1839.

²⁷³ Bulgurcuoğlu, **a.g.e.**, s. 48 ve 50.

²⁷⁴ Şehsuvaroğlu, **Deniz Tarihimize Ait Makaleler**, s. 97.

düşmüş ve baş tarafında hasar meydana getirmiştir. Anılan şahsın gemisi tamir edilmek üzere Tersâne-i Âmire'ye çekilmiştir.²⁷⁵

19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle donanmada mevcut büyük ahşap gemiler harp ünsiyetlerini kaybetmiş ve sırasıyla köhne derecelerine göre hizmetten çekilmeye başlamışlardır. Bu gemiler kıçtankara olduklarında içerisinde bulunan er mangaları, salonlar ve geniş güverteleriyle askeri birliklerin barınmalarına imkân sağlayan okul ve kışla vazifesi görebilecek durumdaydılar. Bu gemilerden uygun durumda olanları Kasımpaşa'da okul ve kışla hizmetlerine tahsis edilmişlerdi. Kırım savaşı esnasında İstanbul'a gelen Sardunya, İngiliz ve Fransız kuvvetleri, şehirde kalma yeri sorununa neden oldu. Boğaziçi'ndeki bazı yalılar hastane olarak kullanılmaya başlanmış bazı resmi binalarda yabancı erlere tahsis edilmişti. Eski kalyonlar da bu sırada hastane ve yatak gemisi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Savaş devam ettiği sürede 1854 senesinde Mesûdiye kalyonu kara erlerine, Suriye fırkateyni deniz erlerimize, Memduhiye kalyonu da hastane olarak İngiliz askerine tahsis edilmiştir.²⁷⁶

---

²⁷⁵ BOA, HR.MKT, 70-33, 13 R. 1270, 13 Ocak 1854.

²⁷⁶ Şehsuvaroğlu, **Deniz Tarihimize Ait Makaleler**, s. 221.

1.5. Mesudiye Kalyonu Süvari Kaptanları

Mesûdiye kalyonunda görev yapan süvari kapudanlar arşiv kayıtlarından tespit edildiği şekilde aşağıda sunulmuştur;

SÜVARİ KAPUDAN İSMİ	GÖREV YILI
Ülgünlü İdris Kapudan ²⁷⁷	1806
Giritli Hassâ Mustafa Kapudan ²⁷⁸	1808
Ülgünlü Hasan Kapudan ²⁷⁹	1810
Liman Reisi Ali Bey ²⁸⁰ (Nasuhzade Ali Kapudan mecruh düştüğünden yerine tayin edilmiştir)	1812
İnce Mehmet Kapudan ²⁸¹	1815
Osman Kapudan ²⁸²	1837
Süvari-i Evvel Pir Mehmet Kapudan, Süvari-i Sani Bursalı Ahmet Kapudan ²⁸³	1840
Kaymakam Hüseyin Hoca Bey (Peyk-i Zafer kalyonu süvarisi) ²⁸⁴	1846
Kaymakam Binbaşı Mehmet Bey (Necat Fer korveti süvarisi olup vefat eden Hüseyin Bey yerine) ²⁸⁵	1847
Miralay Mustafa Bey ²⁸⁶	1849
Miralay Emin Bey ²⁸⁷	1850
Raşid Bey (Ereğli Vapuru Süvarisi) ²⁸⁸	1851

²⁷⁷ BOA, D.BŞM.d., 7299, 19 Za. 1220 / 08 Şubat 1806

²⁷⁸ BOA, D.BŞM.TRE. d., 15450, 03 S. 1223 / 31 Mart 1808.

²⁷⁹ BOA, D.BŞM.d., 7747, 23 Ş. 1225 / 23 Eylül 1810.

²⁸⁰ BOA, TSMA.d, 2713, 29 Z. 1226, 14 Ocak 1812.

²⁸¹ BOA, D.BŞM.d, 8047, 09 B. 1230, 17 Haziran 1815.

²⁸² BOA, D.BŞM.TRE. d, 15711, 17 B. 1253, 17 Ekim 1837.

²⁸³ BOA, TSMA. e, 713-96, 29 Z. 1255, 04 Mart 1840.

²⁸⁴ BOA, A}DVN.MHM, 2-69, 29 R. 1262, 26 Nisan 1846.

²⁸⁵ BOA, HAT, 1658-20, 08 L. 1263, 19 Eylül 1847.

²⁸⁶ BOA, A}DVN.MHM, 7-39, 20 C. 1265, 13 Mayıs 1849.

²⁸⁷ BOA, A}DVN, 65-80, 13 S. 1267, 18 Aralık 1850.

²⁸⁸ BOA, A}DVN, 70-48, 29 L. 1267, 27 Ağustos 1851.

1.6. Mesûdiye Kalyonu Fesih Süreci

Mesûdiye kalyonu inşasının tamamlandığı 1799 sürecinden bu yana Osmanlı donanmasında birçok faaliyet ve görev icra etmiştir. Bunun yanında her gemide olduğu gibi belirli kullanma süresi sonunda materyal eskimesi ve birçok sebeplerden dolayı köhne duruma gelen gemiler feshedilir. Mesûdiye kalyonu da uzun süre hizmette kalmış olup bunun neticesinde kullanılamaz duruma geldiğinden feshedilmesi gerekmektedir.

1860 yılı kayıtlarında Tersâne-i Âmire’de bağlı bulunan üç ambarlı Mesûdiye ve Memduhiye kalyonu, Mirat-ı Zafer ve Suriye firkateynleri ile Girit vapurunun oldukça köhne olduğundan yavaş yavaş feshedilmelerine ve Girit vapurunun makinelerinin sökülerek saklanması karar verilmiştir. Bu tarihten itibaren artık bu gemilerin kullanılmadığı ve donanma hizmetinden çekildikleri anlaşılmaktadır.²⁸⁹

Gemilerin kullanım ömürleri her ne kadar bakırla kaplama gibi metotlar ile uzatılmaya çalışılsa da uzun süre hizmette kalan gemiler için çürüme ve bozulma kaçınılmazdır. Eskiye ve bozulan parçaların temini işlemi için birçok bölgeden kereste temin edilir tersanede bu iş için yoğun bir işgücü harcanırdı. Ayrıca bu gemilerin onarımları da maliyeye oldukça yük olurdu. Mecburen onarımını yapmak yerine gemi feshedilip yenisinin yapılmasına karar veriliyordu. Mesûdiye kalyonu da zamanın kurbanı olmuş ve tarih sahnesinden çekilmiştir.

Mesûdiye kalyonuna ait parçalardan sadece isim levhası ve yarım modeli günümüze kadar muhafaza edilmiştir. Bu parçalar da hâlihazırda İstanbul Deniz Müzesinde sergilenmektedir.

---

²⁸⁹ BOA, A.İKT.NZD, 329-15, 14 R. 1277, 30 Ekim 1860.

2. 1799-1861 YILLARI ARASI GÖREV YAPAN KAPUDAN-I DERYÂLAR

Tablo 27. 1799-1861 Yılları Arası Görevli Kapudan-ı Deryâlar²⁹⁰

Damat Küçük Hüseyin Paşa	1792-1803	11 yıl 8 ay 27 gün
Mehmet Abdülkadir Paşa	1803-1804	11 ay 13 gün
Bostancıbaşı Hafız İsmail Paşa	1804-1805	5 ay
Bostancıbaşı Hacı Mehmet Paşa	1805-1806	1 yıl 6 ay 27 gün
Hacı Salih Paşa	1806-1807	3 ay 3 gün
Cezayirli Seydi Ali Paşa	1807-1808	1 yıl 5 ay 27 gün
Seyyid Abdullah Ramiz Paşa	1808	2 ay 25 gün
Cezayirli Seydi Ali Paşa	1808-1809	3 ay 28 gün
Çarhacı Hacı Ali Paşa	1809	2 ay 18 gün
Bostancıbaşı Hacı Mehmet Paşa	1809-1810	7 ay 27 gün
Hafız Ali Paşa	1810-1811	1 yıl 9 ay 12 gün
Kara Mehmet Paşa	1811	1 ay 4 gün
Koca Hüsrev Mehmet Paşa	1811-1818	6 yıl 2 ay 11 gün
İçelli Ahmet Paşa	1818	5 ay 14 gün
Kasapbaşı Hasan Paşa	1818-1819	10 ay 29 gün
Bostancıbaşı Deli Abdullah Paşa	1819-1821	2 yıl 4 ay 3 gün
Nasuhzade Ali Paşa	1821-1822	7 ay 4 gün
Topçubaşı Kara Mehmet Paşa	1822	5 ay 13 gün
Koca Hüsrev Mehmet Paşa	1822-1827	4 yıl 2 ay 1 gün
Topal İzzet Mehmet Paşa	1827-1828	1 yıl 8 ay 13 gün
Pabuççuoğlu Ahmet Paşa	1828-1830	1 sene 2 ay 20 gün
Damat Halil Rifat Paşa	1830-1832	2 yıl 10 ay 4 gün
Çengeloğlu Tahir Mehmet Paşa	1832-1836	3 yıl 11 ay 24 gün
Firari Ahmet Fevzi Paşa	1836-1840	3 yıl 1 ay 28 gün
Damat Mehmet Sait Paşa	1840-1841	1 yıl 2 ay 22 gün
Çengeloğlu Tahir Mehmet Paşa	1841-1843	1 yıl 10 ay 18 gün
Damat Halil Rifat Paşa	1843-1845	2 yıl 5 ay 22 gün
Damat Mehmet Ali Paşa	1845-1847	1 yıl 11 ay 11 gün
Damat Halil Rifat Paşa	1847-1848	9 ay 8 gün
Damat Mehmet Ali Paşa	1848-1849	10 ay 14 gün
Süleyman Refet Paşa	1849-1851	2 yıl 4 ay 26 gün
Damat Mehmet Ali Paşa	1851-1852	1 yıl 1 ay 28 gün
Topçubaşı Mahmut Paşa	1852-1853	1 yıl 2 ay 13 gün
Hasan Rıza Paşa	1853-1854	1 ay 15 gün
Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa	1854	1 ay 15 gün
Damat Halil Rifat Paşa	1854-1855	1 yıl 3 ay 2 gün
Damat Mehmet Ali Paşa	1855-1858	2 yıl 11 ay 29 gün
Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa	1858	1 ay 24 gün
Damat Mehmet Ali Paşa	1858-1863	4 yıl 2 ay 12 gün

²⁹⁰ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 5, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1971, s. 221-233.

SONUÇ

Osmanlı devleti kuruluşundan itibaren denizcilik faaliyetlerine ciddi önem vermiştir. Donanmanın bel kemiğini savaş gemileri oluşturmaktaydı. Klasik dönemin en önemli savaş aracı olarak kürekle hareket eden gemiler kullanılırken gelişen teknoloji ekseninde 17. yüzyıl başlarından itibaren yavaş yavaş donanmada yelkenli savaş gemileri kendini göstermeye başlamıştır. Kadırğa kürek devrinin en etkili savaş gemisi konumundayken, yelken devrinde kalyon artık kadirgaların yerini almıştır.

Kalyonlar yapısı itibarıyla iki veya üç ambarlı olarak inşa edilmişlerdir. Her güvertesinde büyüklüğüne göre toplarla donatılmaktaydılar. Yelkenli olmaları hareket kabiliyetlerini ve hızlarını arttıran etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı devleti gemi inşa ve hammadde konularında yeterli düzeyde kaynaklara sahipti. Bunların başında kereste gelmektedir. Birçok ağaç türüne ev sahipliği yapan Osmanlıda zengin ormanlar sayesinde kereste temininde pek güçlük çekilmediği anlaşılmaktadır. Bu kaynakların verimliliği sayesinde gemi inşa faaliyetleri arşiv kaynaklarından da ortaya konulduğu üzere hız kesmeden devam etmiştir.

Osmanlı donanmasında Mesûdiye isminde iki adet kalyon bulunduğu görülmektedir. Birincisi 18. yüzyıl içerisinde faaliyet göstermiş olup 19. yüzyıl başlarında artık ismine rastlanmamaktadır. Bunun ardından ikinci Mesûdiye kalyonuna ise Sultan III. Selim devrinde rastlanmaktadır. İnşası Osmanlı donanmasının geliştirilmesinde görev alan yabancı gemi mühendisleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sultan III. Selim dönemi Osmanlı donanmasında büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde bahriyede önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Donanmanın sıkıntılı durumunu gören III. Selim, çok sevdiği ve güvendiği Kaptan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa ile birlikte her alanda olduğu gibi donanmanın ıslahı konusunda da oldukça fazla çaba sarf etmişlerdir. Gemi inşa teknolojisi alanında yabancı mühendisler getirilmiştir. Bu alanda en çok Fransızlardan yardım alınmış, donanma gemileri de Fransız gemi teknikleri rol model alınarak inşa edilmiştir. Gemilerin tamir ve onarımlarının düzenli olarak yapılabilmesi ve gemilerin ömürlerinin arttırılması için ilk kuru havuz da yine bu süreçte inşa edilmiştir.

Bu dönemde yabancı uzmanlar marifetiyle modern tekniklerle yapılan kalyonların başında padişahın da adının verildiği Selimiye kalyonu göze çarpmaktadır. Döneminin en büyük gemisi olma özelliği taşıyan bu kalyon batı mimarisinin eseridir. Yine bu dönemde batı mimarisinin eserleri arasında yer alan en büyük ikinci kalyon ise Mesûdiye kalyonudur. Üç ambarlı olarak İstanbul'da Tersâne-i Âmire'de inşa edilen bu kalyon uzun yıllar Osmanlı donanmasında kullanılmıştır.

Kalyonların inşası yanında personeli de ayrıca incelemeye değer bir konudur. Mesudiye kalyonunda faal olduğu süreç içerisinde kimlerin görev yaptığı ve nerelerden seçildiği detaylarıyla birlikte ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda denize aşına personelin seçimine özen gösterilerek askerlerin deniz kıyısı bölgelerden alındığı tespit edilmiştir.

Mesûdiye kalyonu tarihi seyri içerisinde birçok alanda görevlerde bulunmuştur. Bunlarında başında donanmanın Karadeniz ve Bahr-i Sefid'de gerçekleştirdiği keşif karakol görevleri gelmektedir. Osmanlı donanmasında belirli dönemlerde belirli bir miktar filo halinde teşkil edilen donanma gemileri bir kaptan komutasında Karadeniz ve Bahr-i Sefid civarında keşif ve karakol faaliyeti icra ederlerdi. Mesûdiye kalyonunun da bu görevlere sık sık katıldığı görülmektedir. Diğer yandan 1806-1812 ve 1829 yıllarında Osmanlı-Rus savaşının yaşandığı dönemlerde denizlerdeki çatışmalarda da boy göstermiştir. 1839 yılında Mısır'a kaçırılan donanma gemileri arasındadır. 1853-1855 Kırım savaşı sırasında yatak gemisi olarak görev yaptığı anlaşılan Mesûdiye kalyonunun 1860-1861 yıllarından sonra donanma hizmetinden tamamen çekildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Mesûdiye kalyonunun inşasından feshine kadar geçen süre içerisinde tüm yönleriyle ele alındığı bu çalışmada, Osmanlı donanmasında kullanılan en büyük savaş gemilerinden birisinin hangi süreçlerden geçtiği, hangi faaliyetlerde bulunduğu, gemide kimlerin görev yaptığı, mali ve teknik konulardaki imkân ve kabiliyetleri detaylıca incelenmiş ve bir geminin anatomisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Burada dikkati çeken bir nokta da Mesûdiye kalyonunun inşa edildiği yıllarda devletin donanmaya olan ilgisidir. Sultan III. Selim bu alanda büyük bir değişimi başlatarak denizcilik tarihimizdeki yerini almıştır.

Savaş gemileri donanmaların en önemli unsuru olup denizlerin yegâne koruyucularıdır. Osmanlı donanmasının inceleme sahasını genişletmek ve geçmişte yapılanlar ile günümüz arasında bağlantı kurmak için donanmanın ana unsuru olan savaş gemilerinin detaylı analizi yapılmalıdır. Tarihin herhangi bir döneminde kaç gemiye sahip olduğumuz ya da bu gemilerin sadece isimlerini bilmek pek de yeterli görülmemektedir. Detaylı biyografik çalışmalarla gemileri bütün yönleriyle tanımak hem donanmamızın durumunu anlamamızı hem de içinde bulunan koşulları daha iyi analiz etmemizi sağlayacaktır.

Kalyonlar ile ilgili müstakil çalışmaların sınırlı olduğu gerçeğinden hareketle bu alanda daha fazla çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Müstakil olarak gemilerle ilgili yapılacak araştırmalarda çalışma konusu olan geminin büyüklüğü ve ne kadar süre hizmette kaldığına dikkat edilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Keza küçük çaptaki gemiler hakkında bilgiler oldukça sınırlı olduğundan bu alana tam bir katkı sağlamaktan uzak kalabilir.

Bir devletin güçlü bir kara ordusuna sahip olması ne kadar önemliyse güçlü bir deniz kuvvetine sahip olması da o kadar önemlidir. Denizlerin muhafazası ve ulusal menfaatlerin korunmasının sağlanması, güçlü donanmalar ve yetişmiş insan gücü sayesinde olmaktadır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri (AE): SMHD.I, 15266, SMST.IV, 1158.

Divan Beylikçi Kalemi Defterleri (A.DVN.): 48, 80.

Mühime Kalemi Belgeleri (A.DVN.MHM.): 39, 69.

Müteferrik Evrakı (A.}M): 62.

Nezaret ve Devair Evrakı (A.}MKT.NZD): 15.

Cevdet Askeriye (C.AS): 28817.

Cevdet Bahriye (C.BH): 1202, 1295, 2386, 2668, 2873, 3101, 3211, 3888, 4895, 5337, 5709, 6003, 6210, 6479, 6877, 7573, 8184, 8475, 8874, 8916, 9428, 9637, 10587, 11619.

Başmuhasebe Defterleri (D.BŞM.d): 7299, 7358, 7454, 7483, 7545, 7747, 7850, 7871, 8047, 10005, 10035, 10037, 10050, 10360, 41847.

Başmuhasebe Tersâne Emîni Defterleri (D.BŞM.TRE.d): 15396, 15422, 15450, 15461, 15490, 15665, 15672, 15682, 15687, 15711, 15721.

Deniz Tarih Arşivi Meclis-i Bahriye Defterleri (DTA, MB.d): 158

Deniz Tarih Arşivi Meclis-i Bahriye Defterleri (DTA, TRS.d): 34, 58, 64, 165, 93, 193, 448

Hatt-ı Hümayûn (HAT): 20, 27922E, 27922U, 27923, 27925, 27925C, 27926B, 27926F, 27950A, 38304A, 48869, 49005A, 50332, 52091, 57183.

Hariciye Mektûbî Kalemi (HR.MKT): 33

Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS): 9

İrade, Dahiliye (İ.DH): 5696, 6362.

İrade, Mesâil-i Mühimme (İ.MSM): 352

Kamil Kepeci (KK.d): 5760

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TSMA.d): 2713, 2864.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e): 3, 12, 14, 19, 33, 26, 29, 44, 45, 60, 96, 365.

II. Kaynak Eserler

- Ahmet Cevdet Paşa (1966) **Tarih-i Cevdet**, İstanbul, Üçdal Neşriyat, C. 6.
- Ahmet Cevdet Paşa (1966) **Tarih-i Cevdet**, İstanbul, Üçdal Neşriyat, C. 7.
- Ali Sami (1917) **Bahriye Müzesi Kataloğu**, İstanbul, Bahriye Matbaası.
- Mahmut Şevket Paşa (2010) **Osmanlı Teşkilât ve Kıyafet-i Askeriyesi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Deniz Mektepleri Tarihçesi** (1931), İstanbul, Deniz Matbaası.
- Safvet (1912) **Bahriyemiz Tarihinden Filasalar**, İstanbul, Bahriye Matbaası.
- Safvet (1912) “1205’te Donanmamız”, **Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası**, C. 3.
- Mahmut Raif Efendi (1798) **Osmanlı İmparatorluğunda Yeni Nizamlar Cedveli**, Çeviren: Arslan Terzioğlu, Hüsrev Hatemi, İstanbul, Abdurrahman Efendi’ye Ait Yeni Mühendishane Matbaası.
- BEYHAN, M.A. (haz.) (2003): **Câbi Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. 1-2.
- İLGÜREL, M. (haz.) (1994): **Mehâsinü’l Âsâr ve Hakaikü’l Ahbâr**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- YILMAZER, Z. (haz.) (2000): **Esad Efendi Tarihi**, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- HEZARFEN, A. (haz.) (1999) **Ahmet Lütî Efendi Tarihi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- TOPRAK, S.V. (haz.) (2015) **Nuri Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

III. Araştırma ve İnceleme Eserler

- AKAD, M.T. (2018) **Türk Tarihinin Yönünü Değiştiren Savaşlar-II Deniz Savaşları**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- AKTEPE, M. (1991) “Çeşme Vakası” **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- ALPAGUT, A.H. (1941) **Marmara’da Türkler**, İstanbul, Deniz Matbaası.
- ALTIER, S.S. (t.y.) **Osmanlı Bahriyesi’nin Yelken Devri ve Türk Korsanları**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

- ARSLAN, S. (2012) “Osmanlı Dönemi Denizci Kıyafetleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- ATASOY, İ.H. (1982) **İstanbul’da Tarihi Yapılarda Uygulanan Temel Sistemleri**, İstanbul, İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası.
- ATMACA, G. (2015) **Barbaros Hayrettin Zırhlısı**, İstanbul, Denizler Kitabevi.
- AYDIN, Y.A. (2011) **Sultanın Kalyonları**, İstanbul, Küre Yayınları.
- AYDÜZ, S. (2006) **Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- AYDEMİR, O.; A. R. İŞİPEK (2006) 1770 Çeşme Deniz Savaşı, İstanbul, Denizler Kitabevi.
- ATABEY, F.; Y. BEDİRHAN (2013) “Osmanlı Bahriyesinde Yabancı Danışmanlar (1808-1918)”, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish**, Vol 8/5, ss.129.
- BAL, N. (2018) **XIX. Yüzyıl Buharlı Gemiler Dönemi Osmanlı Bahriyesi**, İstanbul, Kopernik Kitap.
- BATMAZ, Ş. (2010) **Bilinmeyen Yönleriyle Osmanlı Bahriyesi**, İzmir, Yitik Hazine Yayınları.
- BEYDİLLİ, K. (1995) **Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)**, İstanbul, Eren Yayıncılık.
- BEYDİZ, M.G. (2008) “XVI. Yüzyıldan XIX.Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- BOSTAN, İ. (2009) “Mezemorto Hüseyin Paşa ve 1701 Tarihli Bahriye Kanunnamesi”, Ed.:İdris Bostan, Salih Özbaran, **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi, ss.284.
- BOSTAN, İ. (2009) “XVII. Yüzyılda Gemi Teknolojisinde Değişim: Kürekten Yelkene Geçiş”, Ed.:İdris Bostan, Salih Özbaran, **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi, ss.269.
- BOSTAN, İ. (2005) **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, İstanbul, Bilge Yayın.
- BOSTAN, İ. (1992) **Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- BOSTAN, İ. (2011) **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, 4.bs., İstanbul, Kitap Yayınevi.
- BOSTAN, İ. (2017) **Osmanlılar ve Deniz**, 4.bs., İstanbul, Küre Yayınları.
- BOSTAN, İ.(2004) “Kadırgadan Kalyona XVII. Yüzyıl İkinci Yarısında Osmanlı Gemi Teknolojisinin Değişimi”, İstanbul, **Osmanlı Araştırmaları**, C.XXIV, ss.67.
- BOSTAN, İ.(2020) “Osmanlılar Niçin Kalyon İnşasından Bir Süre İçin Vazgeçtiler (1656-1682)”, **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, Sayı 71, ss. 224-231.
- BOSTAN, İ. (2009) “Kalyonun Yükselişi ve Akdeniz’de Osmanlı Donanması”, Ed.: Zeki Arıkan, Lütfü Sancar **Türk Denizcilik Tarihi**, C. 2, İstanbul, Deniz Basımevi, ss.15.
- BOSTAN, İ. (1991) “Riyale”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 35, İstanbul, Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, ss.141-142.
- BOSTAN, İ.(1994) “Osmanlı Bahriyesinin Modernleşmesinde Yabancı Uzmanların Rolü 1785-1819”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, ss.178-182.
- BOSTAN, İ.(1992) **Osmanlı Bahriyesinde Modernleşme Hareketleri I, Tersane’de Büyük Havuz İnşası**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- BRUMMET, P. (2009) **Osmanlı Deniz Gücü**, Çeviren: H. Nazlı Pişkin, İstanbul, Timaş Yayınları.
- BULGURCUOĞLU, H. (2004) “Deniz Tarihimizin Sembol Gemilerinden Mahmudiye Kalyonu”, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- CEZAR, M. (1965) “Osmanlı Tarihinde Levendler”, İstanbul, **İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları**, No:28, ss. 170-174.
- CEZAR, Y. (1986) “**Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi**”, İstanbul, Alan Yayınları.
- CİPOLLA, C.M. (2003) **Yelken ve Top**, Çeviren: Aslı Kayabal, İstanbul, Kitap Yayınevi.
- ÇOKER, F. (1994) **Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler**, Ankara, Dz.K.K.lığı Karargâh Basımevi.
- DANIŞMEND, İ. H. (1971) **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C. 5, İstanbul, Türkiye Yayınevi.

- DEPE, E. (2017) “18.Yüzyılda Taşra Tezgâhlarında Kalyon İnşa Organizasyonu, **İstanbul Üniversitesi S. B. E.**,Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul.
- DERELİ, M.S. (2010) “XVIII. Yüzyılda Kalyon Teknolojisi ve Osmanlı Kalyonları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul.
- DÜZCÜ, L. (2012) “Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği (1825-1855)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi S.B.E.**, Ankara.
- GENCER, A.İ. (1991) “Bahriye”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul, Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- GENCER, A.İ. (2001) **Bahriye’de Yapılan Islâhât Hareketleri ve Bahriye Nezareti’nin Kuruluşu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- GENÇ, S. (2016) “19.Yüzyıl Ortalarına Doğru Kemer Edremit Esnafı Üzerine Bir Değerlendirme, **Balıkesir Üniversitesi The Journal Of Social Sciences Institute**, Vol 19, Number 36, ss.384.
- GENÇOĞLU, M. (2015) “Batı Bilgi ve Teknolojisinin Osmanlı Bahriyesine Aktarımı”, **TAD**, C. 34.
- GÖLEN, Z. (2006) **Osmanlı Devleti’nde Baruthâne-i Amire XVIII. Yüzyıl**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- GÖYÜNÇ, N. (1999) “Küçük Hüseyin Paşa”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 19, İstanbul, Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- GUİLMARTİN, J.F. (2010) **Kalyonlar ve Kadırgalar**, Çeviren: Ali Özdamar, İstanbul, Kitap Yayınevi.
- GÜLEN, N. (2001) **Şanlı Bahriye Türk Bahriyesinin İkiyüz Yıllık Tarihçesi 1773-1973**, İstanbul, Kastaş Yayınevi.
- GÜLERYÜZ, A. (2004) **Kadırgadan Kalyona Osmanlıda Yelken**, İstanbul, Denizler Kitapevi.
- GÜLERYÜZ, A. (2007) **Yavuz ve Midilli**, İstanbul, Denizler Kitapevi.
- GÜMÜŞ, Ş.Ö. (2010) “Osmanlı’da Gemilerin Denize İndirilmesi”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, C. 8, Sayı 1, ss.17-18.
- GÜRÇAY, L. (1943) **Gemici Dili**, İstanbul, Deniz Matbaası.
- HYNŞON, C. (2001) **Savaş Gemileri**, İstanbul, Alkım Kitabevi.

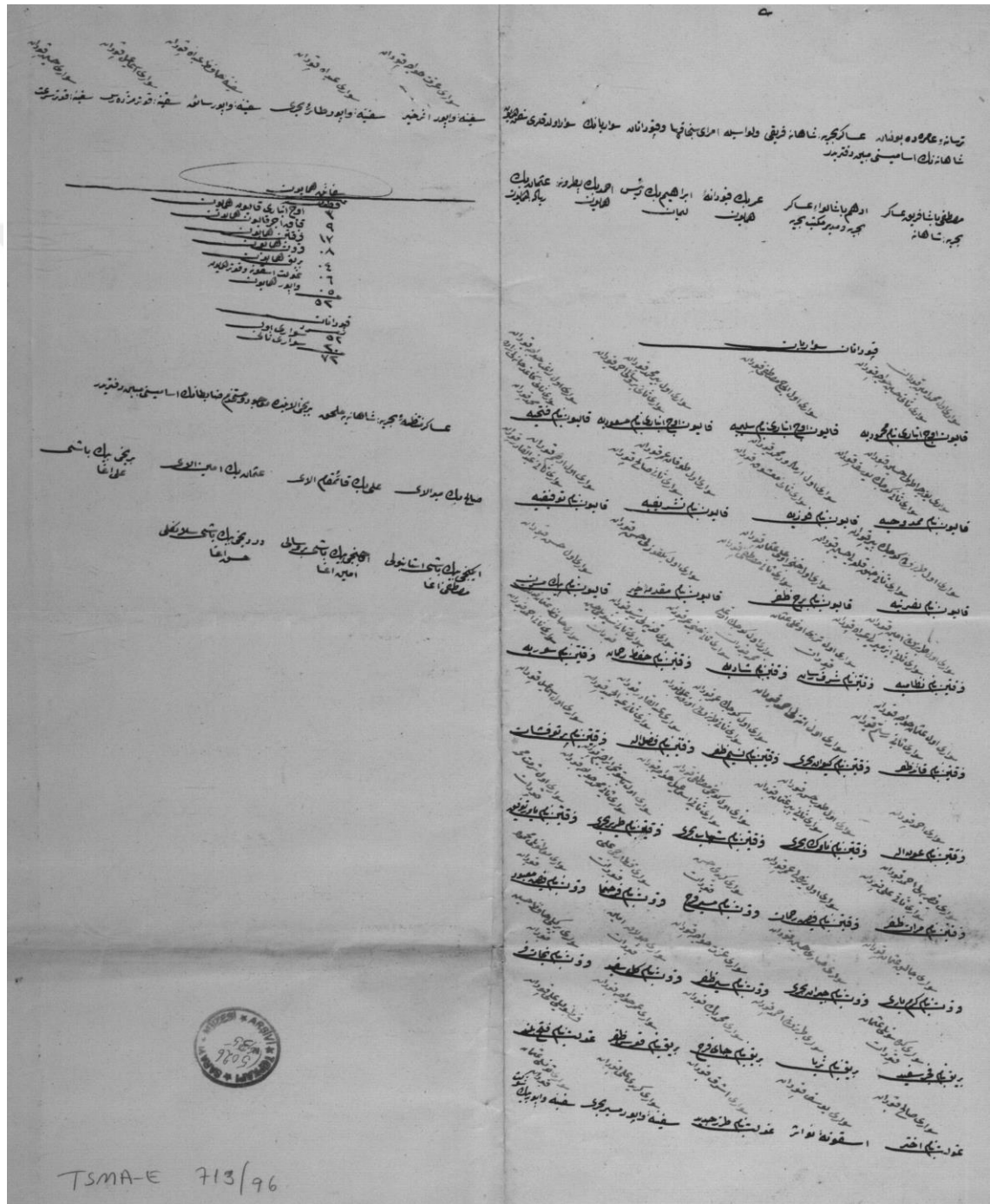
- İŞİN, B.(2004) **Osmanlı Bahriyesi Kronolojisi**, Ankara, Dz.K.K.Mrk.D.Bşk.Basımevi.
- İŞİN, E. (2009) **Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri**, İstanbul, Pera Müzesi Yayınları.
- İLGÜREL, M. (1991) “Levent”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 27, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- İLGÜREL, M. (1995) “Buharlı Gemi Teknolojisini Osmanlı Devletinde Kurma Teşebbüsleri”, Ed.: Ekmeleddin İhsanoğlu, Mustafa Kaçar, **Çağının Yakalayan Osmanlı**, İstanbul
- İLHAN, H.; F.E. ÜLGER (haz.) (2014): **Türk Bahriyesinin İlkleri**, İstanbul, Deniz Basımevi.
- KAÇAR, M.(2007) “Tersâne Hendesehânesi’nden Bahriye Mektebi’ne Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn”, **Osmanlı Bilim Araştırmaları**, IX/1-2, ss.53.
- KARAHAN, A. (2017) “Çeşme Vakası Sonrası Osmanlı Donanmasında Kalyonlar”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ**, Sayı 26.
- KURTOĞLU, F. (1932) **Türklerin Deniz Muharebeleri**, İstanbul, Deniz Matbaası.
- KURTOĞLU, F. (1940) **Türklerin Deniz Muharebeleri**, C. 2, Kısım 6, İstanbul, Deniz Matbaası.
- KAY, J.E.D. (2009) **1831-1832 Türkiye’sinden Görünümler**, Çeviren:Serpil Atamaz Hazar, Ankara, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- KARAL, E.Z. (1940) “Osmanlı Tarihine Dair Vesikalar”, **Belleten**, C. 4, Sayı 14-15, ss.178-179.
- KARAL, E.Z. (1941) “Selim III. Devrinde Osmanlı Bahriyesi Hakkında Vesikalar”, **Tarih Vesikaları 1**.
- MERCAN, E. (t.y.) “Buhar Devrinde İzmit Tersanesi”, **Uluslararası Gazi Süleyman Paşa Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III**, ss.2435-2436.
- NOYAN, B.S. (1978) “Eski Gemilerimizin İsimleri”, **Hayat Tarih Mecmuası**, C. 1, Sayı 1, ss.91.
- OTAY, O. (2005) **Mesudiye Zırhlısı**, İstanbul, Denizler Kitabevi.
- OXLADE, C. (2018) **Savaş Makineleri Savaş Gemileri**, Teleskop Popüler Bilim Yayınevi.

- ÖRENÇ, A.F. (2017) “Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayi”, Ed.: Gültekin Yıldız, **Osmanlı Askeri Tarihi**, İstanbul, Timaş Yayınları.
- PALA, İ. (haz.) (1995): **Osmanlı Bahriyesinin Mazisi**, İstanbul, DKKK.lığı Kültür Yayınları.
- PANZAC, D. (2020) **Osmanlı Donanması (1572-1923)**, 2.bs, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- RASİM, A. (1929) “Bahriyemizde Rütbe ve Unvanların Tarihi”, **Deniz Mecmuası Tarih Kısım**, C. 41, Sayı 312.
- SLADE, A.(1973) **Kapdan Paşa**, Çeviren: Osman Öndeş, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- ŞEHİSUVAROĞLU, H.Y. (1965) **Deniz Tarihimize Ait Makaleler**, İstanbul, Deniz Basımevi.
- ŞEHİSUVAROĞLU, H.Y. (t.y.) “18 ve 19’uncu Asırlarda Tersânelerimizde Çalışan Türk ve Yabancı Gemi İnşa Mühendisleri”, **Tarihten Sahifeler**, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi.
- TALAT, S. (1934) “Orta Zaman Denizciliği”, **Deniz Mecmuası**, Sayı 331, ss.16-18.
- TAŞ, M. (2018) “18.Yüzyılda Osmanlı Donanmasında Kullanılan Yelken Bezi Türleri ve Miktarları”, **Social Sciences Studies Journal**, Vol 4 Issue 19. ss.2315.
- TEYMUROVA, G. (2016) “1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan”, **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, C. 2, Sayı 2.
- TEZEL, H. (1973) **Anadolu Türklerinin Deniz Tarihi**, C. 1, İstanbul, Deniz Basımevi.
- TREDREA J.; E.SOZAEV, “Russian Warship In The Age Of Sail 1696-1860”, “Çevrimiçi”,https://books.google.com.tr/books?id=70KyBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, Erişim Tarihi, 12/10/2021.
- TUTEL, E. (1998) **Gemiler, Süvariler, İskeleler**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İ.H. (1988) **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÜNAL, U. (2001) “III. Selim Dönemi Islahat Çabaları”, Master Tezi, **Gazi Üniversitesi S. B. E**, Ankara.
- ÜSTÜNER, A. (2019) “1770 Çeşme Vakasında Batıklar Meselesi”, **History Studies**, Vol 11, Issue 6.

- YAKITAL, E. (1991) “Bahriye Mektebi”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul, Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- YELİ, S. (2005) “III. Selim Dönemi Askeri ve Eğitim Alanındaki Islahat Hareketleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi S.B.E**, Elazığ.
- ZALOĞLU, M. (1988) **Gemici Dili**, İstanbul, Türk Deniz Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı Yayınları.
- ZORLU, T. (2014) **Osmanlı ve Modernleşme, III. Selim Dönemi Osmanlı Denizciliği**, İstanbul, Timaş Yayınları.
- ZORLU, T. (2015) “Osmanlı İstanbul’unda Deniz Teknolojisi”, **Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi**, “Çevrimiçi” <http://istanbultarihi.ist>, Erişim Tarihi 04/07/2021.
- WIENER, W.M. (2003) **Bizans’tan Osmanlı’ya İstanbul Limanı**, 2.bs, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

EKLER

Ek 1: Tersâne-i Âmire'de Asakir-i Bahriye ferik ve ümerasıyla kaptanların ve gemilerin isimleriyle Bahriye Birinci Alayının zabitan mevcudu ve harp gemileriyle süvarilerinin isimlerinin listesi. (BOA, TSMA.e, 713-96, 29 Z. 1255, 04 Mart 1840)

Ek 4: Kalyon, fırkateyn ve korvetlerin isimleri ve uzunluklarının gösterir liste.
(BOA, TSMA.d., 2864, 06 Ca. 1223 / 30 Haziran 1808)

قالبون توفيق غنا زرا ۵۴	قالبون نعت خدا زرا ۵۵	قالبون	
قالبون سنوب زرا ۵۹	قالبون زبور بحر زرا ۵۹	قالبون اوج انباری سلمیه زرا ۶۷	قالبون اوج انباری سمودیه زرا ۶۵
قالبون شهباز بحر زرا ۵۷	قالبون قیلان بحر زرا ۶۰	قالبون اوج انباری فتحیه زرا ۶۵	
قالبون عقاب بحر زرا ۴۷	قالبون غنقای بحر زرا ۶۴	قالبون طاووس بحر زرا ۶۴	
فرقتی	قالبون کلید البحر زرا ۶۰	قالبون مقدم فرح زرا ۶۰	
فرقتی مکنی غازی زرا ۵۴	فرقتی بدر ظفر زرا ۵۴	قالبون شمع نصرت زرا ۵۷	قالبون آذر بحر زرا ۵۷
فرقتی شمار نصرت زرا ۵۴	فرقتی های ظفر زرا ۵۴	قالبون هیت انداز زرا ۵۷	قالبون صیاد بحر زرا ۵۷
فرقتی فاله خیر زرا ۴۹	فرقتی هم کندریه زرا ۴۹	قالبون انار نصرت زرا ۵۷	قالبون اسلحه بحر زرا ۵۷
فرقتی بواهی زرا ۴۰	فرقتی غریبا زرا ۴۰	قالبون فیض خدا زرا ۵۴	قالبون نور نصرت زرا ۵۴

[illegible]

[illegible]

Ek 7: Donanmada mevcut gemilerin isimleri ve denize indirildikleri tarihler.
(BOA, TSMA.e, 879-45, 29 Z. 1240 / 14 Ağustos 1825)

تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۶۵ قالیون اوج انباری جزوق تعمیریه استخدام و تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۶۷ قالیون اوج انباری جزوق تعمیریه استخدام اولور	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۶۸ قالیون اوج انباری مدر تهره مخاج المظنه حوضه اولور
تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۶۶ قالیون فاتح اوج تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۶۹ قالیون کوه روان جزوق تعمیریه استخدام اولور	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۰ قالیون اوج انباری مدر تهره مخاج المظنه حوضه اولور
تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۱ قالیون رهبر نصر مدر تهره مخاج المظنه حوضه اولور	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۲ قالیون بیک تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۳ قالیون جبره توفیق تعمیر و نقد در
تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۴ قالیون بیج ظفر تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۵ قالیون مقدمه شرف تعمیر و نقد در حوضه اولور مخاج جدید	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۶ قالیون مقدمه خیر مدر تهره مخاج المظنه حوضه اولور
تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۷ وقین غایت بارک تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۸ وقین ضلع نصر حوضه کبیر و تعمیر و نقد در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۷۹ قالیون مایوس اوج تعمیر و نقد در
تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۸۰ قوت جدید نکاه ترسانه عامه	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۸۱ قوت جدید فال خیر انجیر و آماده در	تاریخ تخریب ۱۲۴۰ ۸۲ وقین بحر وسیع تعمیر و نقد در
		فرقه ه خطه استخدام اولور

Ek 8: Gemilerin isimleri, nerelerde inşa edildikleri ve uzunluklarının gösterir liste.
(BOA, TSMA.e, 459-29, 17 Ra. 1255 / 31 Mayıs 1839)

قابرد اوج انباری محمدیه اش. ترسانه عامره ۶۰	قابرد اوج انباری محمدیه اش. ترسانه عامره ۶۵	قابرد اوج انباری محمدیه اش. ترسانه عامره ۶۵	قابرد اوج انباری محمدیه اش. ترسانه عامره ۶۶	قابرد اوج انباری محمدیه اش. ترسانه عامره ۶۶
قابرد مقدس شرف اش. ترسانه عامره ۵۴	قابرد مقدس فرج اش. ترسانه عامره ۶۰	قابرد عفتای بک اش. ترسانه عامره ۶۴	قابرد مقدس خیر اش. ترسانه عامره ۵۹	قابرد طایر بک اش. ترسانه عامره ۶۴
قابرد توفیق غا اش. ترسانه عامره ۵۶	قابرد زبور بک اش. ترسانه عامره ۵۴	قابرد برتو نصرت اش. ترسانه عامره ۵۱	قابرد منیع نصرت اش. ترسانه عامره ۵۷	قابرد صبا بک اش. ترسانه عامره ۵۷
فرقتی رهنورد اش. ترسانه عامره ۵۹	قابرد جدید اش. ترسانه عامره ۵۵	قابرد هیبت انداز اش. ترسانه عامره ۵۷	قابرد اسرار بک اش. ترسانه عامره ۵۷	قابرد نعمت خدا اش. ترسانه عامره ۵۰
فرقتی شعار نصرت اش. ترسانه عامره ۵۴	فرقتی کندر به اش. ترسانه عامره ۵۹	فرقتی قالی خیر اش. ترسانه عامره ۵۹	فرقتی غایت باری اش. ترسانه عامره ۵۹	فرقتی حفظ خدا اش. ترسانه عامره ۵۹
قدوس جدید شاه دریا اش. ترسانه عامره ۶۴	فرقتی بک اش. ترسانه عامره ۶۹	فرقتی آیت خیر اش. ترسانه عامره ۶۷	فرقتی هدایت اش. ترسانه عامره ۶۷	فرقتی بدروس اش. ترسانه عامره ۶۰
قدوس نصرت اش. ترسانه عامره ۶۰	قدوس شجاع اش. ترسانه عامره ۶۶	قدوس نفرت اش. ترسانه عامره ۶۶	قدوس انتقام اش. ترسانه عامره ۶۷	قدوس صاعقه باد اش. ترسانه عامره ۶۷
برو ذوق اش. ترسانه عامره ۶۶	برو علات نصرت اش. ترسانه عامره ۶۷	برو یار بک اش. ترسانه عامره ۶۷	برو منافع نصرت اش. ترسانه عامره ۶۱	قدوس رهنورد اش. ترسانه عامره ۶۶